

SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sanna Painokallio

Leena Viitanen

PORKKANAPESÄTOIMINTA LASTEN KOKEMANA

– ”Porkkanapesässä on kivaa, kun saa olla kaikkien kanssa”

SOSIAALIALAN KOULUTUSOHJELMA

Sosiaalipedagogiikka

2006

*Tarvitsen näitä paikkoja,
portteja, joille pysähtyä.
Kuunnella, kysyä oikeaa suuntaa.
Siitä tulee hyvä tunne.
Olen valinnut oikein.*

*Sain itse valita suunnan
tullakseni tähän – portille.
Hyvä paikka pysähtyä.
Monta ajatusta.
Tarvitsen tilaa ajatella.
Seisahtua hetki.
Olen usein portilla,
onneksi niitä aina tulee.
Hyvä katsoa kauas!*

*Monta tietä kulkea tähän,
monta mutkaa, monta risteystä.
Jokaisella pätkällä leveää tietä,
kapeaa polkua, oli sanottavaa minulle.
Jotain jäi taskuun.
Onnellinen vapaudesta, vaihtoehtoista.
Tulevaa en tiedä, en arvaa.
Tästä jatkan.*

Leena Kemppi

PORKKANAPESÄTOIMINTA LASTEN KOKEMANA

– ”Porkkanapesässä on kivaa, kun saa olla kaikkien kanssa”

Painokallio, Sanna
Viitanen, Leena
Sosiaali- ja terveysala Pori
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikka
Joulukuu 2006
Kumpulainen, Lenita KM
YKL: 37.42
Sivumäärä: 113

Avainsanat: Lapsilähtöisyys, toiminnalliset menetelmät, sosialisatio, sosiaalipedagogiikka, vuorovaikutus, Porkkanapesä

Opinnäytetyössä kartoitettiin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin järjestämän porkkanapesätoiminnan merkitystä ja roolia Pormestarinluodon lasten elämässä. Tutkimuksessa huomioitiin myös lasten perheiden näkökulmat Porkkanapesän tarjoamasta toiminnasta. Tutkimus tehtiin yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa. Tavoitteena oli hankkia porkkanapesätoiminnasta ajantasaista tietoa ja huomioida erityisesti lasten mielipiteet.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tapaustutkimusta. Menetelmänä käytettiin vanhemmille lähetettävää kyselylomaketta, lapsihaastattelua, toiminnallisia menetelmiä sekä havainnointia. Kyselylomakkeella kartoitettiin vanhempien mielipiteitä Porkkanapesän roolista lasten elämässä. Toiminnallinen tutkimusosa koostui neljästä eri toimintatuokiosta Porkkanapesässä. Piirtäminen, kehonkuvan rakentaminen, lauseiden täydentäminen sateenkaaritehtävässä, nallekortit ja loppurentoutus muodostivat lasten kanssa toteutettavan toiminnallisen tutkimusosuuden. Monipuolisella menetelmien käytöllä varmistettiin tulosten luotettavuus ja lapsilähtöinen vuorovaikutus. Toiminnallisten menetelmien viitekehukseksi valittiin sosialisatioteoria ja sosiaalipedagogiikka. Lapsihaastattelu koostui yhdeksästä kysymyksestä, jotka tukivat toiminnallisia menetelmiä. Menetelmillä saatiin tietää, miksi Porkkanapesässä käydään ja mikä on sen tehtävä.

Porkkanapesän rooli fysiologisten perustarpeiden tyydyttäjänä, vapaa-ajan ohjaajana ja turvallisina aikuiskontakteina oli tulosten keskeisin sisältö. Lapsilla ei ollut erityisodotuksia toiminnasta, vaan arkinen yhdessäolo ja tekeminen riittivät. Tutkimustuloksista johdettiin Maslowin tarvehierarkia -malliin perustuen kuvio Porkkanapesän roolista lasten vapaa-ajan kasvattajana. Porkkanapesällä oli tärkeä merkitys lasten elämässä, mutta kodin ja perheen tuki ja turva koettiin kuitenkin tärkeimmiksi.

Tutkimuksella osoitettiin porkkanapesätoiminnan erityisyys ja tarpeellisuus lasten vapaa-ajan tukimuotona. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että tällaista toimintaa tuettaisiin ja lisättäisiin, ja että se saisi ansaitsemaansa arvostusta.

CHILDREN`S EXPERIENCES OF PORKKANAPESÄ – ”It is nice to spend time here in Porkkanapesä with everyone”

Painokallio, Sanna
Viitanen, Leena
Faculty of Social Services and Health Care, Pori
Degree Programme in Social Services
Social pedagogy
December 2006
Kumpulainen, Lenita MeD
YKL: 37.42
Pages: 113

Keywords: Primary child approach, functional methods, socialization, social pedagogy, interaction, Porkkanapesä

This Thesis chartered the significance and the role of the Porkkanapesä activities, which were arranged by The Mannerheim League for Child Welfare, for the life of the Pormestariluoto´s children. In addition the study focused on the views of the parents. This was a joined venture with MLL/Satakunta district. The primary target was to obtain updated information on the activities and especially take the children ´s opinions into consideration.

The research method was a qualitative case-study. A questionnaire was given to the parents; children were interviewed, functional method as well as observation, were used. The questionnaire chartered the parents´ views of the Porkkanapesä activities on the lives of their children. The functional research work consisted of four different research situations at Porkkanapesä. Drawing, forming the body characteristics, filling in the rainbow-sentences, the bear cards and final relaxation were the main parts of the functional research. These versatile methods secured the reliability of the results and the initial child interaction. Theory of socialization and social pedagogy were chosen the method references. The child interviews consisted of nine (9) questions supporting the functional methods. This study showed why children come to Porkkanapesä and what the actual mission is.

The role on Porkkanapesä as the producer on satisfying physiological basic needs; as the supervisor of leisure activities and as the producer of safe adult contacts formed the most essential contents of the results. The Children had no special expectations about the activities, the daily collaborating and acting together was enough. A pattern, based on the above and the Maslow need hierarchy, was created of Porkkanapesä as the producer of the leisure activities for children. The children found Porkkanapesä rather important, still the support of home and family came first.

The research showed the special characteristics and the necessity of Porkkanapesä as the leisure support form. According to the above it is most vital this sort of activity is supported and increased to let it have the appreciation it genuinely deserves.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	8
2 LASTENSUOJELU	9
2.1 Lastensuojelun tarpeellisuus	9
2.2 Lasten voimavarat riskitilanteissa	10
2.3 Lastensuojelun ennaltaehkäisevä työ	11
2.4 Lastensuojelutyön vaikuttavuuden arviointia	12
3 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON ESITTELY	13
3.1 Mannerheimin lastensuojeluliiton arvot, toimintaperiaatteet ja päämäärät	14
3.2 Mannerheimin lastensuojeluliiton toiminta Satakunnassa	14
3.3 Porkkanapesätoiminnan esittely	15
3.4 Aikaisemmat tutkimukset porkkanapesätoiminnasta	16
3.5 Järjestöt sosiaalipalveluiden kehittäjinä	17
4 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA SOSIAALIALAN TYÖVÄLINEENÄ	18
4.1 Sosiaalipedagogiikan määrittelyä	18
4.2 Sosiaalipedagoginen työ käytännössä	19
4.3 Yhteiskuntaan integroituminen ja elämänhallinta	20
5 SOSIALISAATIO	21
5.1 Sosialisatio käsitteenä	21
5.2 Lapsuuden sosiaalistamistapahtumat	23
6 KOULUIKÄINEN LAPSI	24
6.1 Ajattelun kehitys kouluiässä	24
6.2 Vertaissuhteet	25
6.3 Vapaa-aika	26
7 PERHE JA VANHEMMUUDEN TUKEMINEN	27
7.1 Perherakenne muutoksessa	28
7.2 Perheen merkitys lapsen elämässä	28
7.3 Vanhemmuuden tukeminen	29
8 TUTKIMUSMENETELMÄT	31
8.1 Kvalitatiivisen tutkimuksen luonnehdintaa	31
8.2 Tutkimusaineiston luonnehdintaa	32
8.3 Tapaustutkimus	33

8.4 Analysointitavat ja tulkinta kvalitatiivisessa tutkimuksessa.....	34
8.4.1 Teemoittelu ja tyypittely	35
8.4.2 Sisällön erittely.....	36
8.5 Luotettavuuden arviointi osana analysointivaihetta.....	37
8.6 Eettinen pohdinta	38
9 TOIMINNALLISTEN MENETELMIEN ESITTELY.....	39
9.1 Toiminnallisuus osana tutkimusta.....	39
9.2 Ensimmäinen toiminnallinen tutkimustuokio	40
9.3 Toinen toiminnallinen tutkimustuokio.....	42
9.4 Kolmas toiminnallinen tutkimustuokio.....	43
9.5 Neljäs toiminnallinen tutkimustuokio	44
10 TOIMINNALLISTEN TEHTÄVIEN TULOKSET	44
10.1 Ensimmäisen tutkimustuokion tuloksia	44
10.2 Toisen tutkimustuokion tuloksia	48
10.3 Kolmannen tutkimustuokion tuloksia	50
10.4 Neljännen tutkimustuokion tuloksia	57
10.5 Tarvehierarkian malli Porkkanapesästä	58
11 HAASTATTELU – KVALITATIIVINEN TUTKIMUSMENETELMÄ.....	60
12 LAPSIHAASTATTELU.....	61
12.1 Lapsi haastateltavana	61
12.2 Luotettavuus ja etiikka	63
13 LAPSIHAASTATTELUN TULOKSET	65
13.1 Haastattelukysymykset.....	65
13.2 Ensimmäisen lapsihaastattelun tulokset.....	66
13.3 Toisen lapsihaastattelun tulokset	67
13.4 Kolmannen lapsihaastattelun tulokset.....	68
14 VANHEMPIEN KYSELY	69
14.1 Kyselyn taustatietoja	69
14.2 Kyselyn tuloksia.....	70
14.3 Kyselylomakkeen arviointia	72
15 LASTEN KOHTAAMINEN SOSIAALIPEDAGOGISESSA TYÖSSÄ	73
15.1 Lapsilähtöisyys.....	73
15.2 Ammatillisen vuorovaikutussuhteen rakentaminen	74
16 LAPSIKESKESKEISET MENETELMÄT SOSIAALIALAN TYÖSSÄ	75

16.1 Työmenetelmän valinta.....	76
16.2 Keskustelutyö.....	77
16.3 Ryhmämuotoinen auttamistyö	79
16.4 Pienryhmän antama vertaistuki.....	79
17 POHDINTA	80
17.1 Toiminnan erityisluonne	81
17.2 Tutkimusmenetelmien valinnan vaikeus.....	81
17.3 Luotettavuuteen vaikuttaneita tekijöitä.....	83
17.4 Teoriataustan rajaaminen	84
17.5 Tuloksia pähkinänkuoressa	85
17.6 Tutkimus prosessina.....	89
17.7 Jatkotutkimusehdotukset.....	90
LÄHTEET.....	91
LIITE 1 Tutkimuslupa-anomus.....	99
LIITE 2 Tutkimuslupa.....	99
LIITE 3 Suostumuslomake	101
LIITE 4 Kehonkuva	103
LIITE 5 Delfiini -rentoutus	104
LIITE 6 Sateenkaaren täydennystehtävä.....	105
LIITE 7 Sateenkaaren täydennettävät lauseet	106
LIITE 8 Pesäpuu ry:n Nallekortit.....	107
LIITE 9 Sulava kynttilä -rentoutustarina	108
LIITE 10 Kyselylomakkeen saatekirje.....	109
LIITE 11 Kyselylomake vanhemmille.....	110

1 JOHDANTO

Lasten osallisuuden ja lapsilähtöisyyden huomiointi on edelleen vähäistä lasta koskevissa tutkimuksissa. Suunnitellessamme omaa tutkimustamme pyrimme lapsilähtöisyyteen ja lasten mielipiteiden huomiointiin. Lasten ajattelumaailma eroaa paljon aikuisten ajattelusta, joten aikuisten on vaikeaa ymmärtää lasten mielipiteitä ja näkemyksiä asioista. Lapsilla on kuitenkin hyvin paljon kerrottavaa aikuisen rakennettua sopivat tutkimusmenetelmät sekä osoittaessa kuuntelevansa ja arvostavansa lapsen mielipiteitä. Tämä vaatii tutkijalta työtä, aikaa ja vilpittömää halua tutustua lapsen maailmaan.

Tutkimus pyrkii kartoittamaan Porin Pormestarinluodon porkkanapesätoiminnan todellista tarvetta ja hyödyllisyyttä siellä käyvien lasten ja heidän perheidensä näkökulmasta. Tutkimus tehtiin yhteistyössä Mannerheimin lastensuojeluliiton Satakunnan piirin kanssa. Porkkanapesätoimintaa järjestetään Pormestarinluodossa ja Sampolassa. Sampolan Porkkanapesä rajattiin tässä tutkimuksessa pois, koska kävijöitä oli tutkimushetkellä liian vähän. Lapsille suunnitelluilla toiminnallisilla menetelmillä ja lapsihaastattelulla saavutettiin lasten luottamus ja hankittiin uutta ja tärkeää tietoa porkkanapesätoiminnan kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi. Lasten vanhempien mielipiteet kerättiin kyselylomakkeilla, joihin tiivistyi lasten perheiden näkemys Porkkanapesän toimivuudesta.

Tutkimuksen teoriaosuudessa luodaan ensin katsaus lastensuojelutyöhön ja sen käytännön toteuttamiseen Mannerheimin lastensuojeluliitossa. Tämän jälkeen perehdymme sosiaalipedagogiikkaan ja sosialisatioteoriaan, jotka toimivat työtämme ohjaavana viitekehystenä ja näkyvät keskeisesti myös Porkkanapesässä tehtävässä työssä. Tutkimuksemme kannalta oli tärkeää myös esitellä 7-12-vuotiaiden lasten elämänpiiriä ja heille tärkeitä verkostoja. Tämän jälkeen esittelemme valitsemamme tutkimusmenetelmät, jonka jälkeen siirrymme empiirisen osan toteutukseen ja tuloksiin. Lopussa peilaamme tutkimustamme lapsen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen teoriataustaan. Loppupohdinta toimii tiivistävänä ja kokoavana kappaleena.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelu voidaan ymmärtää suppeasti joko perhe- tai yksilökeskeiseksi sosiaalityöksi, jonka tarkoituksena on vaikeaan elämäntilanteeseen joutuneiden lasten ja heidän perheidensä tukeminen selviytymään ongelmistaan sekä kehittymään ja kasvamaan tasapainoisiksi aikuisiksi. (Mikkola 2004, 61.) Toisaalta lastensuojelu voidaan ymmärtää myös ennaltaehkäisevänä toimintana, jolloin ongelmia ei vielä ole havaittavissa.

2.1 Lastensuojelun tarpeellisuus

Lasten yksinäisiin iltapäiviin kiinnitetään yhä enemmän huomiota esimerkiksi lehtien palstoilla ja television asiaohjelmissa. Osa lapsista voi hyvin, mutta samaan aikaan kasvava joukko voi yhä huonommin. Yksi lapsiin eniten vaikuttava riskitekijä on ihmissuhteiden vaihtuvuus. Turvallisia aikuiskontakteja on niukasti tarjolla. (Kuivakangas 2002, 30.)

Erityisesti lasten kohdalla yksittäiset vaikeat kokemukset ja aikuisten teot aiheuttavat turvattomuutta (Kuivakangas 2002, 37). Lasten elämää ja lapsuuden rakentumista voi tarkastella myös kimpuna erilaisia tilanteita, joissa ei päde yhdenlainen selitysmalli. Lapsuus on moninainen ja lapset ovat erilaisia. (Kuivakangas 2002, 39.)

Yleisimpiä ongelmia lasten elämässä ovat kouluvaikeudet, keskittymiskyvyttömyys, nukahtamisvaikeudet, levottomuus, vetäytyneisyys tai masentuneisuus. Suuri osa lapsista tuntee syyllisyyttä perheiden ongelmista. Lapset usein suojelevat jompaakumpaa vanhempaa ja tuntevat häpeää, huonommuudentunteita, loukkaantuneisuutta, vihaa ja ristiriitaisia tunteita vanhempien toiminnasta. (Forsberg 2000, 38.)

Lapsen ongelmakäytös on lapsen itsensä kannalta tarkoituksenmukaista. Käytökselle on aina olemassa jokin syy. Pelkän huonon käytöksen tukahduttaminen on tehotonta. Sen sijaan pitäisi pyrkiä näkemään ongelmien taakse. Jos lapsen sisäiset tarpeet jäävät hu-

maamatta ja täyttymättä, ongelmakäytöksen syyt jäävät edelleen olemaan. (Kinnunen 2001, 108.) Lapsen vaikeudet nähdäänkin yleensä vain yksilössä, vaikka ongelmat ilmaantuvat itse asiassa yhteisössä (Karlsson 2000, 45).

Ongelmille ei löydy yksiselitteistä määritelmää, vaan syyt ovat moninaisia. Joskus aikuiset saattavat pitää vaikeuksina asioita, joita lapset taas eivät pidä vaikeina. Tässä kohtaa olisikin tärkeää kuunnella lasta. Asia voi kääntyä myös toisin päin; asiat, joita lapset pitävät hankalina ja raskaina, eivät näytä aikuisen silmin kovinkaan kohtalokkaita. (Kuivakangas 2002, 46-47.) Tutkimusten mukaan lasten kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttavat eniten pitkäkestoiset sosiaaliset ja taloudelliset haitat. Myös muutosten kasaantuminen vaikeuttaa lapsen sopeutumista. (Rönkä; Kuivakangas; Litsilä & Poikkeus 2002, 63.)

2.2 Lasten voimavarat riskitilanteissa

Lapset selviävät elämässä melko hyvin monenlaisista riskitekijöistä huolimatta. Selviytymiskyky tarkoittaa yksilön mahdollisuutta kehittyä tavanomaisesti hänen elämäänsä sisältävistä riskitekijöistä huolimatta. Selviytymisen onnistumiseen vaikuttavat niin sanotut suojaavat tekijät, jotka tukevat selviytymistä. Suojaavilla tekijöillä on puskuri-vaikutusta silloin, kun riski on suuri. Esimerkiksi isovanhemman huolenpito voi kompensoida lapsen vaikeita kotioloja. Vaikka suojaavilla tekijöillä voi olla suuri arvo lapsen kehityksen kannalta, niiden merkitystä ei pidä yliarvioida. Vaikka lapsi näyttää selviytyvän, hänen kuormittumisensa voi ilmetä piilevästi esimerkiksi depressiona. Suojaava tekijä on voimavara, joka auttaa lasta selviytymään. Voimavaroja voi olla sekä lapsessa itsessään että myös hänen ympäristössään. (Pulkkinen 2002, 16.)

Lapsen ajatuksia, kokemuksia ja mielipiteitä voi olla vaikea kuulla, sillä yhteiskunta on hyvin aikuiskeskeinen eikä lasten osallistuminen ole kovinkaan usein mahdollista. (Kuivakangas 2002, 33-34). Lasten omat puheenvuorot, kokemukset ja keinot selviytyä pahoinvoinnista ovat uusi ja toistaiseksi vähän tutkittu ulottuvuus lapsia ja lapsiperheitä käsittelevissä tutkimuksissa. Lapsen näkökulman huomioon ottaminen vaatii uusia lähestymistapoja. (Kuivakangas 2002, 30.) Lapsikeskeisessä kasvatustajattelussa lapsi

nähdään yksilönä ja aikuisen kanssa tasavertaisena. Lapsi saa arvostusta omana itsenään ja aikuinen on kiinnostunut lapsen intresseistä ja tarpeista. Lapsi myös nähdään yhteisöön vaikuttavana aktiivisena toimijana ja aloitteentekijänä. Viime vuosina on esille nostettu lisäksi lapsen osallisuus esimerkiksi lapsiperheiden palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. (Karlsson 2000, 51.)

2.3 Lastensuojelun ennaltaehkäisevä työ

Ennaltaehkäisevä työ on eettisesti vaativaa lastensuojelutoimintaa, jonka tavoitteena on koko lapsiväestön hyvinvointi. Sen avulla etsitään universaaleja, kaikille tarkoitettuja tuen ja palvelujen muotoja sekä erityisiä joko tietyille lapsiryhmälle tai tiettyihin elämäntilanteisiin tarkoitettuja palveluja. Palvelujen tarkoituksena on ennaltaehkäistä tietyn lapsiryhmän tai tietyssä elämäntilanteessa olevien lasten tai nuorten huono-osaisuus. Lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtiminen on aikuisten tehtävä. (Törhönen & Vornanen 2004, 154.) Ammatillaiset kehittävät tiedon ja kokemuksen pohjalta yhä hienojakoisempia auttamisen ja tuen muotoja, joista osa on selvästi suunnattu varhaiseen tukeen (Törhönen & Vornanen 2004, 154).

Tärkeintä työssä on varmistaa, ettei lapsia kohdella kaltoin tai käytetä eri tavoin hyväksiksi. Virallinen lastensuojelu suojelee lapsia yksilöinä aikuisten kaltoin kohtelulta tai muilta vaaroilta. (Törhönen & Vornanen 2004, 155.) Tavoitteena on antaa lapsuuteen hyvät edellytykset sekä tarjota pitkän tai lyhyen aikavälin toimintaa. Tällaista tuenomaista toimintaa voi olla välillinen (taloudellinen) ja välitön tuki, universaali tai kohdennettu tuki, perheiden ja lapsiväestön hyvinvointi sekä riskiryhmässä olevien lasten ja nuorten suojeleminen ja tukeminen, yksittäisen lapsen tai perheen vahvistaminen (Törhönen & Vornanen 2004, 165.)

Lastensuojelun ennaltaehkäisevä työ voidaan nähdä lapsille ja nuorille tarkoitetun toiminnan läpäisevänä periaatteena, ongelmien ennaltaehkäisyä tai niiden syvenemisen estämisenä, lapsiväestön suojeleminen, lasten ja nuorten osallisuutena, lapsiväestön tarpeisiin vastaamisena, riskien poistamisena ja mahdollisuuksien avaamisena (Törhönen & Vornanen 2004, 161.)

Ennaltaehkäisevä työ on haasteellista, koska kaikkia ihmiselle haitallisia tekijöitä ei voida eikä ole tarkoituksellista poistaa. Toisinaan haittoja poistettaessa saattavat seuraukset olla odottamattomia ja vahingollisia. Lastensuojelun ennaltaehkäisevässä työssä tyypillisiä ovat suuret odotukset; mitä enemmän yhteiskunta pyrkii takaamaan turvallisuutta, sitä vähemmän turvattomuutta siedetään. Ihmiset siis odottavat enemmän palveluja ja niihin kohdistuu enemmän odotuksia. (Törhönen & Vornanen 2004, 154.)

Järjestöjen palvelut sopivat erityisesti moniongelmaisiin tilanteisiin, jolloin ne voivat tuoda työhön oman erityisosaamisensa. Järjestöjen innovatiivisuus, joustavuus ja herkkyys sopivat tällaisiin tilanteisiin paremmin kuin julkisen hallinnon organisaatiot. Parhaimmillaan järjestöt saavat yhteyden myös niihin kansalaisiin, joiden ääni ei muuten tule kuulluksi. (Murto 2003, 71.) Porkkanapesä on Mannerheimin lastensuojeluliiton Satakunnan piirin kehittänyt ja perustama toimintamuoto, joka suojelee lasta ja pyrkii saamaan heidän äänensä kuuluviin. Toiminta voidaan määritellä ehkäiseväksi lastensuojelutyöksi ja osallistuminen siihen on täysin vapaaehtoista. (MLL-Satakunta 2006.)

Ennaltaehkäisevä työ asettuu vaikeaan riskien ennakkoinnin ja elämännautinnon, mutta myös kärsimyksen välimaastoon. Työn tavoitteet palautuvat kysymykseen hyvästä elämästä; mitä sillä tarkoitetaan ja kuka sen määrittelee? Millainen on hyvä ja riittävän hyvä lapsuus? (Törhönen & Vornanen 2004, 154.)

2.4 Lastensuojelutyön vaikuttavuuden arviointia

Lastensuojelulaki on lastensuojelutyötä ohjaava työväline. Työtä normittaa myös YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus, josta on myöhemmin käytetty nimeä Lapsisopimus. Sopimus korostaa lapsen ihmisarvon ja perusvapauksien lisäksi lapsen yhdenvertaisuutta ja lapsen edun huomioon ottamista kaikissa lasta koskevissa sosiaalisissa ja oikeudellisissa kysymyksissä. (Mikkola 2004, 63-64.) Lastensuojelutyössä on huomioitava ensisijaisesti alaikäisen etu. Tästä on säädetty sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskevassa laissa. (Räty 2004, 85.)

Lastensuojelutyöhön kohdistuu paljon odotuksia ja vaatimuksia. Tutkimustiedolta ja arvioinnilta odotetaan tukea laadukkaan lastensuojelutyön kehittämiseen. Erityisesti toivotaan tietoa työmenetelmien vaikuttavuudesta. Tarvitaan onnistumisen, vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden arviointia. Toimintaa on pyritty parantamaan käynnistämällä mm. kehityshankkeita, kohdentamalla voimavaroja uudelleen, kouluttamalla työntekijöitä, organisoimalla toimintoja ja kehittämällä yhteistyötä muiden palveluntuottajien kanssa. (Pölkki 2004, 272-273.)

Lasten elinolojen ja elinympäristön muutoksia koskevaa arviointitutkimusta on Suomessa tehty hyvin vähän, joten toisinaan on vaikeaa arvioida suoraan lasten hyvinvoinnin yhteiskunnallista tilaa. Lapset ovat monesti jääneet tilastoissa väliinpuotoajiksi. (Törhönen & Vornanen 2004, 182.) Lastensuojelussa tarvitaan yhä enemmän tutkimusta, jotta voidaan arvioida ennaltaehkäisevän työn vaikutuksia ja osataan suunnata työtä entistä paremmin. Tutkimusta on hyvä tehdä sekä määrällisesti että laadullisesti. (Törhönen & Vornanen 2004, 180.)

Lapsiväestön hyvinvoinnin seurantaan on kunnissa ehdotettu perustettavaksi työryhmiä. Näin tuotaisiin esille lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja voitaisiin virittää hyvinvointia edistäviä toimia. Samalla annettaisiin näkyvyyttä lasten ja nuorten hyvinvoinnille, autettaisiin asettamaan hyvinvointitavoitteita ja mahdollistettaisiin ajallinen ja alueiden välinen vertailu. (Törhönen & Vornanen 2004, 182.)

3 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON ESITTELY

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on avoin, vaikuttava ja valtakunnallinen kansalaisjärjestö, joka perustettiin vuonna 1920 edistämään lasten, nuorten ja lapsiperheiden perusturvallisuutta, hyvinvointia ja tervettä kehitystä. MLL toimii nimenomaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden oikeuksien ja etujen hyväksi. Järjestö pyrkii luomaan osallistumismahdollisuuksia eri elämäntilanteissa, tarjoamaan vertaistukea, suojelemaan lasta sekä tuomaan lapsen äänen esille. MLL tuo myös yhteiskunnalliseen keskusteluun

ja päätöksentekoon ajanmukaista tietoa lasten ja perheiden tarpeista ja asemasta. Toimintaa on aina leimannut usko vapaaehtoistoimintaan. Kansalaisjärjestön lisäksi MLL on myös asiantuntija-, palvelu- sekä valistusjärjestö. Toimintaa voidaan luonnehtia myös ennaltaehkäiseväksi lastensuojelutyöksi. (MLL-Satakunta 2006.)

3.1 Mannerheimin lastensuojeluliiton arvot, toimintaperiaatteet ja päämäärät

Mannerheimin lastensuojeluliiton toimintaperiaatteet korostavat yhteistoimintaa, osallisuutta ja vastuun aikaansaamista. Järjestö pyrkii vaikuttamaan valtakunnallisesti yhteiskunnan muutoksiin ja osallistumaan julkiseen keskusteluun muun muassa kampanjoidensa avulla. (Ruohonen 2003, 46-47.)

Keskeisiä MLL:n arvoja ovat lapsen ja lapsuuden arvostus ja suojeleminen, yhteisvastuu, inhimillisyys, suvaitsevaisuus sekä ilo. Toimintaperiaatteet muodostuvat seuraavista asioista: lapsen näkökulman huomioon ottaminen, vapaaehtoisten ja ammattilaisten kumppanuus, tekemisen riemu, avoimuus, yhteistyöhakuisuus, näkyvyys, riippumattomuus sekä hyvä talouden hoito. Pyrkimyksenä on turvata jokaiselle lapselle hyvä ja onnellinen arkiympäristö toimimalla yhteistyössä vanhempien kanssa. Vanhempien kasvatustyötä pyritään tukemaan unohtamatta kuitenkaan vanhempien roolia lastensa asiantuntijoina. Vanhempien kasvatustyötä arvostetaan ja tehdään siitä myös yhteiskunnallisesti näkyvämpää. MLL näkee lapsen osallisena ja näkyvänä yhteiskunnan jäsenenä. Vapaaehtoistyö, toisen auttaminen ja välittäminen sekä yhteisen vastuun kantaminen ovat MLL:n toiminnan päämääriä. Lapsuuden tueksi pyritään luomaan vahva sukupolvien ketju. (MLL-Satakunta 2006.)

3.2 Mannerheimin lastensuojeluliiton toiminta Satakunnassa

MLL:n Satakunnan piiriin kuuluu 34 paikallisyhdistystä, jotka oikeastaan ovat koko toiminnan perusta. Satakunnan piirissä on kaksi aluetoimistoa, toinen Raumalla ja toinen Porissa. MLL:n Satakunnan piirillä on paljon lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin liittyvää toimintaa, kuten perhepalvelu, tukioppilastoiminta, lasten ja nuorten puhelimen

päivystys, lastenhoitopalvelut sekä peruskoulujen iltapäiväkerhotoiminta. (MLL-Satakunta 2006.)

MLL:n ylläpitämät toiminnot ovat levittäytyneet Porissa ja Raumalla hyvin laajoille osa-alueille ja molemmat kaupungit ovat tehneet ostopalvelusopimuksia MLL:n kanssa. Järjestö on toiminut Porissa ja Raumalla palveluiden kehittämisen edelläkävijänä. MLL:n Satakunnan piiri on esimerkiksi kokeillut erilaisia uusia palvelumuotoja, kehitellyt niitä ja hyväksi havaittuaan luovuttanut ne kaupungin käyttöön. Hyvä esimerkki tällaisesta toiminnasta on muun muassa peruskoulun iltapäiväkerhotoiminta. (MLL-Satakunta 2006.)

3.3 Porkkanapesätoiminnan esittely

Porkkanapesätoiminta vakiintui projektista MLL:n Satakunnan piirin vakituiseksi toiminnaksi vuonna 2003. Toimintaa rahoittaa Porin kaupunki sekä Raha-automaattiyhdistys. Porkkanapesätoiminta on osa Porin kaupungin sosiaalipalvelua ja toimii lastensuojelun ennaltaehkäisevänä palveluna. Tavoitteena on ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä ja antaa heille sekä sosiaalisia että henkisiä valmiuksia selviytyä arjessa ja tulevaisuuden elämäntilanteissa. Porkkanapesätoiminnalla pyritään myös yhteistyöhön lasten perheiden kanssa ja tarjoamaan tukea tarvittaessa myös heille. (MLL-Satakunta 2006.)

Porkkanapesätoiminta on suunnattu Pormestarinluodon ja Sampolan lähiöiden 7-14-vuotialle lapsille tuki- ja turvapaikoiksi. Toiminta on päivystysluonteista ja tapahtuu pääosin iltaisin, mikä antaa mahdollisuuden lasten ja nuorten havainnointiin heidän vapaa-aikanaan. Tekemällä havaintoja lähiöiden lasten tilanteesta, voidaan ennaltaehkäistä ongelmia. Mikäli päivystyksessä ohjaajat, Anne Levomäki ja Tarja Louhelainen, havaitsevat lapsen tarvitsevan apua johonkin asiaan tai ongelmaan, tuetaan lasta keskusteluihin ja tarvittaessa hyödynnetään muita ammattilaisia. (MLL-Satakunta 2006.)

Lapsi pyritään aina kohtaamaan yksilöllisesti ja kunnioittavasti. Tärkeintä on antaa lapselle tunne siitä, että hänet kohdataan aidosti ja välittävästi ja että hän saa osakseen huo-

lenpitoa. Porkkanapesät ovat turvallisia ja kodinomaisia paikkoja, joihin voi mennä viettämään aikaa, pelaamaan, leikkimään ja tapaamaan kavereita. Ohjaajat valmistavat myös yhdessä lasten kanssa jonkin pienen iltapalan. Lapsilla on halutessaan mahdollisuus kahdenkeskiseen keskusteluun ohjaajien kanssa. Ellei lapsi syystä tai toisesta voi mennä kotiin, voidaan Porkkanapesään järjestää tilapäinen yöpymismahdollisuus. Porkkanapesän ohjaajat ovat säännöllisesti yhteydessä sosiaalitoimeen ja voivat vaikeissa tilanteissa konsultoida sosiaalityöntekijöitä. (MLL-Satakunta 2006.)

Porkkanapesätoiminta pyritään jatkuvasti kehittämään, jotta se pystyisi vastaamaan myös tuleviin haasteisiin. Kokemuksen mukaan tuki- ja turvapaikan tarve lähiöissä on ollut ilmeinen. Toiminta on myös luonut lähiöiden yleisilmapiiriin selvää turvallisuuden tuntua ja rauhallisuutta. Porkkanapesälle on vähitellen muodostunut vakiintunut asiakaskunta ja lähiöiden yhteistyöverkostot ovat jo melko toimivia. Pormestarinluodon Porkkanapesän yhteistyöverkoston kuuluvat muun muassa sosiaalitoimi, koulut, lähiötyöntekijä ja poliisi. (MLL-Satakunta 2006.)

3.4 Aikaisemmat tutkimukset porkkanapesätoiminnasta

Porkkanapesästä on Satakunnan ammattikorkeakouluun tehty kaksi aikaisempaa tutkimusta. Nämä tutkimukset on tehty aikana, jolloin toiminta oli vielä projektimuotoista. Ensimmäinen Porkkanapesästä tehty tutkimus valmistui vuonna 2000 ja sen teki sosiologiopiskelija Sarita Kiuru. Hänen aiheenaan oli kuvailla Porkkanapesien kävijäkunnan elämismaailmaa ja kasvuoloja. Kiurun tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää kävijöidensä yhteyksiä muihin sosiaalipalvelujen tukimuotoihin.

Kiuru toteutti tutkimuksensa osallistuvan havainnoinnin avulla, jonka onnistumista edesauttoi se, että hän itse työskenteli tutkimuksen aikana Porkkanapesässä ohjaajana. Havainnoinnin lisäksi Kiuru kirjoitti projektin kuluessa muistiinpanoja ja huomioita. Lisäksi hän keräsi lapsilta haastatteluaineistoa ja työntekijöiltä päiväkirjamerkintöjä. Tutkimuksen viitekehukseksi Kiuru on valinnut lapsen oikeuksien julistuksen periaatteet, lasten oikeuksien sopimuksen artikkelit sekä lastensuojelulain, joita hän peilaa tutkimustuloksiin ja johtopäätöksiin. Tutkimuksen punaisena lankana hän kuljettaa ajatusta

ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja universaalista oikeudesta tulla kohdelluksi ihmisoikeuksien julistuksen mukaisesti. Tutkimus korostaa lastensuojelun, lasten edun ja ihmisoikeuksien liittyvän läheisesti lastensuojelutyön arvopohjaan. Johtopäätöksensä Kiuru toteaa, että projekti on Pormestarinluodon lapsille todella tärkeä, sillä suurin osa heidän oikeuksistaan ja eduistaan jää toteutumatta. Kiuru heittää haasteen myös järjestöjen ja viranomaisten yhteistyön parantamiseksi, jotta lasten ja heidän perheidensä moniongelmaisuuksien kierre saataisiin pysäytettyä. (Kiuru 2000, 2.)

Toinen Satakunnan ammattikorkeakoulusta julkaistu opinnäytetyö on vuonna 2002 sosionomiopiskelijoiden, Maarit Katajiston ja Sari Klinkin, tekemä. Se käsittelee Porkkanapesä-projektia osana Pormestarinluodon yhteistyöverkostoja. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa nimenomaan sitä, mikä merkitys Porkkanapesä-projektilla on Pormestarinluodon yhteistyöverkostoissa. Katajisto ja Klink käyttivät empiirisen osan aineiston keräämiseen teemahaastattelua. Haastattelut kerättiin kolmeltatoista (13) Pormestarinluodon aluetyöryhmässä työskentelevältä henkilöltä. Tutkimuksen viitekehyyksi oli valittu verkosto- ja projektityö. Sekä teoriaosuudesta että tutkimustuloksista nousee esiin lainsäädännön ja erityisesti vaitiolovelvollisuuden aiheuttamat ongelmat, jotka vaikeuttivat yhteistyötä. Toiminnan projektiluontoisuus ja vakiintumattomuus oli myös yksi yhteistyötä vähentävä tekijä. Kaikkien haastateltavien keskuudessa projekti todettiin kuitenkin tärkeäksi toimintamuodoksi ja sen rooli alueen tiedottajana koettiin merkitykselliseksi. (Katajisto & Klink 2002, 2.)

3.5 Järjestöt sosiaalipalveluiden kehittäjinä

MLL:n kaltaisella kansalaistoiminnalla on aina ollut erityinen asema suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehittymisessä. Useimmat sosiaalipalvelut ovat syntyneet nimenomaan järjestöjen käynnistäminä ja myöhemmin siirtyneet valtion tai kuntien hoidettaviksi. Esimerkiksi kotipalvelu, neuvolatoiminta, päihdehuolto ja vammaistyön eri muodot ovat alun perin MLL:n kehittämiä palveluita, jotka ovat myöhemmin siirtyneet julkisen sektorin organisoimiksi palveluiksi. (Ruohonen 2003, 45.) Hyvinvointiyhteiskunnan rakennemuutoksessa kuntien ja järjestöjen yhteinen työkenttä on laajentunut (Möttönen & Niemelä 2005, 103).

Järjestöt auttavat ihmisiä muun muassa silloin, kun virallinen palveluverkosto ei tarjoa sopivaa palvelumuotoa. Ne pyrkivät usein vastaamaan erityisryhmien tarpeisiin. (Möttönen & Niemelä 2005, 69.) Sosiaali- ja terveysjärjestöjen kohderyhmänä ovat pääasiassa erilaisiin vaikeisiin elämäntilanteisiin joutuneet ihmisryhmät, joiden puolestapuhujina järjestöt toimivat. (Möttönen & Niemelä 2005, 75.) Parhaimmillaan järjestöt organisoivat näille ryhmille sopivia kokonaisvaltaisia palveluketjuja. Useimmiten ne ovat kyenneet tarjoamaan joustavamman ja uudistuskykyisemmän palveluverkoston kuin vakiintunut julkinen sektori. (Ruohonen 2003, 45.)

Porkkanapesä perustettiin Pormestarinluodon ja Sampolan alueille ensin projektimuotoisena ja myöhemmin vakiintuneena toimintana. Alueella toimi jo ennestään melko hyvin asukkaiden ja lähiötyöntekijöiden yhdessä organisoima toiminta, kuten asukastupa. Lapsia varten oli kuitenkin järjestettävä aivan omanlaistaan toimintaa.

4 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA SOSIAALIALAN TYÖVÄLINEENÄ

Tanskalaisen Bent Madsenin mukaan sosiaalipedagogiikka keskittyy yhä enemmän ennaltaehkäisemään erityisesti lasten ja nuorten elämän ongelmia. Tarkoitus on tuottaa resursseja, joiden avulla parannetaan kasvuoloja ja edellytyksiä. (Ranne 2002, 75.) Sosiaalipedagogiikka on perinteisesti pyrkinyt suojelemaan lasta ja lapsuutta. Se toteuttaa myös kulttuurisidonnaista työtä, jota voidaan tehdä sekä nuorten että aikuisten kanssa. (Fog 2004, 26.)

4.1 Sosiaalipedagogiikan määrittelyä

Sosiaalipedagogiikka voidaan määritellä tieteenalaksi, oppiaineeksi ja/tai ammatilliseksi orientaatioksi. Sosiaalipedagogiikka todentuu vasta sen jälkeen, kun ideologia muuttuu käytännön toiminnaksi. (Ranne 2005a, 10.) Käytännön työssä sosiaalipedagogiikka nä-

kyy asiakkaan voimavarojen etsimisenä ja korostamisena, muutokseen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn pyrkivänä, kasvatustyönä ja elämänhallinnan tukemisena (Semi 2005, 42).

Ruotsalaisen sosiaalipedagogiikan vaikuttajista erityisesti Hessle korostaa sosiaalipedagogiikan yhteyttä psykososiaalisiin ongelmiin. Psykososiaaliseen työhön kuuluvat hänen mukaansa muun muassa ehkäisevät toimet ja psykoterapia. Sosiaalipedagogiikkaa voidaan hänen mukaansa käyttää erityisesti psykososiaalisesti herkkien ryhmien, kuten lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Sosiaalipedagogiikka pyrkii sosiaalistamaan ja integroimaan yksilöitä yhteiskuntaan. Tyypillinen ongelma Hesslen mukaan on kuitenkin se, miten teoreettiset menetelmät saadaan sovellettua käytäntöön ja miten tuloksia kyetään arvioimaan. (Eriksson & Markström 2004, 15.)

Sosiaalipedagogisen suuntautumisen omaksunut ammattihenkilö käyttää työssään joko tietoisesti tai tiedostamatta sosiaalipedagogisia työmenetelmiä ja käsitteitä. Ammattihenkilön hallitessa sosiaalipedagogisen teoriapohjan, hän pystyy eksplikoimaan eli ilmaisemaan tekemäänsä työtä sanallisesti. (Ranne 2005b, 15.) Sosiaalialan ammattihenkilön tavoitteena ja haasteena on osata soveltaa mahdollisimman hyvin ja monipuolisesti teoriaa käytäntöön. (Ranne 2002, 113). Erilaiset teoriat auttavat sosiaalipedagogisesti suuntautuneita työntekijöitä ymmärtämään, miten voi toimia erilaisissa tilanteissa. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että jokainen asiakas ja tilanne ovat ainutlaatuisia ja erityisiä. (Eriksson & Markström 2004, 21.)

4.2 Sosiaalipedagoginen työ käytännössä

Ihmisten näkeminen heidän omassa arkielämässään vastaa heidän näkemistään sosiaalisen ympäristön ja suhteiden ympäröimänä. Arki on ihmisten omien elämäkokemusten rakentama ja muokkaama todellisuus. Siihen tutustumalla on helpompi myös ymmärtää asiakkaita ja heidän elämäänsä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 128.)

Sosiaalipedagoginen työ on pääosin ongelmanratkaisua ja muutostyötä eli näin ollen hyvin tavoitteellista. Asiakkaan elämänhallinnan lisäämiseen tähtäävässä työssä joudu-

taan tavallisesti puuttumaan myös hänen ympäristöönsä. Kyse on empowerment-periaatteesta eli asiakkaan toimintavoiman ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamisesta hänen omassa elinympäristössään. (Rostila 2001, 8-11.) Empowermentin käsite voidaan määritellä myös jaetuksi voimavaraksi. Se voi ilmentyä kykynä kontrolloida omaa elämää ja itseluottamuksena, jotka usein puuttuvat syrjäytymisvaarassa olevilta ihmisiltä. (Hermansson 2004, 57.) Ammattihenkilön tulee nähdä asiakkaassa itsessään olevat voimavarat ja mahdollisuudet. Tärkeää on myös muistaa, että näiden elementtien hyödyntäminen vaatii työntekijältä jatkuvaa tukea ja kannustusta. (Eriksson & Markström 2000, 149.) Tutkimusta tehdessämme huomasimme porokanapesätoiminnan mahdollistavan siellä käyvien lasten voimaannuttamisen omassa vertaisryhmässään. Työn tavoitteissa näkyy selkeä lapsilähtöisyys ja toimiminen lasten ehdoilla ja heitä kuunnellen.

Työssä on toimittava yksilöllisesti asiakkaan tilanteen mukaan ja käytettävä juuri hänelle soveltuvia metodeja. Yhteen tiettyyn tilanteeseen on vaikea osoittaa ja määritellä oikeita metodeja. Työntekijän on kyettävä kuuntelemaan ja havaitsemaan asiakkaan antamia heikkojakin signaaleja tilanteestaan. Tunteet voivat antaa työntekijälle tietoa siitä, miten asiakas kokee tilanteensa ja miten työntekijän olisi silloin hyvä toimia. Sosiaalipedagogiikka korostaa erityisesti empatian merkitystä asiakastyössä. Työntekijä käyttää omaa persoonaansa työvälineenä, jolloin tunteiden ja luovuuden käyttö työssä on tärkeää. (Eriksson & Markström 2004, 21-22.)

4.3 Yhteiskuntaan integroituminen ja elämänhallinta

Ihmisen integroiminen yhteiskunnan jäseneksi ja pyrkimys tarjota jokaiselle mahdollisuus elää hyvää elämää ovat tyypillisiä tavoitteita sosiaalipedagogiikassa. Hyvä elämä saavutetaan, kun ihminen kykenee tekemään omat valintansa ja käyttämään hyväksi yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia. Sosiaalipedagogiikan tulee auttaa ihmisiä saavuttamaan nämä asiat, mikäli ihminen ei siihen yksin kykene. (Eriksson & Markström 2004, 22.) Sosiaalipedagoginen työ ei kuitenkaan ole ainoastaan ongelmien ratkaisua. Se pyrkii edistämään myös asiakkaan hyvinvointia ja elämänlaatua. (Hämäläinen 2004, 149.)

Jotkut sosiaalipedagogiikan mallit korostavat sitä, miten muuttaa ihmisten tilannetta. Toiset taas ovat perehtyneet siihen, miten ihminen voi käyttää voimavarojaan niin, että hän itse edistää muutosta toiminnassaan ja vuorovaikutuksessaan. Ihmisiä tuetaan yhteysien luomisessa toisiin ihmisiin. Heille pyritään osoittamaan myös osallisuuden tärkeys. (Fog 2004, 24.) Elämänhallinta tarkoittaa Böhnichin mukaan psyykkisten ja fyysisten taitojen kehittyneisyyttä ja käyttötapoja elämän eri tilanteissa. Elämänhallintaan vaikuttaa hänen mukaansa myös sosiaaliluokka, kulttuuriset perinteet ja aikaisemmat kokemukset elämänhallinnasta. Böhnich liittää elämänhallinnan käsitteen läheisesti myös sosialisatioon, sosiaaliseen integraatioon ja elämäntilanteeseen. Eri ihmiset kontrolloivat kuitenkin elämäänsä eri tavoin, joten elämänhallinta on subjektiivinen prosessi. (Röpelinen 2004, 158-159.)

5 SOSIALISAATIO

Sosialisaatioprosessi kuvaa ihmisen kasvua ja kehitystä ympäröivän yhteiskunnan jäseneksi. *”Inhimillisyyden ei sijaitse ihmisessä itsessään, vaan ihmisten välillä.”*

(Eskola, A. 2006, Tampereen yliopisto.)

5.1 Sosialisaatio käsitteenä

Sosialisaatio tarkoittaa kasvuprosessia, jolloin yksilön persoonallisuus kehittyy vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristön kanssa. Yhteiskunnalle sosialisaatio on tärkeä prosessi, sillä sen tulee saada uutta työvoimaa. Yksilölle sosialisaatio sen sijaan tarkoittaa persoonallisen identiteetin löytämistä. (Röpelinen 2004, 158.) Tällöin sosialisaatioprosessi voidaan nähdä myös sosiaalisen minän syntyä. Kyetäkseen toimimaan sosiaalisessa maailmassa ihmisen on opittava jo lapsuudessa ympäristössään vallitsevat merkitykset. (Sutinen 1997, 77.)

Sosialisaatioprosessissa yksilöstä kasvaa yhteisönsä jäsen. Yhteisö opettaa uuden sukupolven kulttuurinsa maailmankuvaan, arvoihin ja toimintatapoihin. Tällöin tapahtuu sosiaalistamista, jossa sosiaalistettava on myös prosessin aktiivinen osapuoli. Sosialisaatioprosessin aikana hankitaan myös taitoja, joiden avulla voi elää yhteiskunnassa ja pyrkiä kohti tavoitteitaan. (Tampereen yliopisto 2006.)

Lyhyesti sanottuna sosialisaatio on se prosessi, jossa lapsi vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa omaksuu kulttuurinsa ja ympäristönsä tavat, arvot ja normirakenteet. Sosialisaatio nähdään myös sukupolvien välisenä vuorovaikutustapahtumana, jonka tuloksena uusi sukupolvi vie kulttuuria eteenpäin ja kehittää sitä luomalla uusia normeja ja merkityksiä. (Antikainen 1998, 14-15.) Sosialisaatio on tavallaan yhteiskunnan keino ylläpitää jatkuvuutta. Sen avulla kulttuuriperintö siirtyy sukupolvelta toiselle. Sosialisaatioprosessi on läpi eliniän jatkuva prosessi. (Karjalainen & Siljander 1997, 66-67.)

Sosialisaatioon liittyy vahvasti myös kasvatusta. Kasvatusta on sosiaalistumista siihen kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön, jossa ihminen elää. Kulttuurin sisältämät arvot, normit ja käytännöt taas ohjaavat kasvatusta. (Antikainen 1998,14.) Yksi mahdollinen tapa erottaa sosialisaatio ja kasvatusta liittyvät siihen, miten tietoisina prosesseina ne ymmärretään. Tällöin sosialisaatiolla tarkoitetaan laajassa merkityksessä kokonaisvaltaista yhteiskunnallistumis- ja oppimisprosessia. Tässä prosessissa yksilö kehittyy yhteiskunnallisesti toimintakykyiseksi subjektiksi. Kasvatuksella taas tarkoitetaan tietoista ja tarkoituksellista toimintaa, joka tähtää tiettyjen sivistysihanteiden toteuttamiseen. Sosialisaatio tarkoittaa siis yksilön kannalta sellaisten yhteisten ja vallitsevien toimintatapojen oppimista ja sisäistämistä, jotka takaavat kyvyn toimia kyseisessä sosiaalisessa yhteisössä. (Siljander 1997, 10.)

Ihmisen sosiaalistuminen tapahtuu yleensä aina toiminnassa, sillä sosialisaatio on pääosin vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Toisaalta sosialisaatioprosessiin liittyy voimakkaasti myös yksilöityminen ja oman identiteetin kehittyminen. (Antikainen 1998, 103.) Sosialisaation kohdalla erotetaan usein ensisijainen ja toissijainen sosialisaatio, primaari- ja sekundaarisosialisaatio. Ensisijainen sosialisaatio tapahtuu perheen tai vastaavan lähiyhteisön parissa, ja siinä vakiintuu perustavanlaatuinen käsitys maailmasta ja itsestä. Ensisijainen sosialisaatio muodostaa pohjan, jolle myöhempi oppiminen rakentuu. (Tampereen yliopisto 2006.)

Toissijainen sosialisatio merkitsee osallistumista yhteiskunnan jäsenyyteen ja erilaisten roolien omaksumista. Sosiaalistuminen tapahtuu yleensä sekä kehitystapahtumana että oppimistapahtumana. (Antikainen 1998, 104-105.) Koko prosessiin vaikuttavat yksilön ja ympäristön vuorovaikutus sekä yksilön ja yhteiskunnan vastavuoroinen suhde. (Antikainen 1998, 108). Toissijainen sosialisatio jatkuu läpi elämän aina, kun ihminen liittyy johonkin uuteen yhteisöön (Tampereen yliopisto 2006).

5.2 Lapsuuden sosiaalistamistapahtumat

Lapsi oppii ympäristön käyttäytymismuodot, arvot ja normit sekä moraalikäsitteet havainnoimalla. Oppimansa lapsi siirtää omaan käyttökseen ja ajatteluunsa ja harjoittelee niiden käyttöä. (Bandura 2002, 28-30) Mallioppiminen ei ole aina lapselle helppoa, koska havainnoimalla saatu tieto on usein epämääräistä ja vaihtelevaa. Ennen kuin lapsi oppii kokemusten kautta erilaiset käyttäytymismallit, hänen reagoititapansa erilaisiin tilanteisiin saattavat olla hyvinkin vaihtelevia. (Bandura 2002, 45-47.)

Lasten leikkiminen ja pelaaminen ovat roolien harjoittelua. Leikkiessä harjoitellaan usein vain yhtä roolia, mutta pelatessa niitä on hallittava monta. (Sutinen 1997, 87.) Leikkiminen ja pelaaminen rakentavat minätietoisuutta kohti yhteisön roolien ja sääntöjen hallintaa. Leikkimisessä on siis kysymys siitä, että lapsi ottaa ajatteluunsa sosiaalisessa toiminnassa esiintyviä rooleja. (Sutinen 1997, 87-88.)

Sosiaalipedagogiikka voidaan myös nähdä eräänlaisena sosiaalistamisen välineenä, joka voimistaa ihmisten tietoisuutta omista mahdollisuuksistaan ja voimavaroistaan (Fog 2004, 26). Sosiaalipedagogiikan keskiössä on kasvattaa ja ohjata lasta sosiaalisella ja emotionaalisisella tasolla niin, että he kykenevät integroitumaan sosiokulttuuriseen ympäristöönsä (Fog 2004, 29). Mollenhauer on pohtinut, että mitä monimutkaisempi sosiaalinen elämä lapsella on, sitä vaikeampaa hänelle on oppia niitä taitoja, joita tarvitaan sosialisatiossa ja koulutuksessa. Mikäli lapsen jokapäiväisessä elämässä ei näitä taitoja opeteta hänelle, ongelmia ilmestyy myöhemmin elämässä. (Fog 2004, 32.)

Psykologisissa teorioissa on perinteisesti oletettu, että arvot, normit ja käyttäytymismallit välittyvät pelkästään vanhempien ja lasten välisissä suhteissa. Sosialisatiota on tapahduttava kuitenkin myös sisaruksien, ikätovereiden ja muiden aikuisten vaikutuksesta, jotta lapsi saa kokonaiskuvan käyttäytymismalleista. (Bandura 2002, 70-72.) Kuullessaan lapsen kasvuympäristöön Porkkanapesä voi olla yksi lapsen sosialisatiota ja kehitystä vahvistavista tekijöistä. Porkkanapesässä lapsi voi rakentaa pysyviäkin kaverisuhteita ja saada ohjausta ongelmiinsa aikuisilta. Nämä seikat voivat vaikuttaa lapsen lähitulevaisuuteen.

6 KOULUIKÄINEN LAPSI

Lapsi-sana herättää useimmille positiivisia miellelyhtymiä. Lapsen ja lapsuuteen liitetään monesti sellaisia pehmeitä arvoja, kuten hellyys, herttaisuus, koti ja tulevaisuuden usko. Lapsista puhutaan eri tavalla kuin aikuisista myös yhteiskunnallisessa keskustelussa ja tutkimuksessa. Lapset eivät kuitenkaan kykene aikuisten tavoin eksplikoimaan eli julkipuhumaan omaa näkökulmaansa. (Karlsson 2000, 34-35.)

6.1 Ajattelun kehitys kouluiässä

Kouluikäiset lapset ovat yleisesti ottaen 7-16-vuotiaita. Kouluikä on edelleen jaettavissa kolmeen eri kolmannekseen. Ensimmäisessä kolmanneksessa lapsenomaisuus lapsen käytöksessä säilyy ja mielikuviutus on vilkasta, vaikka ajattelu alkaa kehityksen edetessä muotoutua käsitteellisemmäksi. Ensimmäinen kolmannes on lapsen elämässä tunnekylläistä aikaa, jolloin elämyksiä tulee jatkuvasti lisää ja hän kokee ne kokonaisvaltaisesti. (Turunen 2005, 79-80.) Lapsi kykenee tässä kehitysvaiheessa eläytymään hyvin luontevasti ryhmässä vallitsevaan tunnelmaan, esimerkiksi koulussa (Turunen 2005, 84). Lapsen ajattelu nojaa kuitenkin vielä vahvasti elämyksellisiin mielikuviin ja lapsi käsittää

todellisuuden vielä tietyllä tapaa sadunhohtoisesti. Ensimmäinen kolmannes päättyy noin yhdeksän ja puolen vuoden tienoilla. (Turunen 2005, 79-80.)

Toisella kolmanneksella siirtymät kehityksessä ovat vähäisiä. Lapsi antautuu edelleen ympäristön vaikutteille, mutta ei enää niin vahvasti, vaan hän alkaa itsenäistyä. Oman minuuden kokeminen ja minän kehittyminen itsenäisemmäksi alkaa vähitellen muodostua. Tämä ikävaihe on nimenomaan ajattelun peruskehityksen vaihetta ja se näkyy myös persoonassa. Lapsi kokee puolittietoisesti oman erillisyytensä, vaikka ei aina osaa sitä ilmaista. Lapsi elää osaksi omassa erillisessä maailmassaan ja puolittain ihmettelee, kuka hän oikeastaan on. (Turunen 2005, 93-94.) Suurin osa Porkkanapesässä käyvistä lapsista kuuluu iältään joko ensimmäisen tai toisen kolmanneksen kehitysvaiheeseen.

Kolmannella kolmanneksella eli lähellä 12 ikävuotta lapsen ajattelu on kypsynyt ja jäsentynyt. Tällöin lapsen ajattelu ja tunteet ovat alkaneet eriytyä. Samalla lapsi pyrkii ympäristön ihanteisiin, arvoihin ja normeihin. Tämän vuoksi lasten syyllisyydentunto kolmannella kolmanneksella on yleistä. (Turunen 2005, 103-105.)

6.2 Vertaissuhteet

Erityisesti kouluiässä vertaisryhmän merkitys kasvaa ja aikuiset koetaan auktoriteeteiksi. Vertaisryhmät alkavat kuitenkin samaan aikaan vähitellen itsenäistää lasta. Liittymisen ja samastumisen vertaisryhmiin kuuluvat osaksi luonnollista kehitystä, jolloin lapsi muokkaa minäkäsitystään. Vertaisryhmän paine ja imu sisältävät kuitenkin myös omat ongelmansa ja uhkansa. Sosiaalinen ryhmänmuodostus jatkuu nuoruusikään asti, ainoastaan arvostukset ja kiinnostuksen kohteet vaihtuvat. Keskinäisen yhteyden kokeminen vertaisryhmän kanssa on tärkeää. (Turunen 2005, 85.)

Ystävien kanssa vietetty aika tarjoaa ajanvietettä, kumppanuutta ja tunteen siitä, että kuuluu johonkin ryhmään. Etenkin nuoruusikää lähestyttäessä vertaisten kanssa vieteään yhä enemmän aikaa kuin vanhempien kanssa. Tämä on turvallinen tapa harjoitella irrottautumista ja itsenäistymistä vanhemmista. Vertaisryhmässä koetaan yhteenkuuluvuutta ja läheisyyttä. Ryhmässä opetellaan yhteistoimintaa ja kompromissien tekemistä,

mutta myös oman paikan ottamista, jämäkkyyttä ja johtajuutta. Ystävyys-suhteissa jaetaan tarvittaessa myös neuvoja ja apua, jolloin syntyy luottamus toista ihmistä kohtaan. (Salmivalli 2005, 32-36.) Nuoruusiän ystävyys-suhteissa korostuu läheisyyden kokeminen, salaisuuksien jakaminen, minuuden tutkiskelu yhdessä ystävän kanssa sekä loogisen päättelyn ja emootioiden integrointi (Salmivalli 2005, 37).

Vertaisryhmä vahvistaa helposti niin positiivista kuin negatiivistakin käyttäytymistä (Turunen 2005, 85). Kavereiden vaikutus korostuu erityisesti silloin, kun lapsi viettää yksin aikaansa koulun jälkeen. Liiallinen yksinolo koulun jälkeen saattaa lisätä ongelmakäyttäytymistä, päihteiden käyttöä ja kouluvaikeuksia. Aikuisen valvonnassa tapahtuva järjestetty toiminta vapaa-aikana – kuten kerhot ja muut harrastukset – voivat vähentää näitä riskejä. (Pulkkinen 2002, 24-25.)

Kavereiden kanssa vietetty aika on toki tärkeää, mutta yhtä tärkeää on myös perheen kanssa vietetty aika. Tätä yhteistä aikaa monella perheellä on kuitenkin entistä vähemmän. Monella vanhemmalla on tarve toteuttaa itseään työssä tai vapaa-ajallaan. Silloin kun perheen kanssa vietetty aika – leikkiminen, keskustelu ja oleilu – koetaan toisarvoiseksi, lapsi häviää kilpailun vanhemmilleen. (Paajanen 2001, 53.)

6.3 Vapaa-aika

Lasten ja nuorten vapaa-aika voidaan jakaa rakentavaan, järjestettyyn toimintaan sekä jäsentymättömään, järjestämättömään vapaa-aikaan. Järjestämätöntä vapaa-aikaa on esimerkiksi ystävien kanssa vietetty aika sekä videoiden katselu ja tietokoneella pelaaminen. Osallistuminen järjestettyyn toimintaan antaa tilaisuuden harjoitella ja oppia sosiaalisia, fyysisiä ja kognitiivisia eli tiedollisia taitoja, joita tarvitaan erilaisissa tilanteissa. Se myös edistää integroitumista yhteiskuntaan ja tukee nuoren käsitystä itsestään yhteisössä vaikuttavana subjektina, toimijana. Järjestettyyn toimintaan osallistuminen myös lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja mahdollistaa tukiverkoston rakentamisen. Järjestettyyn toimintaan osallistuvilla nuorilla on myös pienempi riski osallistua laittomaan toimintaan. (Pulkkinen 2002, 25.)

Suurin osa vanhemmista pitää lasten harrastuksia tärkeinä. Monet vanhemmat katsovat harrastusten olevan tärkeä sosialisatiokanava, sillä niiden kautta lapset tutustuvat vertaisryhmäänsä. Harrastusten nähdään myös antavan lasten vapaa-aikaan virikkeitä ja sisältöä. Etenkin liikunnallisissa harrastuksissa korostuu myös terveyttä ja hyvinvointia edistävät vaikutukset. Lapsille harrastukset merkitsevät myös vastapainoa kodille ja koululle. Huoltajien mielestä harrastukset ovat myös hyvä keino "pitää lapsi pois pahoilta teiltä". (Paajanen 2001, 42.)

Lasten vapaa-ajasta tehdyissä tutkimuksissa on huomattu, että suhteellisen pienet asiat riittävät tekemään vapaa-ajasta mielekästä. Tällaisia asioita ovat muun muassa kaverit, perheen yhdessäolo, harrastukset ja leikkiminen. Tavalliset, arjessa tapahtuvat askareet, vanhempien läsnäolo sekä sisarusten ja kavereiden seura ovat lapsille merkityksellisiä asioita. (Paajanen 2001, 69-70.) Porkkanapesän työntekijöiden on tärkeää huomata lapsen kyvyt heidän vapaa-ajallaan ja tukea heitä arkisten askareiden lomassa.

Lapset, jotka joutuvat viettämään koulun jälkeen paljon aikaa ilman vanhempien valvontaa, eivät voi hyvin. Osa hakeutuu kavereiden seurassa kadulle, osa pelaa tietokonepelejä tai katsoo televisiota. Kymmenenkin tunnin viikoittainen yksinolo lisää alasteikäisen lapsen mahdollisuutta sekaantua rikollisiin tekoihin. Ilman aikuisen valvontaa ja ohjausta toimivan kaveriporukan oma harkintakyky on vielä melko heikko. Paljon ilkivaltaa ja pieniä rikkeitä tapahtuu juuri koulun loputtua, vanhempien ollessa vielä töissä. (Kinnunen 2001, 8.)

7 PERHE JA VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

Perhe on kokonaisuus, jossa yksittäisen jäsenen terveys ja hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet vaikuttavat muihin perheenjäseniin (Häggman-Laitila, Euramaa & Hotari 2001, 24). Perhe edustaa lapselle yhtä elämän merkityksellistä aluetta, jossa lapselle muodostuvat lähtökohdat perustuvallisuudesta ja tunteesta mihin hän kuuluu. Vuorovaikutuksen laatu

vaikuttaa lapsen kykyyn kertoa omasta itsestään ja siihen, miten hän suhtautuu omaan itseensä ja häntä hoitavaan aikuiseen. (Barkman 2005b, 6.)

7.1 Perherakenne muutoksessa

Julkisessa keskustelussa on puhuttu paljon siitä, minkälaista perhe-elämän tulisi olla. Mitkä ovat oikeanlaiset perhearvot vai voiko kukaan edes määritellä niitä? Näkemyseroja on yhtä monta kuin on perheitäkin. Uusperheet eivät enää 2000-luvulla ole epätavallisia ja usein perheessä on sinun, minun ja meidän lapsia. Tällöin perheessä kohtaavat erilaiset tavat ja tottumukset. (Pohjola 2005, 45-46.)

Perheen rakenteen muutoksista huolimatta se nähdään edelleen kokonaisuutena, johon jokainen perheenjäsen omalla toiminnallaan vaikuttaa (Reijonen 2005, 11). Perheiden sosiaalinen pääoma eli perheenjäsenten yhteinen aika ja saatavilla olo on tärkeää perhe-elämän tasapainoisuuden ja onnellisuuden kannalta (Pohjola 2005, 57). Lapselle hyvä perhe voi kuitenkin merkitä eri asioita kuin aikuiselle. Lapsille sosiaaliset suhteet vanhempien ja sisarusten sekä mahdollisesti isovanhempien tai kummien kanssa ovat kaikkein tärkeimmät. (Pohjola 2005, 51.)

7.2 Perheen merkitys lapsen elämässä

Perheen tarkoitus on tarjota lapselle perushoivaa ja toimia lepopaikkana. Perheeltä saa tarvittaessa myös neuvoja. Lapsi ei kuitenkaan vaadi perheeltä suuria asioita, vaan yhdessäolo riittää. Vanhempien saatavilla oleminen, hyväksyntä, kuunteleminen ja herkkyys ovat lapsille tärkeitä asioita. (Rönkä ym. 2002, 53-55.) Aika, jota lapsi tarvitsee on pääosin tavallista arkea, joka luo samanlaisuuden ja jatkuvuuden tunteen. Lisäksi identiteetin rakentaminen tapahtuu pääosin lapsuudessa, joten lapsuudessa tapahtuvat asiat ovat merkittäviä aikuisuuden tienviittoja. (Lönqvist 2001, 9.)

Kodin, koulun ja yksityisen elämänpiirin tiivis vuorovaikutus tukee lapsen kehitystä. Parhaimmillaan niihin kaikkiin sisältyy voimavaratekijöitä, jotka suojaavat lasta riskite-

kijöiltä. (Pulkkinen 2002, 26.) Jokaisen lapsen kasvuympäristössä on sekä kehitystä haavoittavia että vahvistavia tekijöitä. Tulevaisuuden kannalta merkityksellistä on kuitenkin se, kumpia tekijöitä on enemmän. Kasvuympäristö kokonaisuutena on se, joka määrittää kasvua. (Juntunen, Mattila & Myöhänen 2004, 7-8.)

Yhteiskunnallisten muutosten mukana perheiden arki, lasten toimintaympäristö sekä lapsuus yleensäkin ovat muuttuneet. Tällaisessa tilanteessa vanhempien on joskus vaikea ottaa vastuuta lasten kasvatuksesta, koska he myös itse elävät hämmennyksen, epävarmuuden ja ongelmien ympäröiminä. Silloin olisi hyvä, että heille tarjottaisiin tukea ja apua kasvatustyössä ja vastuunotossa. (Lindström 2001, 64.)

7.3 Vanhemmuuden tukeminen

Sosiaalialan työtä ja kasvatustyötä tehdään yhä useammin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa eikä pelkästään yhden toimintajärjestelmän sisällä. Rajanylityksiä tapahtuu myös toimintakäytännöissä. (Laine 2005, 31-32.)

Laajasti ottaen kasvatuksen tukeminen ja lasten suojeleminen koskee kaikkia niitä aikuisia, jotka välittömästi toiminnallaan tai välillisesti päätöksillään vaikuttavat lasten elämään (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 9). Vanhemmilla on lastensa läheisimpinä kasvattajina näköalapaikka heidän elämäänsä. Huoltajien mielipiteet ja näkemykset vaikuttavat siihen, miten he lastansa ohjaavat, opettavat, kasvattavat ja miten kasvua turvaavat ja suojelevat. Huoltajien mielipiteet vaikuttavatkin keskeisimmin lasten elämään. (Paajanen 2001, 63.)

Porkkanapesän toiminta-ajatukseen kuuluu vahvasti yhteydenpito eri yhteistyötahojen kanssa. Lisäksi yhteistyö lasten perheiden kanssa nähdään yhtä tärkeänä osana työtä. Tällä tavalla pyritään turvaamaan lapsen kokonaisvaltainen kohtaaminen.

Yhteiskunnalliset kasvattajat saattavat toisinaan tuntua etenkin lasten vanhempien mielestä uhkaavilta (Alasuutari 2003, 58). Vanhemmat saattavat kokea oman roolinsa lasten

kasvattajina jäävän toissijaiseksi (Alasuutari 2003, 60). Ammattilaisten ja vanhempien tulisikin tehdä yhteistyötä. Lapsen mukaan ottamista häntä itseään koskevissa keskusteluissa on myös alettu suosia sosiaalialan työmenetelmissä. (Alasuutari 2003, 96.)

Asiantuntijalta odotetaan toisaalta valmiita vastauksia ja hänen odotetaan kertovan, mikä on oikein ja tarpeellista. Toisaalta toivotaan, että hän tekisi sen tukien ja lohduttaen. Jokaisella vanhemmalla on riittämättömyyden ja kelpaamattomuuden tunteita ja syyllisyyttä. Ammattikasvattajan neuvot saatetaan tällöin kokea loukkaavina ja arvostelevina. (Mäkelä 2003, 29.) Asiantuntijajärjestelmät ovat korvanneet sukujen ja muiden luonnollisten verkostojen tehtäviä. Vanhemmuuden tukemisessa ja toteutumisessa asiantuntijoilla on suuri merkitys. (Laine 2005, 321.)

Porkkanapesän tarjoama tukihenkilötoiminta voi auttaa lasta ja hänen perhettään tarjoamalla uudenlaisia sisältöjä ja näkökulmia elämään. Parhaimmillaan tukihenkilöstä voi tulla yksi linkki lisää perheen sosiaaliseen verkostoon. Tukihenkilö voi jakaa vanhempien kanssa lapsen liittyviä asioita ja tukea siten vanhemmuutta. Näin ollen porkkanapesätoiminta voidaan nähdä eräänlaisena perhettä tukevana toimintamuotona. Toiminnassa korostuu ennaltaehkäisevä ja tukeva työote.

Yhteistyö vanhempien kanssa vaatii Porkkanapesän työntekijöiltä kunnioittavaa suhtautumista vanhempia kohtaan. Vanhemmat ovat kuitenkin lastensa kasvattajia ja asiantuntijoita omaa perhettään koskevissa asioissa. Asiantuntijoilla on viimeisin teoretieto lasten kasvatuksesta sekä ammatilliset ja eettiset valmiudet toimia lasten kanssa tehtävässä työssä. Vanhempien arvostus sekä hienovaraisuus ja avoimuus heitä kohtaan ovat kuitenkin tärkeitä luottamuksen syntymiseksi. Luottamus vanhempien ja asiantuntijoiden välillä on työn tärkein lähtökohta.

Ammattikasvattajien varhaista puuttumista tukee se, että kaikilla lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevillä on sellaisia työkäytäntöjä, jotka tukevat perheen ongelmien tunnistamista ja niihin tarttumista. Tarvittaessa tukena tulee olla yhteistyöverkosto, joka muodostuu julkisen sektorin ja järjestöjen toimijoista. (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 31.)

Kasvatuksessa oleellista on loppujen lopuksi hyvin vähän: rajat, rakkaus, yhteinen aika ja kiireetön yhdessäolo. Monia ongelmia voisi välttää pelkästään sillä, ettei lasten tarvitsisi viettää vapaa-aikaansa yksin liian nuorena. (Airola & Tarsalainen 2003, 42.)

8 TUTKIMUSMENETELMÄT

Porkkanapesässä toteutettu tutkimus tehtiin kvalitatiivisen eli laadullisen tapaustutkimuksen metodeja käyttäen. Tutkimustehtävinä oli:

1. Kartoittaa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin järjestämän porkkanapesätoiminnan merkitystä ja roolia Pormestarinluodon lasten elämässä.
2. Selvittää lasten perheiden näkemyksiä Porkkanapesästä ja toiminnan merkityksestä lapsille.

8.1 Kvalitatiivisen tutkimuksen luonnehdintaa

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on käytössä sille tyypilliset aineistonkeruumenetelmät, kuten haastattelu, havainnointi ja erilaisten olemassa olevien dokumenttien tutkiminen. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä tutkittavien näkökulmien etsiminen ja osallistuminen tutkittavien elämään. (Eskola & Suoranta 2003, 14-16.) Läheisen suhteen rakentaminen tutkittaviin tapahtui harjoittelujakson aikana ja Porkkanapesään tehtävien vierailuiden kautta. Tutustuimme Porkkanapesän toiminta-ajatuksen, siellä käyviin lapsiin ja teimme havaintoja heidän toiminnastaan ryhmässä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytimme useampia eri tutkimusmenetelmiä saadaksemme monipuolisen kuvan lasten mielipiteistä. Tutkimusmenetelmiä olivat lapsilähtöiset toiminnalliset menetelmät (piirtäminen, lapsen verkostoa kuvaava kehonkuva, nallekortit, lauseiden täydentäminen, loppurentoutus), lapsihaastattelu sekä vanhemmille lähetetty kyselylomake. Tulosten purkamiseen valitsimme kvalitatiivisia analysointimenetelmiä kuten teemoitte-

lun ja tyyppittelyn. Lisäksi tulokset tuodaan esille lähinnä kirjoitetussa muodossa lisäten niihin paljon omaa pohdintaa ja johtopäätöksiä.

Kvalitatiivista tutkimusta luonnehditaan usein pehmeäksi, joustavaksi, subjektiiviseksi ja induktiiviseksi (Hirsjärvi ym. 2000, 124). Induktiivisuudella tarkoitetaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa teorian rakentamista niin, että yksittäisistä havainnoista edetään yleisempiin väitteisiin (Eskola & Suoranta 2003, 83). Tällöin on tärkeää miettiä tutkimusaineiston rajaaminen, jotta analysointi olisi mielekästä ja ilmiöstä saataisiin hankittua tutkimuksen kannalta olennaisin tieto. Kvalitatiivisen tutkimuksen hypoteesittomuus tarkoittaa, ettei tutkija ole muodostanut tutkimuksensa tuloksista ennakko-oletuksia. Näin mahdollistuu se, että tutkija voi yllättyä ja oppia uutta tutkimuksen aikana. (Eskola & Suoranta 2003, 19.) Tutkimuksemme ei pyri kovin yleistävien johtopäätösten tekemiseen, mutta keräämämme aineisto kuvaa pienen kohdejoukon mielipiteitä Pormestarinluodon porkkanapesätoiminnasta. Tällöin hypoteesien asettaminen ei ole välttämätöntä.

8.2 Tutkimusaineiston luonnehdintaa

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija joutuu arvioimaan, kuinka paljon aineistoa on kerättävä, jotta tutkimus olisi tieteellistä, edustavaa ja yleistettävissä. Yleistettävyydellä ei kuitenkaan tarkoiteta tilastollista yleistettävyyttä, vaan pieneen joukkoon tai ilmiöön soveltuvaa yleistettävyyttä. Tutkimuksen tarkoitus on kuvata tiettyä tapahtumaa, ymmärtää jotakin toimintaa tai muodostaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 2003, 60-61.) Aineistoa ei kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritä hankkimaan paljon, mutta pienestä aineistosta tehdään mahdollisimman paljon tulkintoja ja päätelmiä pyrkien syvälliseen analyysiin. (Hirsjärvi ym. 2000, 124.)

Kohdejoukon valinnassa otantamenetelmänä käytimme harkinnanvaraista otantamenetelmää. Siinä otantayksiköt poimitaan harkinnanvaraisesti pyrkien mahdollisimman objektiiviseen tulokseen. Menetelmän käyttäminen edellyttää perusjoukon tuntemista ja tulosten tulkinnan tulee olla varovaista. (Holopainen & Pulkkinen 2002, 34.) Tutkimuksemme kohdejoukko muodostui lapsista, jotka olivat käyneet Porkkanapesässä vähintään kuukauden.

Aineisto toimii tutkijan apuna rakentamassa käsitteellistä ymmärrystä ja näkökulmia tutkittavasta ilmiöstä. Aineistoa voidaan katsoa olevan riittävästi, kun uudet tapaukset eivät enää tuottaisi tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Tätä tapahtumaa kutsutaan saturaatioksi eli kylläntymiseksi. (Eskola & Suoranta 2003, 62.) Tutkimukseemme osallistui seitsemän lasta ja neljältä vanhemmalta saimme täytetyn kyselylomakkeen.

8.3 Tapaustutkimus

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi tapaustutkimuksen (case-study). Tapaustutkimus aloitetaan valitsemalla yksittäinen tapaus, tilanne tai joukko tapauksia. Tutkimuksen kohteena on yksilö, ryhmä tai yhteisö ja kiinnostuksen kohteena useimmiten prosessit. (Hirsjärvi ym. 2000, 123.) Kohteenamme oli Porkkanapesä ryhmänä ja yhteisönä. Suoritimme tutkimuksen tutkittavien luonnollisessa ympäristössä ja arjen tilanteissa. Tutkimuksen keskiössä olivat nimenomaan Porkkanapesässä käyvät lapset. Lasten vanhempien haastattelut toimivat vertailumateriaalina lapsista saadulle tutkimusaineistolle.

Tapaustutkimuksen malli liittyy läheisesti myös sosiaalipedagogiikkaan. Skandinaavisen sosiaalipedagogiikan juuret ovat osittain lähtöisin amerikkalaisesta sosiaalityön perinteestä. Amerikkalainen malli, kuten muutkin läntisten maiden perinteet, korostavat empirismää eli kokemusperäistä tiedon hankkimista. Amerikkalainen perinne on antanut paljon suuntaviivoja skandinaaviseen sosiaalipedagogiikkaan ja tuonut siihen myös tapaustutkimuksen mallin. Mary Richmond on yksi uraauurtavista henkilöistä tapaustutkimuksen kehittämisessä. (Eriksson & Markström 2004, 13.) Richmond on yhdistänyt mallissaan yksilökeskeisyyden ja sosiaalisen ympäristön vaikutukset. Keskeistä on näiden kahden välinen vuorovaikutus. Toisin sanoen Richmond korostaa ihmisen tilanteen kokonaisvaltaista ymmärtämistä. Tapaustutkimuksen mallissa asiakkaan ja työntekijän välinen suhde muodostuu vahvaksi ja luottamukselliseksi. Työskentely perustuu ymmärrykseen ja aktiiviseen toimimiseen tässä ja nyt -periaatteella. Toimenpiteet voivat kohdistua joko suoraan asiakkaaseen tai hänen ympäristöönsä. Tapaustutkimus on myöhemmin keskittynyt yhä enemmän lapsuuden merkitysten tarkastelemiseen. (Eriksson & Markström 2004, 14.)

Yhteisön ollessa tutkimuksen kohteena, kvalitatiivinen tapaustutkimus on parhaiten soveltuva tutkimusstrategia. Tapaustutkimuksessa on tyypillistä kerätä materiaalia useilla erilaisilla menetelmillä. Tutkimuksessamme käytimme kyselylomaketta, haastattelua, toiminnallisia menetelmiä sekä havainnointia. Tapaustutkimus sopi tutkimukseemme hyvin myös siksi, että se ottaa huomioon yksilön sosiaalisen ympäristön. Lasten elämään vaikuttaa merkittävästi heidän koti- ja kaveripiirinsä. Toisaalta jokainen lapsi on yksilöllinen ja erityinen, jolloin tapaustutkimus mahdollistaa myös näiden yksittäisten ilmiöiden tarkastelun.

Tutkimuksen tarkoituksena voi olla kartoittaa, kuvailla, selittää tai ennustaa jotakin ilmiötä. Yhdellä tutkimuksella voi kuitenkin olla useampia kuin yksi tarkoitus. (Hirsjärvi ym. 2000, 127.) Tutkimuksemme pitää sisällään sekä kartoittavan että kuvailevan tutkimuksen piirteitä. Kartoittavan tutkimuksen tarkoitus on nimensä mukaisesti kartoittaa vähän tunnettuja ilmiöitä tutustumalla niihin. Tutkimusstrategiana on tällöin kenttätutkimus tai tapaustutkimus. (Hirsjärvi ym. 2000, 128.) Kartoittavan tutkimuksen piirteet näkyivät tutkimuksessamme pyrkimyksenä kartoittaa Pormestarinluodon lasten ja heidän perheidensä suhtautumista Porkkanapesätoimintaan. Kuvaileva tutkimus esittää tarkkoja kuvauksia tutkittavasta kohteesta. Kuvaileva elementti löytyy myös opinnäyte-työstämme. Kuvailemme toiminnallisten tehtävien ja kyselylomakkeiden tulosten avulla Porkkanapesässä tehtävän työn merkitystä ja tarkoitusta tutkittavien näkökulmasta.

8.4 Analysointitavat ja tulkinta kvalitatiivisessa tutkimuksessa

Tutkimuksen tärkeimmäksi osioksi voidaan katsoa vaihe, jossa suoritetaan kerätyn aineiston analysointia, tulkitaan tuloksia ja tehdään niistä johtopäätöksiä. Ensin kuitenkin saatu aineisto on järjestettävä ja koodattava. Koodaamisella tarkoitetaan sitä, että jokaiselle havaintoyksikölle eli tutkittavalle kohteelle annetaan tietty arvo. (Hirsjärvi ym. 2000, 207-208.) Tutkimuksessamme koodaaminen tapahtui merkitsemällä jokaiseen lapsen tuotokseen tutkittavan mukaan tyttö/poika ja ikä. Vanhemmille toimitettuja kyselylomakkeita palautui neljä, joten ne koodattiin numeroilla 1-4.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysivaihe ei ole yksi erillinen vaihe, vaan sitä tehdään koko tutkimusprosessin ajan (Hirsjärvi ym. 2000, 208). Kvalitatiivisen aineiston analyysin on tarkoitus selkiyttää aineistoa ja tuottaa uutta tietoa tutkimuskohteesta. Analyysin avulla tiivistetään aineistoa säilyttäen kuitenkin kaikki informaatio. Hajanaisesta aineistosta voidaan näin saada selkeä ja mielekäs kokonaisuus, josta on helppo tehdä tulkintoja. Kvalitatiivisen aineiston analyysit ovat useimmiten olleet deskriptiivisiä eli kuvailevia. (Eskola & Suoranta 2003, 138-141.)

Tutkijan on tulkittava tulokset lukijalle. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija arvioi ja pohdii analyysin tuloksia tehden niistä johtopäätöksiä. Tutkija, tutkittava ja tutkimusolosuhteiden lukijakin tulkitsevat tutkimusta tai – jotakin sen vaihetta – omalla tavallaan. Tämän seurauksena tutkimus näyttäytyy erilaisena riippuen kenen näkökulmasta sitä tulkitaan. (Hirsjärvi ym. 2000, 211-212.)

8.4.1 Teemoittelu ja tyypittely

Suoritimme analyysivaiheen kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisellä tavalla purkamalla sen ensin tekstiksi ja valmistelemalla tekstin käsiteltävään muotoon. Tämän jälkeen kävimme aineiston kohta kohdalta teemoittain läpi. Teemoittelun aikana teimme huomioita ja kirjasimme ne ylös, jonka jälkeen alkoi varsinainen tulosten tulkinta.

Teemoittelu on yksi aineiston analyysimenetelmä. Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että aineistosta nostetaan esille keskeisiä teemoja eli aihealueita, joita kootaan yhteen. Näin lukijalle syntyy selkeämpi kuva tutkimuksen rakenteesta. (Eskola & Suoranta 2003, 176.) Toinen analyysimenetelmä on tyypittely eli aineiston ryhmittely tyypeiksi etsien samankaltaisuuksia. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään selvärajaisiksi ryhmiksi. Ennen tyypittelyä on kuitenkin suoritettava teemoittelu. Kvalitatiivinen aineisto esitetään usein ensin teemoina, jonka jälkeen analyysiä viedään eteenpäin muodostaen vastauksista yleisempiä tyyppejä. (Eskola & Suoranta 2003, 182.)

Tutkimuksemme vanhemmille lähetettyjen kyselylomakkeiden analysoinnissa käytimme ensin muun muassa teemoittelua ja sitten tyypittelyä. Kyselymme rakentui muuta-

masta teemasta eli aihealueesta, joihin haimme vastauksia useammalla kuin yhdellä kysymyksellä. Teema-alueet sijoitimme kyselyssämme eri sivuille. Ensimmäisen sivun kysymyksillä keräsimme taustatietoja vastaajasta ja hänen lapsestaan/lapsistaan, jotka Porkkanapesässä käyvät. Toisella sivulla oli kysymyksiä liittyen siihen, millainen kuva Porkkanapesästä vastaajalle oli muodostunut ja miten hän oli toiminnasta saanut tietää. Kolmannella sivulla tiedustelimme erilaisin kysymyksin, että mitä vastaaja ajattelee Porkkanapesän merkitsevän lapsilleen ja koko Pormestarinluodon lapsiperheille.

Samoin kuin kyselyssäkin, myös lapsille tehdyissä toiminnallisissa tutkimustehtävissä oli eri teemoja. Tehtävien teemat eli aihealueet hakivat vastauksia eri kysymyksiin. Lasten vastausten avulla selvitimme, millainen kuva heillä on porkkanapesätoiminnasta, mikä on sen merkitys ja rooli heidän elämässään sekä mitä he saavat/odottavat saavansa Porkkanapesältä.

Teemoittelua tapahtui oikeastaan jo kyselyn ja toiminnallisten tutkimustehtävien suunnitteluvaiheessa. Analyysivaiheessa teemoista etsitään samankaltaisia tyyppisiä eli ryhmiä. Kyselylomakkeiden vastauksista oli löydettävissä samanlaisuuksia, jotka toimme esille. Näin lukijan on helpompi muodostaa kokonaiskuva tutkimuksen samanlaisista ja poikkeavista vastauksista.

8.4.2 Sisällön erittely

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan myös käyttää analyysimenetelmänä sisällön erittelyä. Silloin keskitytään asian yleisyyden selvittämiseen ja erittelemään tyypillisiä ja poikkeavia ajatuksia ja vastauksia. Aineistolähtöisyys koskee lähes kaikkea tutkimustyötä. Menetelmän ideana on tehdä aineistosta vertailua ja muodostaa sen perusteella yleistyksiä. (Eskola & Suoranta 2003, 186-188.)

Aineistolähtöinen analyysi aloitetaan määrittelemällä tutkittava ilmiö pääpiirteissään. Tähän vaiheeseen kuuluisi myös hypoteesien asettaminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksemme tämä ei kuitenkaan olisi ollut tarkoituksenmukaista. Emme halunneet muodostaa ennako-oletuksia kohdejoukosta. Tutkimuksemme keskiössä olivat 7-12 -

vuotiaat lapset. Saadusta aineistosta etsimme yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia ja pyrimme kokoamaan niistä kokonaisuuksia. Muodostunutta kuvaa peilasimme teoriaan. Näin saimme kokonaiskuvan teorian ja empiirisen osuuden yhteneväisyyksistä. (Eskola & Suoranta 2003, 186-188.) Tulosten analysointivaiheen jälkeen pitää tulkita ja tehdä johtopäätöksiä saaduista tuloksista. Tulkinnalla tarkoitetaan sitä, että tutkija kommentoi ja pohtii analyysissä saatuja tuloksia. Lisäksi tulkintaan kuuluu analyysistä esiin nousseiden merkitysten selkiyttäminen. (Hirsjärvi ym. 2000, 211-212.)

8.5 Luotettavuuden arviointi osana analysointivaihetta

Tutkimusta toteutettaessa pyritään hankkimaan mahdollisimman luotettavaa tietoa. Kaikissa tutkimuksissa suoritetaan luotettavuuden arviointia erilaisin mittauksin. Reli-aabelius eli mittaustulosten toistettavuus kertoo tulosten sattumanvaraisuuden. Validius-käsitteellä tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä oli tarkoituskin mitata. Kvalitatiivisessa tutkimuksen teossa termien merkitys on hankalammin ymmärrettävissä. Validiuden voidaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa katsoa tarkoittavan kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta. (Hirsjärvi ym. 2000, 213-214.)

Porkkanapesästä tehdyssä tutkimuksessamme on käytetty sekä yleisesti käytössä olevia tutkimusmenetelmiä eli mittareita – haastattelu, kyselylomakkeet ja havainnointi – että myös toiminnallisia, itse sovellettuja tutkimusmenetelmiä. Toiminnallisten tutkimusmenetelmien on tarkoitus soveltua nimenomaan lapsitutkimukseen, jossa on käytössä vielä varsin vähän erityisiä menetelmiä.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus tutkimuksen eri vaiheiden toteutuksesta. Lisäksi analyysivaiheessa on keskeistä luokittelujen tekeminen. Lisäksi tulosten tulkintavaiheessa esitetyt päätelmät on perusteltava. (Hirsjärvi ym. 2000, 213-214.)

Triangulaatio on myös yksi validiutta varmistava tekijä. Metodologisella triangulaatiolla tarkoitetaan usean eri tutkimusmenetelmän käyttöä tutkimuksessa. Tutkijatriangulaatio -

nimitystä käytetään silloin, kun tutkimukseen osallistuu monta eri tutkijaa. Teoreettinen triangulaatio on kyseessä silloin, kun tutkimuksen osana on käytetty useampaa kuin yhtä teoriaa ja aineistotriangulaatio kerättäessä useita eri aineistoja saman ongelman ratkaisemiseksi. (Hirsjärvi ym. 2000, 214-215.) Opinnäytetyössämme käytettiin metodologista triangulaatiota sekä tutkijatriangulaatiota.

8.6 Eettinen pohdinta

Erityisesti kvalitatiivisessa tutkimuksessa eettiset kysymykset vaativat pohdintaa. Ennen tutkimuksen toteutusta anoinme tutkimuslupaa (Liite 1) MLL:n Satakunnan piirin silloiselta toiminnanjohtajalta Mika Metsäpalolta. Saatuamme tutkimusluvan (Liite 2) aloitimme empiirisen tutkimusosan toteutuksen.

Tutkija on vastuussa tutkittavien anonymiteetin suojaamisesta ja säilyttämisestä koko tutkimuksen ajan ja sen jälkeen. Lisäksi on muistettava, että tutkimukseen osallistumisen on oltava vapaaehtoista. Tutkijan on arvioitava tutkimuksestaan koituvia haittoja ja hyötyjä sekä reflektoitava oman toimintansa seurauksia. (Eskola & Suoranta 2003, 57.)

Lapsitutkimuksen tekijän on etsittävä lapsen tarinasta tärkeimmät ajatukset ja kokemukset välttämättä kuitenkin niiden tulkintaa tai muuntelemista. Lapselle ei saa luvata sellaista, mitä ei pysty pitämään. Tutkija ei myöskään saa käyttää lapsen tarinaa vallan välineenä. Lasta ei saa nolata missään tutkimuksen vaiheessa eikä tutkija voi rikkoa salassapitovelvollisuuttaan kuulemistaan asioista. (Barkman 2005a, 13.)

Lopeteltaessa työskentelyä, jätetään reilusti aikaa yhteiseen mukavaan tekemiseen, jotta lapselle jäisi hyvä ja levollinen mieli kohtaamisesta (Barkman 2005a, 13). Teimme lasten haastattelun jälkeen loppurentoutuksen, jolla pyrittiin jättämään hyvä mieli tapaamisesta. Rentoutuksen jälkeen lapset jäivät useimmiten vähäksi aikaa juttelemaan ja oleilemaan seurassamme. Olimme saatavilla niin kauan kuin näytti tarpeelliselta.

9 TOIMINNALLISTEN MENETELMIEN ESITTELY

Työskenneltäessä lasten kanssa ja tutkittaessa heidän ajatusmaailmaansa, huomataan leikin ja toiminnallisuuden olevan vähintään yhtä arvokkaita elementtejä kuin puheen. Lapsi tuntee leikkiessään olevansa aikuisen kanssa tasavertainen, osaava kertoja. Toiminnallisuus lievittää jännitystä ja auttaa ottamaan etäisyyttä siihen, mitä lapsi tulee kertomaan. (Väliavaara 2005, 6.)

9.1 Toiminnallisuus osana tutkimusta

Toiminnallisuudella tutkimuksessa tarkoitetaan sitä, että lapsille ja nuorille tarjotaan heille luontainen tapa ilmaista itseään. Lastensuojelussa toiminnallisuudella pyritään tiettyihin kasvatuksellisiin ja hoidollisiin tavoitteisiin. Suurin osa lastensuojelun piirissä olevista lapsista kokee toiminnan luonnollisempaan tapaan viestittää omasta elämästään kuin puhua siitä. Lapselle saattaa olla vaikeaa kuvata kokemuksiaan, nimetä tunteita tai ymmärtää omaa kokemusmaailmaansa. Onnistuessaan toiminnallisuus antaa turvallisen pohjan tarkastella omaa elämäänsä. Toiminta antaa kokemuksille välimatkaa omaan itseen nähden. Välineiden ja menetelmien käyttö edellyttää kuitenkin asiantuntemusta ja perehtymistä niiden käyttäjältä. (Barkman 2005a, 12.) Se, millaista informaatiota lapsilta saadaan, riippuu juuri siitä, mitä menetelmää tutkija kulloinkin käyttää (Doverborg & Pramling 1998, 8).

Toiminnallinen väline ei saa nousta itsetarkoitukseksi, vaan se toimii välineenä kohdata lapsi ja saavuttaa asetettu tavoite ja tarkoitus. Välinettä valitessa on huomioitava lapsen ikä ja kehitystaso. Tutkijan olisi hyvä tutustua käyttämäänsä toiminnalliseen välineeseen jo ennalta ja varmistua, että se toimii ja että tutkija tiedostaa sen hyvät ja huonot puolet. Ympäristön valintaan kannattaa panostaa ja valita sellainen tila, joka on lapsesta turvallinen. Tarkoitus on edetä askel kerrallaan, lasta kunnioittaen ja kuunnellen. (Barkman 2005a, 13.)

Tutkimuksemme empiirisen osan toteutus aloitettiin keräämällä lasten mielipiteitä ja ajatuksia lapsilähtöisten toiminnallisten menetelmien avulla. Vanhemmille toimitettiin kyselylomakkeen ohessa suostumuslomake (Liite 3), jonka allekirjoittamalla vanhemmat antoivat lapsilleen luvan osallistua tutkimuksemme toiminnallisiin tehtäviin sekä haastatteluun. Suostumuslomakkeet jaettiin vanhemmille, joiden lapset olivat käyneet Porkkanapesässä vähintään kuukauden. Kahdesta perheestä osallistui useampi kuin yksi lapsi tutkimuksemme. Toisesta perheestä tutkimuksemme osallistui kaksi lasta ja toisesta kolme.

Toiminnallinen tutkimusosa koostui neljästä eri tutkimustilanteesta Porkkanapesässä. Vierailimme neljänä eri keskiviikkona Porkkanapesässä ja jokaisella kerralla meillä oli valmisteltuna toiminnallisia tutkimustehtäviä, joihin vanhemmiltaan luvan saaneet lapset osallistuivat. Tehtävistä tehtiin mahdollisimman lapsilähtöisiä, pyrkien kuitenkin keskittymään tutkimuksen kannalta tärkeiden tietojen keräämiseen. Esittelimme toiminnalliset tutkimustehtävät niin, että lapsista olisi mahdollisimman luontevaa osallistua niihin, eivätkä he mieltäisi niitä vaikeiksi ja aikuisjohtoisiksi tutkimustilanteiksi. Kerroimme lapsille, että heillä on mahdollisuus kertoa mielipiteensä Porkkanapesästä ja samalla osallistua järjestämäämme toimintaan.

Tutkimuksemme etenemistä edisti se, että Porkkanapesä oli meille molemmille harjoittelujaksolta tuttu paikka. Tutkimuksen toteutuksen suunnittelu oli helpompaa saatuaamme tutustua Porkkanapesän toiminta-ajatukseseen ja sen kävijäkuntaan. Osa lapsista muisti meidät, joten kontaktin luominen molemmin puolin oli helpompaa. Ennen varsinaista tutkimuksen toiminnallista osuutta vierailimme muutamana iltana Porkkanapesässä, jolloin lapset tottuivat läsnäoloomme. Osa lapsista halusi kysellä, mitä oli tulossa, jolloin meillä oli mahdollisuus valmistella lapsia tuleviin pienryhmätilanteisiin.

9.2 Ensimmäinen toiminnallinen tutkimustuokio

Ensimmäisen toiminnallisen tutkimustuokion järjestimme 10.5.2006, keskiviikkona. Silloin tutkimuksemme osallistui kaksi poikaa samasta perheestä. Aloitimme ensimmäisen tutkimustehtävän jakamalla osallistujille piirustuspaperit (A4) ja värikynät. Ai-

heena oli piirtää jokin mieleen jäänyt asia tai tilanne Porkkanapesästä. Taustalla soi rauhallinen musiikki. Tämän aloitustehtävän oli tarkoitus olla orientoiva ja rentouttava. Ajattelimme piirtämisen olevan lapsille niin arkipäiväinen ja tuttu tehtävä, että sen orientoimana olisi helpompi siirtyä seuraavaan hieman vaikeampaan tehtävään.

Seuraava tutkimustehtävä oli piirtää oman kehon kuva (Liite 4), johon sijoitettiin oman elämän tärkeimpiä asioita. Tehtävä aloitettiin jakamalla jokaiselle tutkimukseen osallistuvalla lapselle noin kahden metrin pituinen paperiarkki. Lapset menivät paperin päälle makaamaan ja me piirsimme kehon ääriviivat paperille. Tämän jälkeen lapset piirsivät kehon sisäpuolelle sydämen. Tämän tehtyään jokainen sai kirjekuoren, joka sisälsi sanaliuskoja, joihin oli kirjoitettu sanat: Porkkanapesä, äiti, isä, sisko, siskot, veli, veljet, koti, perhe, isovanhemmat, kaverit, koulu, harrastus sekä kolme tyhjää lappua. Lasten tuli sijoittaa sanat niin, että tärkeimmät sijoittuivat kehoon piirrettyyn sydämeen ja loput tärkeysjärjestyksessä kauemmas kehoon. Etäisyys sydäimestä kertoi siis myös asian etäisyydestä omassa elämässä. Tyhjiin lappuihin osallistujat saivat kirjoittaa listalta puuttuvia, heille tärkeitä asioita. Annoimme myös luvan numeroida laput, mikäli se helpotti hahmottamaan paremmin tärkeysjärjestystä.

Kehonkuvan piirtämisellä ja sinne sijoitettujen asioiden tärkeysjärjestyksen avulla selvitimme lasten verkostoa ja porkkanapesän roolia tässä verkostossa ja heidän elämässään. Tämä harjoitus pohjautuu amerikkalaisen professorin Urien Bronfenbrennerin ekologiseen malliin. Bronfenbrennerin kehämalli on sosialisatioteorian yksi tunnetuimmista lapsen sosiaalistumista ja kasvua kuvaavista malleista. Bronfenbrenner näkee lapsen kasvu- ja oppimisympäristön laajemman ympäristön yhtenä osana. Lapsen vaikuttavat ympäristön eri tasot sekä ympäristöstä häneen kohdistuvat erilaiset vuorovaikutussuhteet, jotka ovat molemminpuolisia ja muuntuvia. Ekologisessa mallissa pyritään keräämään tietoa lapsen ja hänen välittömien kasvu- ja oppimisympäristöjensä vuorovaikutuksesta. Bronfenbrenner korostaa lapsen koko elämänpiirin merkitystä, jolloin lapsesta voidaan rakentaa kokonaisvaltainen näkemys. Kaikki lapsen kasvuun liittyvät tekijät otetaan huomioon ja lasta on pidettävä aktiivisena toimijana, ei pelkästään ympäristönsä tuotteena. Ekologisessa mallissa korostetaan myös lapsen kehityksen jatkuvuutta. Lapsuudessa alkaneen kehityksen katsotaan jatkuvan läpi koko yksilön elämänkaaren. (Kankaanranta 1998, 9.)

Bronfenbrennerin mukaan kehityksessä lapselle kehittyy vähitellen kyky muodostaa näkemys ympäristöstään ja omasta suhteestaan siihen. Lapsi oppii myös toimimaan fyysisessä ja sosiaalisessa ympäristössään aktiivisesti ja kykenee muuttamaan sitä. Lapsen näkökulmasta ympäristö voidaan rakentaa sisäkkäisistä renkaista, jotka jaotellaan mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemeihin. Aluksi lapsi on tietoinen vain välittömän lähiympäristön eli mikrosysteemin tapahtumista. Vähitellen lapsen elinpiiri laajenee lähipiiristä yhä monimutkaisempiin yhteyksiin ja tilanteisiin. Kehämallin avulla voidaan ymmärtää lapsen kehitystä ja käyttäytymistä, hänen elämäänsä kuuluvia asioita ja niiden merkityksiä, erilaisia rooleja ja lapselle merkittäviä vuorovaikutussuhteita. (Kankaanranta 1998, 10.) Kehonkuvan piirtämisen kautta lapsilla on mahdollisuus tutustua omaan kehoonsa ja sen mittasuhteiden hahmottamiseen.

Ensimmäisen toimintatuokion lopuksi pidimme lapsille loppurentoutuksen. Olimme itse kirjoittaneet Delfiini-rentoutustarinan (Liite 5), jonka tarkoitus oli rentouttaa ja päättää ensimmäinen toiminnallinen osuus johdonmukaisesti sekä jättää osallistujille hyvänolontunne. Rentoutustarinan taustalla soi rauhallinen delfiinien ääntelystä tehty kapale Tranquillity, joka löytyy Dolphin Music for the inner child -levyltä. (Rowland & Michell 2001).

9.3 Toinen toiminnallinen tutkimustuokio

Toisen toiminnallisen tutkimustilanteen järjestimme Porkkanapesässä 17.5.006. Tällä kertaa kävijöitä oli hyvin vähän, joten emme myöskään saaneet tutkimukseemme mukaan kuin yhden uuden tytön. Viime kerralla toimintaan osallistunut kahdeksanvuotias poika ei halunnut enää ottaa osaa tämän kerran tutkimukseemme.

Toiselle tapaamiskerralle olimme valmistelleet kolme uutta tutkimustehtävää ja loppurentoutuksen. Ensimmäinen tehtävä oli lauseentäydennystehtävä. Olimme maalanneet vesiväreillä suurelle paperille sateenkaaren (Liite 6), johon oli kirjoitettu viisi kesken-eräistä lausetta (Liite 7). Lasten tehtävä oli täydentää nämä lauseet. Tehtävän avulla kartoitettiin lasten mielipiteitä Porkkanapesästä.

Täydennettävät lauseet olivat:

Porkkanapesässä on kivaa se, että...

Porkkanapesässä on huonoa se, että...

Käyn Porkkanapesässä, koska...

Anne ja Tarja (Porkkanapesän ohjaajat) ovat...

Täällä Porkkanapesässä...

Sateenkaaren täydentämisen jälkeen lapsille esiteltiin Nallekortit (Liite 8), joiden avulla lapset antoivat Porkkanapesälle arvosanan. Nallekortit ovat sosiaalityössä käytössä oleva monipuolinen työväline, joiden avulla on muun muassa mahdollista ilmaista tunteita. Löysimme nallekorttien kuvat internetistä Pesäpuu ry:n sivustoilta ja valitsimme niistä muutaman tutkimustehtäväämme sopivimman ja selkeimmän. Parhaan arvosanan antava nalle oli oranssilla pohjalla riemusta hyppivä nalle. Keltaisella pohjalla oleva nalle antaa toiseksi parhaan arvosanan osoittaen peukalollaan ylöspäin. Toiseksi huonointa arvosanaa symboloiva nalle hieroo mieltään näköisenä leukaansa ja huonoimman arvosanan antava nalle seisoo kädet ristikkäin päänsä pois kääntäneenä.

Viimeinen tutkimustehtävä oli lapsihaastattelu, jonka teimme tällä toisella kerralla siis vain yhdelle osallistujalle. Lopuksi oli taas vuorossa rentoutus, joka oli tällä kerralla Sulava kynttilä -rentoutusharjoitus (Liite 9).

9.4 Kolmas toiminnallinen tutkimustuokio

Kolmannessa tutkimustuokiossa 31.5 Porkkanapesässä oli paikalla melko paljon lapsia. Tälle kerralle emme olleet valmistelleet uutta, vaan teimme uudelleen ensimmäisen ja toisen kerran harjoituksia. Toistamalla samoja harjoituksia ja keräämällä useamman eri lapsen mielipiteitä, pyrimme lisäämään tulosten luotettavuutta. Rentoutustarinaksi valitsimme ensimmäisellä kerralla käytetyn Delfiini -tarinan. Saimme tutkimukseemme neljä uutta osallistujaa sekä yhden kymmenvuotiaan pojan, joka oli osallistunut ensimmäisellä kerralla. Kymmenvuotias poika osallistui toisella kerralla tekemiimme harjoituk-

siin ja muut neljä osallistuivat ensimmäiselle ja toiselle kerralle valmistelemiimme tehtäviin.

9.5 Neljäs toiminnallinen tutkimustuokio

Neljännellä ja viimeisellä tutkimustuokiolla 14.6 paikalla oli ainoastaan yksi kahdeksanvuotias tyttö, jolla oli lupa osallistua tutkimukseemme ja joka ei ollut vielä osallistunut kaikkiin tutkimustehtäviin. Loput lapsista oli sellaisia, joilla ei ollut vanhempien suostumusta osallistua tai jotka olivat jo osallistuneet kaikkiin tehtäviin. Kahdeksanvuotias tyttö osallistui tällä kerralla sateenkaaren lauseiden täydennystehtävään, nallekortti-tehtävään sekä lapsihaastatteluun. Rentoutukseen hän ei halunnut osallistua.

10 TOIMINNALLISTEN TEHTÄVIEN TULOKSET

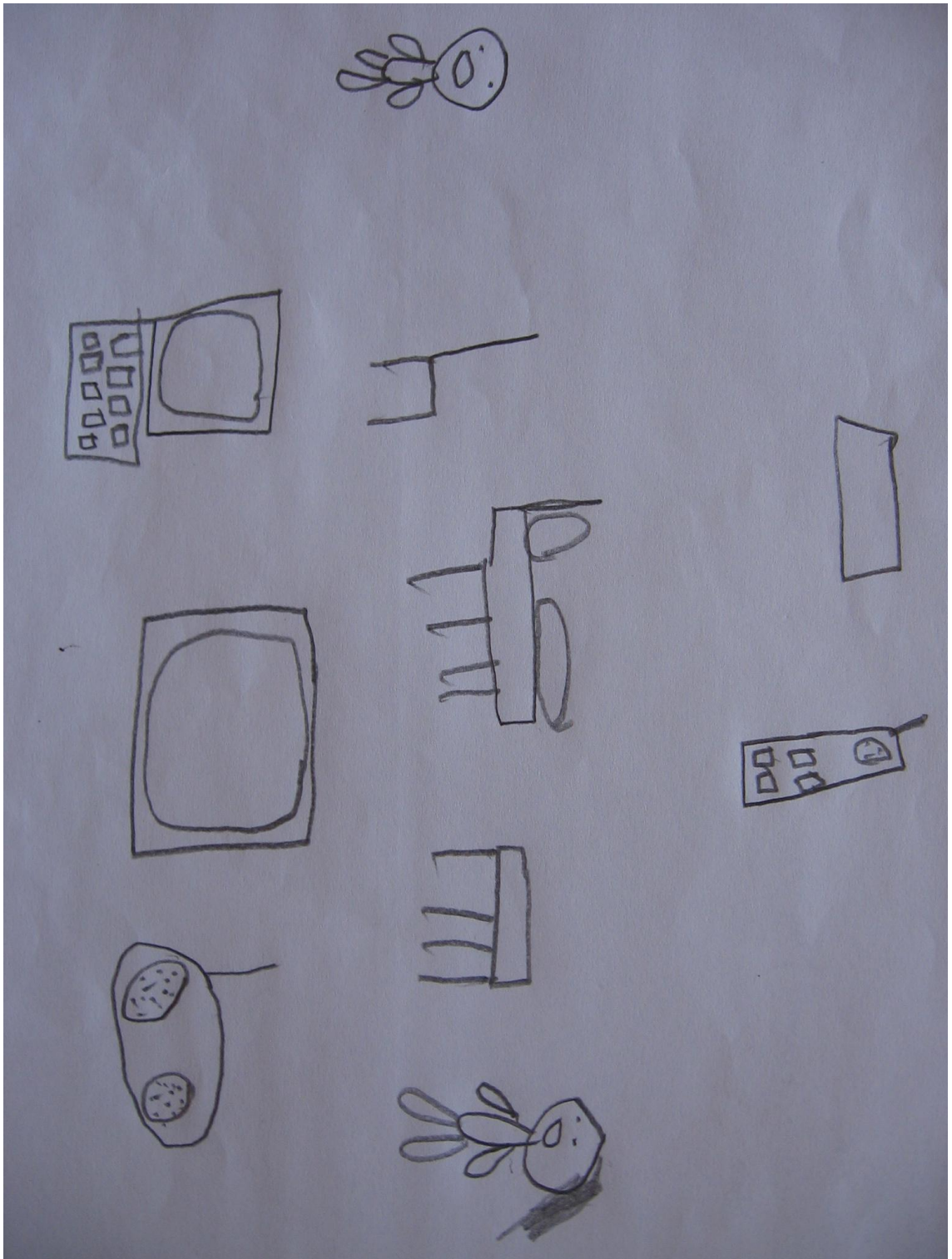
Tutkimukseemme osallistui yhteensä seitsemän Porkkanapesässä käyvää lasta. Heistä kaksi osallistui kuitenkin vain osaan tutkimustehtävistämme. Iältään osallistujat olivat 8-12 -vuotiaita. Porkkanapesä on tarkoitettu ala-asteikäisille lapsille ja tutkittavien ikää tarkasteltaessa vaikuttaa, että Porkkanapesä on tavoittanut kohderyhmänsä. Paikkaan uskaltautuvat niin koulunsa vasta aloittaneet ekaluokkalaiset kuin myös kohta yläasteelle siirtyvät kuudesluokkalaisetkin.

10.1 Ensimmäisen tutkimustuokion tuloksia

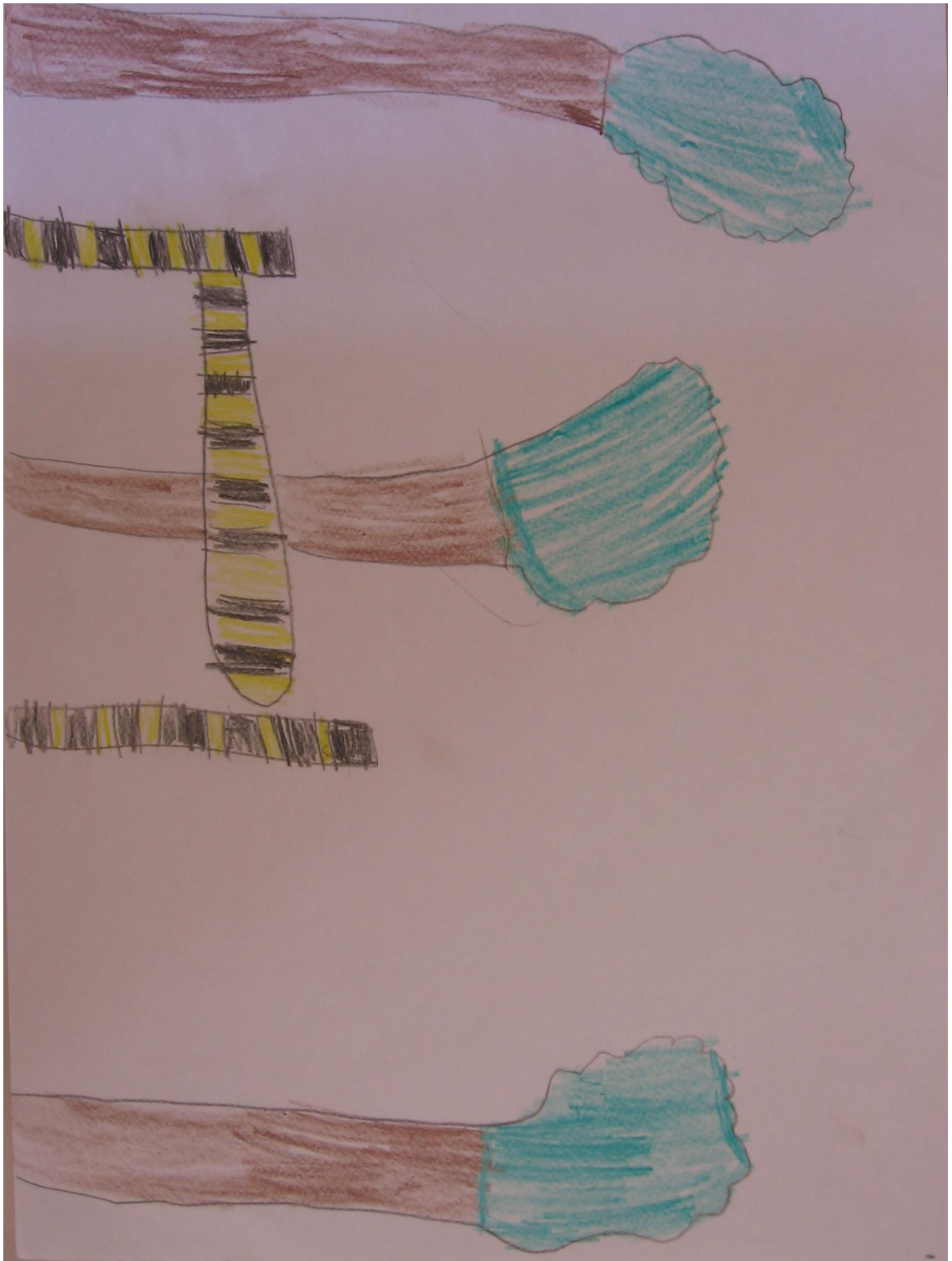
Ensimmäisellä toiminnallisella tutkimustuokiolla osallistujia oli siis vain kaksi, kahdeksanvuotias poika ja kymmenvuotias poika. Pyytäessämme osallistujia piirtämään jonkin mieleen jääneen asian Porkkanapesästä, kahdeksanvuotias poika ei piirtänyt vain yhtä kokonaisuutta, vaan useita eri esineitä ja ihmisiä. Piirustuksessa oli kuvattuna paperi,

kännykkä, tietokone, televisio ja radio, tuoli, sänky, pöytä sekä ohjaajat. Piirustuksen perusteella voisi päätellä, että Porkkanapesä tarjoaa materiaaliset puitteet, jotka hänelle merkitsevät paljon. Tietokone on varmasti hyvin tärkeä asia hänelle, sillä hän viettää Porkkanapesässä paljon aikaa pelaten erilaisia tietokonepelejä. Pohdimme voisiko hänen piirtämänsä sänky kertoa siitä, että hän tietää voivansa tulla Porkkanapesään tarpeen tullen myös lepäämään tai jäädä yöksi. Ohjaajat on piirretty esineiden kummallekin puolelle.

Kymmenvuotias poika piirsi mieleen jääneeksi tilanteeksi talvella 2005 järjestetyn retken. Piirtäessään hän kertoi heidän etsineen maastosta käpyjä ja nuotiolla oli paistettu makkaroita. Hän kuvasi retkeltä puut ja portin, joka oli yllättäen ollut lukossa ja se oli pitänyt kiertää. Retki oli tarjonnut hänelle elämyksen, jonka hän oli kokenut arvokkaaksi. Vastausten ja havainnoinnin perusteella huomasimme retkien merkitsevän lapsille paljon ja niitä odotettiin aina innolla.

Poika 8v. Porkkanapesän esineitä ja tavaroita sekä ohjaajat reunoilla.

Poika 10 v. Retkellä vastaan tullut portti.

Tutkimukseen osallistuneet lapset ymmärsivät kehonkuvan piirtämisen ja tärkeimpien asioiden sijoittamisen siihen hyvin. Pojat piirsivät kumpikin nyrkin muotoisen sydämen ja sijoittivat kaikki heille tärkeät sanat aivan sydämen läheisyyteen. Kymmenvuotias poika merkitsi äidin, isän, perheen ja kodin kaikkein tärkeimmiksi asioiksi ja numeroi ne ykkösiksi. Äiti-liuskan hän liimasi aivan sydämen keskiöön. Seuraavaksi tärkeimmiksi hän merkitsi veljet ja isovanhemmat. Isovanhemmat tosin olivat hieman sydämen ulkopuolella. Kolmanneksi tärkeimpinä hän piti Porkkanapesää ja lemmikkiään. Lemmikki-sanana hän lisäsi tyhjään liuskaan. Neljänneksi tärkeimpänä hän näki koulun ja kaverit. Kavereiden sijoittuminen viimeiselle sijalle yllätti, sillä jopa lemmikki meni kavereiden edelle. Perheeseen ja kotiin kuuluvat asiat olivat kuitenkin kaikkein läheisin sektori hänen elämässään.

Kahdeksanvuotias poika merkitsi tärkeimmäksi asiaksi äidin, toiseksi isän, kolmanneksi kodin, neljänneksi veljet, viidenneksi perheen ja kuudenneksi isovanhemmat. Hänellekin perheenjäsenet ja koti olivat siis kaikkein läheisimpiä asioita. Seitsemänneksi tärkeimmäksi hän nimesi Porkkanapesän ja kahdeksanneksi harrastuksen. Yhdeksiköksi hän merkitsi kaverit ja koulun kymmenenneksi.

Rentoutukseen pojat osallistuivat innostuneesti, mutta kumpikaan ei halunnut sulkea silmiään, vaikka kerroimme, että silloin pystyy paremmin rentoutumaan. Kahdeksanvuotiaalle pojalle oli vaikeaa keskittyä rentoutukseen. Kuitenkin kysyttäessä pojilta tunteuksia tarinan jälkeen, he sanoivat kuvitelleensa kaikki rentoutustarinan mielikuvat mielessään. Tarina oli heidän mukaansa hauska ja mielenkiintoinen.

10.2 Toisen tutkimustuokion tuloksia

Toiseen tutkimustuokioon osallistunut kaksitoistavuotias tyttö piirsi mieleen jääneeksi asiaksi Porkkanapesästä keittiön. Hän kertoi laittavansa kotonakin mielellään ruokaa ja että myös Porkkanapesässä laitetaan joka kerta jotain pientä syötävää. Piirustuksessa on kuvattuna jääkaappi, liesi, hylly, pöytä ja olohuoneen ja keittiön välinen ikkuna. Ruokapöydälle on katettu lautanen, haarukka ja veitsi sekä mehukannu. Tästä on mahdollista johtaa päätelmä, että Porkkanapesällä on tärkeä rooli perustarpeiden tyydyttäjänä.

Tyttö 12v. Keittiö ja katettu pöytä.

Kaksitoistavuotias tyttö käytti piirrettyä kehonkuvaansa kokonaisvaltaisemmin kuin ensimmäisellä kerralla osallistuneet pojat, sillä hän ei sijoittanut kaikkea sydämeen. Hän halusi korostaa eri asioiden välillä vallitsevaa tärkeysjärjestystä sijoittamalla perheenjäsenet lähelle sydäntä ja koulun ja harrastuksen jalkaterien kohdalle. Kuten aiemmin osallistuneet pojat, myös hän numeroi äidin, isän, veljen ja perheen kaikkein tärkeimmiksi asioiksi. Seuraavana olivat isovanhemmat, koti ja Porkkanapesä. Kahdeksanneksi hän merkitsi harrastuksen, mutta sijoitti sen jalkaan kun taas yhdeksänneksi numeroimansa kaverit -lapun hän sijoitti lähelle sydäntä. Koulun hän numeroi kymmenenneksi ja sijoitti varpaisiin.

Seuraavaksi kaksitoistavuotias tyttö täydensi sateenkaareen kirjoitetut lauseet. Porkkanapesässä on kivaa hänen mukaansa kokkaaminen ja tauot. Huonoja asioita ei hänen mielestään paikassa ollut. ”Käyn Porkkanapesässä, koska” – lausetta hän jatkoi:

”ku ei oo keskiviikkoisin mitään muutakaan tekemistä ja koska täällä on kivaa.”

Anne ja Tarja ovat kivoja ja Porkkanapesässä kaikki on hänen mukaansa hauskaa, erityisesti ulkoilu. Nallekorteista hän valitsi nallen, joka antaa parhaan arvosanan Porkkanapesälle.

10.3 Kolmannen tutkimustuokion tuloksia

Käydessämme kolmannen kerran Porkkanapesässä, osallistui tutkimukseemme viisi lasta, joista kolme oli tyttöjä ja kaksi poikia. Toinen pojista, (10 v) osallistui vain puoleen toiminnallisista tehtävistä, sillä hän oli osallistunut jo ensimmäisellä kerralla tutkimustehtäviimme. Lisäksi tytöistä kaksi osallistui myös vain puoleen tehtävistä.

Tämä tutkimusosuus alkoi sateenkaaritehtävällä, jonka teki yksin kymmenvuotias poika. Ympäriille ilmestyi vähitellen monta kiinnostunutta lasta, jotka kyselivät, mitä me teemme. Muiden läsnäolo saattoi hämmentää ja vaikuttaa vastauksiin.

Sateenkaareissa olevan lauseen: ”Porkkanapesässä on kivaa” kymmenvuotias poika täydensi sanalla ”kaikki”. Huonoa sanottavaa hän ei ensin keksinyt, mutta lisäsi hetken mietinnän jälkeen ikäväksi asiaksi kiusaamisen. Ehkäpä Porkkanapesässä on joku kokenut joutuneensa kiusatuksi. Hän ei kuitenkaan halunnut kertoa asiasta enempää. Poika kertoi käyvänsä Porkkanapesässä, koska siellä on aina tekemistä. Saman asian hän toisti vielä viimeisessä lauseessa. Ohjaajat olivat hänen mielestään kivoja sekä ystävällisiä. Nallekorteilla hän antoi Porkkanapesälle parhaan arvosanan.

Seuraavaksi teimme uuden ryhmän kanssa ensimmäisen ja toisen tutkimusosan tehtäviä. Ensimmäinen tehtävä, jonka tehtävänanto oli piirtää mieleen jäänyt asia Porkkanapesästä, innosti tällä kerralla lapsia piirtämään Porkkanapesässä olevia esineitä. Seitsemänvuotias poika piirsi kuvan taulusta, joka on paikan seinällä. Taulu on lasten tekemä ja siinä on kaloja ja kasvillisuutta. Kahdeksanvuotias tyttö piirsi paperille porkkanan, joka kuvaa paikan nimeä. Yksitoistavuotias tyttö piirsi kuvan julisteesta, jonka tarkoitus on vastustaa kiusaamista. Siinä on punatukkainen sarjakuvatytty, jonka toinen silmä on kuvattuna ja toinen hiusten alla. Juliste oli puhutellut tyttöä jo ensimmäisestä Porkkanapesäkäynnistä alkaen. Neljäs piirustus on yhdeksänvuotiaan tytön. Hän mietti todella kauan mitä piirtäisi. Lopulta kun muut olivat osallistuneet jo kaikkiin tutkimustehtäviin, hän aloitti. Paperille syntyi kuva itsestään piirtämässä. Kuvan yläpuolelle hän kirjoitti lauseen ” Minä tykkään piirtää!”. Tuntui, että hän halusi oman rauhan osallistua tutkimustehtäviin, sekä meidän opiskelijoiden jakamattoman huomion.

Poika 7v. Kuva Porkkanapesän seinällä olleesta kalataulusta.

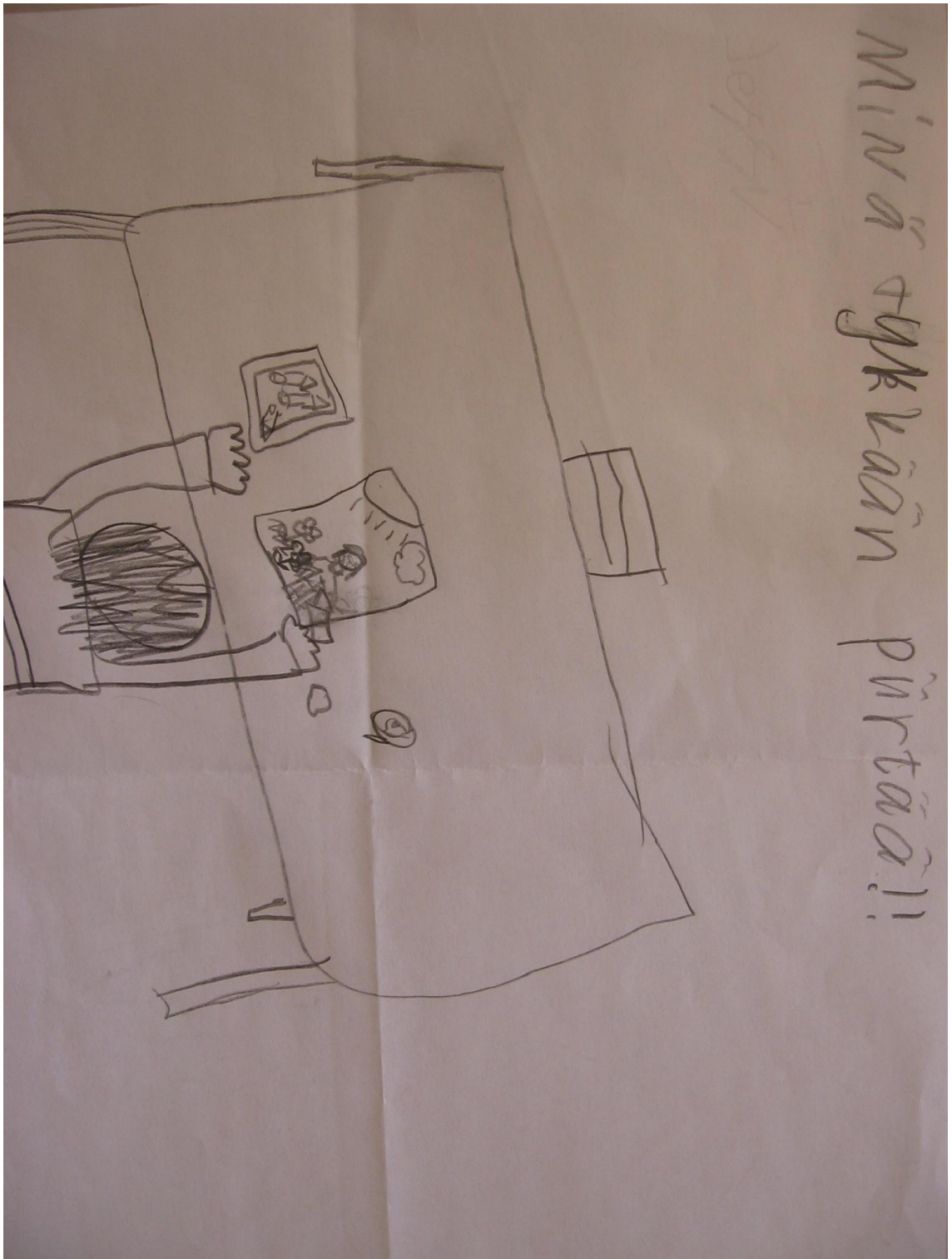

Tyttö 8 v. Porkkana – Porkkanapesän symboli.

Tyttö 11v. Juliste kiusaamisesta.

Tyttö 9v. "Minä tykkään piirtää".

Kehonkuvan piirtämistehtävässä seitsemänvuotias poika merkitsi perheen, äidin, kodin, siskot ja isovanhemmat tärkeimmiksi asioiksi elämässään. Seuraavaksi tärkeimpiä olivat Porkkanapesä ja Mania, jonka hän kertoi olevan tietokonepeli. Isän hän merkitsi kahteen kertaan, toinen (itse kirjoitettu) on kolmanneksi tärkein ja toinen neljänneksi tärkein. Ajattelimme, että hänellä saattaa olla kaksi isähahmoa ja siksi hän halusi merkitä ne erikseen. Kaverit hän numeroi viidenneksi tärkeimmäksi ja harrastuksen kuudenneksi. Seuraava numerointi oli vasta 14, joka oli koulun kohdalla. Yhteen tyhjään lappuun hän lisäsi tavarat, joihin hän ei kuitenkaan merkinnyt numeroa. Aivan lopuksi hän lisäsi vielä kaikkein tärkeimpien sanojen listaan ”minä itse”. Tämä oli mielestämme hieno oivallus, sillä onhan tärkeää, että lapsi arvostaa itseään ja näkee itsensä tärkeänä. Muut sanaliuskat hän sijoitti sydämeen, mutta tavarat ja harrastus olivat kainaloiden alapuolella keskellä kehoa ja koulu jalkojen välissä.

Kahdeksanvuotias tyttö numeroi ykkösiksi monta asiaa elämästään. Näitä olivat perhe, äiti, isä, veljet, kaverit, koti, isovanhemmat, eläimet ja minä. Näistä omia keksintöjä olivat eläimet ja minä. Kaikki näistä eivät kuitenkaan sijainneet sydämen sisäpuolella, vaan ulkopuolelle jäivät kaverit, eläimet, koti, minä ja isovanhemmat. Koulun hän merkitsi toiseksi tärkeimmäksi ja Porkkanapesä ja harrastus jakoivat kolmannen sijan.

Yksitoistavuotias tyttö jätti muutamia sanoja sijoittamatta kehonkuvaansa, muun muassa äidin, isän ja sisarukset. Perhe -sanan hän kuitenkin sijoitti sydämeen ja numeroi ensimmäiseksi. Lisäksi kolme lemmikkikissaansa hän numeroi ykkösiksi. Toiseksi tärkeimpänä hän näki itsensä sekä kodin. Perhe ja koti mahdollisesti pitävät tytön mielestä sisällään myös äidin, isän ja sisarukset. Isovanhemmat -lapun (kolmas) hän liimasi vasempaan kämmeneen ja kaverit -lapun (neljäs) oikeaan kämmeneen. Harrastus pääsi myös neljännelle sijalle ja Porkkanapesä viidennelle. Ne kumpikin sijoittuivat vyötärön kohdalle. Koulun hän sijoitti sijalle kymmenen vasempaan jalkaterään. Hänen ja 8v. tytön kehonkuvassa Porkkanapesä on sijoittunut melko kauaksi sydäimestä, mikä kertoo siitä, ettei sillä ole kovin suurta merkitystä heidän elämässään. He molemmat kertoivat, etteivät olleet käyneet paikassa kovin usein.

Yhdeksänvuotias tyttö piirsi kehonkuvaan suuren punaisen sydämen, johon sijoittuivat koti, perhe, isovanhemmat, siskot, veli ja porkkanapesä. Hän ei halunnut numeroida

sanoja. Vasempaan käsivarteen hän sijoitti kaverit ja harrastuksen, joista harrastus on alempana. Koulu sijoittui vasempaan jalkaan.

Seitsemänvuotias poika kertoi sateenkaaren lauseita täydennettäessä, että Porkkanapesässä on kivaa pelata tietokoneella. Huonoa asiaa hän ei paikasta keksinyt. Hän perusteli käymistään paikassa sillä, että siellä on kivaa ja myös ohjaajat ovat kivoja ja jopa hänen ystäviään. Nallekorteilla hän antoi toiseksi parhaan arvosanan paikalle. ”Täällä Porkkanapesässä” -lausetta hän jatkoi:

”on hauskaa ku saa leikkiä ja pelata.”

Sateenkaaren täydennystehtävässä yhdeksänvuotias tyttö luetteli mukaviksi asioiksi Porkkanapesässä syömisen ja kavereiden kanssa puuhastelun, kuten askartelun ja piirtämisen. Huonoiksi asioiksi hän mainitsi kiusaamisen ja sen, että toisinaan joutuu lähtemään kotiin liian aikaisin. Hän kertoi käyvänsä paikassa aina kun voi ja saadessaan äidiltä luvan. Ohjaajia hän kuvaili kivoiksi, joskus hassuiksi ja kilteiksi. ” Täällä Porkkanapesässä...” -lauseen hän täydensi:

”saa olla ulkona ja joskus lähdetään jonnekin retkelle”.

Ulkoilu, kavereiden kanssa puuhastelu ja retket olivat hänen vastaustensa perusteella parhaimpia ja mieleen jääneitä hetkiä Porkkanapesässä. Nallekorteista hän valitsi toiseksi parhaan arvosanan antavan nallen.

10.4 Neljännen tutkimustuokion tuloksia

Tällä viimeisellä kerralla tutkimukseemme osallistui kahdeksanvuotias tyttö, joka oli tehnyt jo edellisellä kerralla osan tutkimustehtävistä. Hän jatkoi ensimmäiseksi sateenkaareissa olevia lauseita. Hänellä oli lyhyet vastaukset kysymyksiin. Hauskaa Porkkanapesässä oli hänen mielestään kaikki eikä hän myöskään osannut nimetä yhtään huonoa asiaa paikasta. Hän sanoi, että käy Porkkanapesässä, koska siellä on kivaa. Ohjaajatkin olivat hänen mukaansa kivoja ja myös viimeisessä lauseessa hän toisti, että

Porkkanapesässä on hauskaa. Nallekorteilla hän antoi kaikista parhaan arvosanan Porkkanapesälle.

10.5 Tarvehierarkian malli Porkkanapesästä

Humanistisen psykologian edustaja Abraham Maslow on kehittänyt tarvehierarkian kuvaamaan ihmisten erilaisten tarpeiden keskinäistä suhdetta. Alimmalle tasolle hän on nimennyt fysiologiset perustarpeet, kuten ravinnon, nesteen ja lämmön. Seuraavalla, ylemmällä tasolla ovat kuvattuina turvallisuuden tarpeet, joihin luetaan esimerkiksi rauhan, järjestyksen ja pysyvyyden tarve. Kolmannelle tasolle Maslow on nimennyt rakkauden ja yhteenkuuluvuuden tarpeen ja neljännelle tasolle sosiaalisen arvostuksen tarpeen. Ylimmälle tasolle hän on sijoittanut itsensä toteuttamisen tarpeen. Ihmisellä on luontainen pyrkimys toteuttaa itseään jollakin itselleen luontaisella tavalla. Tarvehierarkian alemman tason tarpeiden on oltava tyydytettyjä ennen kuin ihminen tavoittelee ylemmällä tasolla olevien tarpeiden toteutumista. (Hämäläinen & Kurki 1997, 191.) On myös väitetty, että ihmisen elämänlaadun voidaan katsoa olevan verrannollinen Maslowin hierarkiaan nähden.

Kuvio 1. Porkkanapesähierarkia. Porkkanapesä moniulotteisena lasten vapaa-ajan kasvattajana.

Toiminnallisissa tehtävissä havaitsimme, että lasten Porkkanapesästä mainitsevat asiat ovat sijoitettavissa Maslowin hierarkian eri tasoille. Porkkanapesä voidaan kuvata monipuolisena lasten vapaa-ajan kasvattajana ja tarpeiden tyydyttäjänä yllä olevan hierarkian avulla. Lasten mukaviksi asioiksi nimeämät iltapalat ja ulkoilu voidaan lukea perustarpeiden tyydyttämiseksi. Toiselta tasolta mainittiin koti, joka toimii turvallisuuden tyydyttäjänä. Rakkauten ja yhteenkuuluvuuden tarpeiksi voidaan mainituista asiois-

ta nimetä vanhemmat, sisarukset, kaverit, lemmikit ja Porkkanapesä. Sosiaalista arvostusta lapset hakivat Porkkanapesässä ohjaajilta ja kotona perheeltään. Kiusaamisen, joka tuli esille muutamassa vastauksessa, voidaan katsoa murentavan sosiaaliseen arvostukseen luettavaa itsearvostusta ja -kunnioitusta. Ylimmälle hierarkian tasolle lukeutuva itsensä toteuttaminen näyttäytyivät myös lasten vastauksissa. He luettelivat mukaviksi asioiksi piirtämisen, tietokoneella pelaamisen ja retket.

11 HAASTATTELU – KVALITATIIVINEN TUTKIMUSMENETELMÄ

Haastattelu on hyvä tutkimusmenetelmä selvittäessä ihmisten omia mielipiteitä ja näkökulmia. Menetelmänä haastattelu on monipuolisesti vuorovaikutteista toimintaa ja siitä on mahdollista saada enemmän tietoa kuin esimerkiksi kyselylomakkeen avulla. Toisaalta se on myös vaativa tutkimusmenetelmä, koska tutkijan on jatkuvasti reflektoitava omaa toimintaansa ja tehtävä havaintoja haastattelun kulusta. (Eskola & Suoranta 2003, 87.)

Haastattelut ovat aina vuorovaikutustilanteita, joissa haastatteliija ja haastateltava toimivat suhteessa toisiinsa. Kaikki haastatteluaineisto on osallistujien välisessä vuorovaikutuksessa tuotettua verbaalista materiaalia. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 29.)

Valitsimme tutkimukseemme lapsille puolistrukturoidun haastattelumenetelmän. Menetelmässä kysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei anneta, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin (Eskola & Suoranta 2003, 87.)

Ajankohta ja paikka haastatteluille on hyvä sopia aina etukäteen. Haastattelijan olisi hyvä myös esitellä haastattelun aihe ennalta, jotta haastateltava voisi jollakin tapaa valmistautua. Käytettäessä nauhuria on haastateltavalta kysyttävä lupa etukäteen. Haastattelupaikan valintaan kannattaa kiinnittää huomiota. (Eskola & Suoranta 2003, 90-92.) Tutkimuksessamme Porkkanapesä toimi haastattelupaikkana, koska se oli luonnollinen ympäristö tavata lapsia ja se oli heille tuttu ja turvallinen paikka. Lapsia myös valmis-

teltiin etukäteen tuleviin tutkimushaastatteluihin. Harkinnan jälkeen päätimme tallentaa haastattelut kasettinauhurille, koska halusimme varmistaa, ettei mitään tärkeää jäisi huomaamatta lasten puheesta. Nauhurin käyttämistä mietimme pitkään, koska vaarana oli, että lapset pelästyisivät nauhuria. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaikka toki he ensin kyselivät, että mikä laite on ja miksi käytämme sitä. Selitettyämme sen tarkoituksen, tuntui, että lapset unohtivat nauhurin olemassaolon. Kerroimme lapsille, ettei nauhoitus mene eteenpäin kenellekään muille kuin itsellemme.

12 LAPSIHAASTATTELU

Lapsuus on kulttuuri-ilmiö, jota on kiinnostuttu tutkimaan vasta melko myöhään. Erityisesti lasten kehityspsykologian teorian luomiseen erikoistunut Jean Piaget oli ensimmäinen tutkija, joka kiinnostui ottamaan selvää siitä, miltä maailma näyttää lasten näkökulmasta. (Doverborg & Pramling 1998, 11.)

12.1 Lapsi haastateltavana

Lapsihaastattelulla tarkoitetaan tilannetta, jossa lasta pyydetään vastaamaan haastattelijaa kiinnostaviin ja oleelliseksi määrittelemiin asioihin. Lapsi saattaa kuitenkin ymmärtää tilanteen niin, että häntä kuulustellaan, arvioidaan tai että häneltä tivataan asioita. Haastattelu ei ole lapsille, etenkin Suomessa, luonnollinen kanava kertoa asioista, joihin vastauksetkin ovat useimmiten lyhyitä. (Karlsson 2004.)

Kvalitatiivinen haastattelumenetelmä on mahdollistanut lasten äänen kuulemisen ja mielipiteiden huomioimisen. Huolimatta siitä, että lasten haastattelujen käyttö on lisääntynyt, kvalitatiivista haastattelua on menetelmänä tarkasteltu ja kehitelty melko vähän. Haasteellisen lapsihaastattelusta tekee se, että tutkijan on kiinnitettävä erityistä huomiota haastattelun etiikkaan, tutkimusluvan pyytämiseen, lapsen kehitystasoon, lapsen ja

aikuisen väliseen vuorovaikutukseen sekä kysymysten muotoiluun. Haastattelijan yksi tärkeimmistä tehtävistä on osoittaa lapsihaastateltavalle samantasoista arvostusta kuin aikuisellekin samassa tilanteessa. (Alasuutari 2005, 145.)

Lasten ja aikuisten ajattelun ollessa erilaista, on aikuisten vaikea täysin ymmärtää lapsen sanomaa ja ajattelua. Lapsen ilmaisutavat vaativat aikuiselta intensiivistä kuuntelua, pysähtymistä kuuntelemaan lasta sekä avoimuutta. Aikuisen on pyrittävä tarkastelemaan asioita lapsen näkökulmasta käsin. Tutkimuksen toteuttaminen vaatii aikaa, runsaasti aineistoa sekä erilaista tutkimuslähtökohtaa. Ensimmäiseksi tutkijan on tutustuttava lasten maailmaan. (Karlsson 2004.) Aloitimme lasten haastatteluiden valmistelemisen perehtyen kirjallisuuden avulla kohderyhmän ikäkaudelle tyypillisiin piirteisiin. Lisäksi järjestimme tutkimuksemme empiirisen osuuden niin, että ensin kartoitimme toiminnallisten tutkimustehtävien kautta tutkittavien elämismaailmaa ja yritimme luoda luottamuksellista suhdetta heihin. Lapsihaastattelu jätettiin viimeiseksi tutkimusosuudeksi.

Lapset kertovat asioista eri tavoin kuin aikuiset, sillä puheen lisäksi he kommunikoivat esimerkiksi kehollaan, leikin välityksellä sekä erilaisten heitä varten kehitettyjen välineiden avulla (esimerkiksi nallekortit). Toisaalta haastattelijakin kommunikoi tilanteessa koko ajan muun muassa ilmein ja elein. Tutkijan haasteena on näiden kommunikaatiomuotojen huomaaminen. (Alasuutari 2005, 146.) Lapsen kielen tavoittamisen lähtökohtana on, että haastattelija kuuntelee ja tunnistaa lapsen tapaa puhua ja sovittaa oman puheensa lapsen tarjoihin kuvaamisen tapoihin ja ilmaisuihin. Käytännössä lapsen kielen ja kommunikaatiotapojen tavoittaminen merkitsee samalla lapsen kehityksellisen tason huomioimista. (Alasuutari 2005, 154.)

Erityisesti lasten haastatteluissa ja heidän kanssaan tehdyissä tutkimuksissa on ilmennyt lapsilla olevan selviä vaikeuksia ilmasta itseään. Esimerkiksi ryhmähaastattelu on lapsille usein jännittävä tilanne. Eniten ongelmia tuottaa se, etteivät lapset ole tottuneet, että heidän mielipidettään kysytään. Lapset saattavat lukkiutua ja kokea, että kyseessä on sellaisia asioita, joita ei missään tapauksessa saa kertoa aikuisille. Lapset pelkäävät jonkinlaista paljastumista. Nämä vaikeudet liittyvät yleisesti lasten kanssa työskenteelyyn ja auttamistyöhön. Edellä mainitut seikat saattavat olla selityksiä sellaisille tilanteille, jolloin lapsen ja aikuisen vuoropuhelu ei etene. Lapsi voi katsoa parhaaksi pitää asiat omana tietonaan. (Kuivakangas 2002, 40.) Tällöin aikuisen tehtävänä on lähteä

purkamaan tilannetta erityisesti lasten kanssa työskentelyyn sopivin menetelmin. Aikuisen on osoitettava lapselle olevansa luottamuksen arvoinen.

Haastatteluun tulee varata riittävästi aikaa, jotta haastattelu olisi kiireetön ja etenisi lapsen tahdissa (Doverborg & Pramling 1998, 26). Tutkimuksessamme jokainen lapsi sai käyttää haastatteluun sen ajan kuin halusi. Pyrimme pitämään kysymysten välillä taukoja, jotta lapsi sai halutessaan aikaa täydentää vastauksiaan ja valmistautua seuraavaan kysymykseen. Haastateltavan ikä vaikutti haastattelun kestoon. Mitä nuoremmasta lapsesta on kyse, sitä vähemmän aikaa hän jaksaa keskittyä haastatteluun. (Doverborg & Pramling 1998, 27.) Valitsimme lapsihaastatteluun vain tutkimustehtäviemme kannalta tärkeimmät ja informatiivisimmat kysymykset, jotta jokainen lapsi jaksaisi keskittyä.

Silloin, kun on tavoitteena muodostaa käsitys lapsen arjen kokemuksista ja näkemyksistä, ei ole toivottavaa, että lapsi kokisi haastattelutilannetta koulumaiseksi opettajaoppilas vuorovaikutukseksi. Silloin vastaamista ohjaa pyrkimys vastata oikein, haastattelijan odotusten mukaisesti. Tällaiset vastukset eivät kerro totuutta lapsen omasta ajattelusta ja elämästä. Lapsen runsaat *en tiedä* tai *en muista* -vastaukset voivat myös olla merkki tästä. Ne voivat myös kertoa siitä, että haastattelija kysymyksillään luo tilanteeseen lapsen ja aikuisen välisen epä tasa-arvon haastattelutilanteessa. (Alasuutari 2005, 153.) Tällaisia lyhyitä vastauksia tuli myös meidän tutkimuksessamme jonkin verran, mutta vain niiltä lapsilta, jotka kävivät Porkkanapesässä harvoin eivätkä tunteneet meitä entuudestaan.

12.2 Luotettavuus ja etiikka

Lasta haastateltavana on arvostettava antamalla riittävästi tietoa tutkimuksesta ja haastattelusta. Lapsi muodostaa omat odotuksensa siitä, millaiseen tilanteeseen hän on menossa ja miksi. Ei voida olettaa, että haastattelu olisi lapsen näkökulmasta vain tavallinen keskustelutuokio, vaan myös lapsi on tilanteessa sosiaalinen toimija ja orientoituu tilanteeseen odotustensa mukaisesti. On tärkeää, että tutkija kertoo lapselle mahdollisimman selkeästi, mistä tutkimuksessa on kysymys, mikä on haastattelijan rooli suhteessa tutkimuksen muihin osapuoliin ja mihin lapsen kertomia tietoja aiotaan käyttää.

Tämä tutkimuseettinen seikka on syytä muistaa, vaikka lapsen vanhemmille olisikin kerrottu tutkimuksesta perusteellisesti. (Alasuutari 2005, 148.)

Haastattelijan huomattessa, että lapsella on jokin toiminta (esimerkiksi leikki tai peli) kesken ennen haastattelua, ei ole syytä keskeyttää sitä. Näin haastattelija osoittaa arvostavansa lapsen toimintaa. Keskeyttäessään jonkin toiminnon, on lapsen vaikea keskittyä haastatteluun. (Doverborg & Pramling 1998, 28.) Tämän saman asian huomasimme Porkkanapesässä ja pyrimme välttämään leikin tai toiminnan keskeyttämistä. Yleensä istuimme ja odotimme hetken, kunnes toiminta oli loppumaisillaan. Etenkin tutkimuksemme nuorin lapsi ei aina kyennyt keskittymään toiminnallisiin tehtäviin, jos hänellä oli esimerkiksi tietokonepeli kesken.

Luotettavuutta vähentää se, että useimmiten lapset pyrkivät vastaamaan haastattelijan odotusten mukaisesti. On myös mahdollista, että aikuinen johdattelee liikaa lapsen vastauksia, jolloin saattaa jäädä käsittelemättä ne teemat jotka lapsen mielestä olisivat oleellisimpia. (Karlsson 2004.)

Haastattelun vuorovaikutukseen vaikuttaa se sosiaalinen kenttä, johon haastattelu sijoittuu. Sosiaalisella kentällä tarkoitetaan tutkimukseen liittyviä toimijoita sekä instituutioita. Haastattelijan ja haastateltavan käsitykset näistä toimijoista ja instituutioista vaikuttavat siihen, mitä ja miten he haastattelussa puhuvat. Haastattelua suunniteltaessa olisi hyvä arvioida sosiaalisen kentän vaikutuksia haastatteluun. (Alasuutari 2005, 147.) Haastattelumme sijoittuminen Porkkanapesään saattoi vaikuttaa vastauksiin niin, että Porkkanapesä näkyy vastauksissa keskeisempänä elementtinä kuin se olisi näkynyt jossain muussa tilassa. Toisaalta, Porkkanapesä toimi luonnollisena kenttänä kohdata lapset.

Haastattelutilanteessa tutkijan tavoitteena on olla mahdollisimman neutraali, jottei hän vaikuttaisi haastattelun kulkuun ja tuloksiin. Tutkija on kuitenkin aina oman kulttuurinsa ja koulutuksensa ympäröimä. Hänellä on omat näkemyksensä ja tulkintansa tutkittavasta ilmiöstä. Näistä näkemyksistä ei ole täysin mahdollista luopua haastattelutilanteessa. Kvalitatiivinen haastattelu onkin saanut kritiikkiä siitä, että haastattelijan teoriat ovat läsnä haastattelutilanteessa muokaten vuorovaikutusta ja tuloksia aina jollain tapaa. (Alasuutari 2005, 149.)

Lapsen haastattelun sosiaalisen kentän erityispiirteen muodostaa se, ettei lapsi voi yksinään päättää tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuseettisten ja lainsäädännöllisten syiden vuoksi lapsen osallistumisesta päättää aina viimeiseksi huoltaja. Huoltaja on luvan annettuaan osallisena tutkimuksessa, vaikka hän ei olisi itse haastateltavana. Useimmiten tiedonsaantiin ja lapsen haastatteluun liittyvät kysymykset ovat kuitenkin ratkaistavissa tutkimuksen alussa tehtävillä sopimuksilla ja riittävällä tiedottamisella. (Alasuutari 2005, 147.) Porkkanapesässä käyvien lasten vanhemmilta kysyttiin lupa lähettämällä heille suostumuslomake. Sen allekirjoittamalla he antoivat lapsilleen luvan osallistua tutkimukseemme. Saatekirjeessä pyrimme myös informoimaan vanhempia tutkimuksemme tarkoituksesta ja siitä mihin lapset tulisivat osallistumaan.

13 LAPSIHAASTATTELUN TULOKSET

Viimeinen tutkimuksemme empiirisen osan menetelmistä oli lapsihaastattelu, joka sisälsi yhdeksän puolistrukturoitua kysymystä lapsille. Haastattelimme lapsia yksi kerrallaan. Haastatteluissa korostuivat osittain samat vastaukset kuin toiminnallisissa tutkimustehtävissäkin. Porkkanapesä nähtiin tärkeänä paikkana, mutta myös kodin rooli korostui.

13.1 Haastattelukysymykset

Haastattelumme runko oli seuraavanlainen:

1. Minkä ikäinen olet?
2. Miten tai keneltä sait tietää Porkkanapesästä?
3. Onko Porkkanapesä tarpeellinen paikka? Miksi on tai ei ole?
4. Oletko saanut Porkkanapesästä apua/tukea johonkin asiaan?
5. Haluaisitko muuttaa jotakin asiaa Porkkanapesässä?
6. Jos sinulla on tärkeää asiaa (hyvää/huonoa), kenelle sen kerrot?

7. Missä paikassa on turvallista olla?
8. Missä tapaat kavereita?
9. Ketkä ovat sinulle tärkeimpiä aikuisia?

Ensimmäiseksi merkitsimme haastatteluista tehtyihin muistiinpanoihin vastaajan sukupuolen ja iän, jotka toimivat koodausta helpottavina tekijöinä. Kysymyksillä kaksi, kolme ja neljä selvitettiin Porkkanapesän merkitystä ja roolia lasten elämässä. Näin saatiin tietää, miksi Porkkanapesässä käydään ja mikä nähdään olevan sen tehtävä. Lisäksi arvioitiin näkevätkö lapset sen roolina tuen ja turvan tarjoamisen. Selvitimme myös millaisiksi aikuisiksi ohjaajat koetaan – kertovatko lapset heille elämästään vai jaetaan-ko ilot ja surut mieluummin jonkun muun aikuisen tai ystävän kanssa. Kysymyksen kahdeksan oli tarkoitus kartoittaa sitä, mieltävätkö lapset Porkkanapesän tärkeäksi paikaksi kavereiden tapaamisen kannalta.

13.2 Ensimmäisen lapsihaastattelun tulokset

Haastatteluun osallistui keskiviikkona 17.5.2006 ensimmäisenä kaksitoistavuotias tyttö. Pyrimme tekemään tilanteesta mahdollisimman luontevan ja mukavan, koska haastattelu suoritettiin yksilöhaastatteluna. Toisen haastattellessa, toinen meistä toimi tarkkailijana.

Kaksitoistavuotias tyttö kertoi kuulleensa Porkkanapesästä kaveriltaan, joka oli jo aiemmin käynyt paikassa. Haastateltava itse oli käynyt Porkkanapesässä ensimmäisen kerran talvella 2005. Hänen mielestään Porkkanapesä on tarpeellinen paikka, koska sinne voi tulla esimerkiksi silloin, kun perheessä on jokin huonosti tai ”muuten vaan haluaa tulla”. Haastateltava ei kuitenkaan osannut sanoa, onko hän itse saanut paikasta apua tai tukea tarvittaessa. Hän siis mielsi Porkkanapesän tuen ja turvan antajaksi ja toisaalta myös kaikille avoimeksi paikaksi, johon voi tulla ilman, että hakee apua johonkin ongelmaan. Paikan aukioloaikaakaan hän muuttaisi niin, että sinne voisi tulla joka päivä. Lisäksi sisustusta hän toivoisi muutettavan.

Kysyessämme kenelle hän mieluiten kertoo tärkeät asiat, hän vastasi, että yleensä äidille tai Porkkanapesän ohjaajille. Hän oli kuulemma jotain kertonutkin ohjaajille ja tällöin kokenut heidät turvallisina ja luotettavina kuuntelijoina. Turvallisimmaksi paikaksi hän nimeää oman kodin. Kotiin on myös helppo kutsua kavereita kyläilemään tai vaihtoehtoisesti mennä kavereiden luo tai ulos. Lähipiiristä löytyvät myös tärkeimmät aikuiset, äiti, isä, mummut ja papat. Hän korosti perheen merkitystä ja roolia elämässään, mutta toisaalta myös Porkkanapesä oli tärkeä osa hänen elämänsä. Erityisen tärkeäksi hän koki sen, että Porkkanapesässä on aikuisia, joille voi kertoa luottamuksellisesti asioistaan.

13.3 Toisen lapsihaastattelun tulokset

Keskiviikkona 31.5.2006 haastattelimme ensin kymmenenvuotiaista poikaa, joka oli vastauksissaan melko lyhytsanainen. Kysyttäessä, miten hän oli saanut tietää Porkkanapesästä, hän mietti hetken, mutta ei muistanut miten oli ensimmäisen kerran kuullut paikasta. Poika sanoi Porkkanapesän olevan tarpeellinen paikka, mutta ei oikein osannut perustella miksi. Hän ei myöskään kokenut saaneensa paikasta varsinaisesti apua tai tukea. Toisaalta, hän ei silti osannut nimetä paikasta mitään muutostarvetta eli loppujen lopuksi Porkkanapesätoiminta oli hänestä sellaisenaan toimivaa.

Tärkeistä asioista kymmenenvuotias poika kertoi vanhemmilleen ja hän nimesi kodin myös turvallisimmaksi paikaksi. Vanhemmat olivat hänellekin tärkeimpiä aikuisia. Koulu ja piha-alue olivat paikkoja, joissa hän sanoi tapaavansa kavereitaan.

Samana keskiviikkona haastattelimme myös seitsemänvuotiaista poikaa. Hän kertoi kuulleensa Porkkanapesästä ensimmäisen kerran kaveriltaan, joka siellä oli käynyt. Porkkanapesä on hänen mielestään tarpeellinen paikka. Tarpeellisuutta hän perusteli ilmaisella ruualla sekä tietokonepeleillä, joita paikassa myös on. Porkkanapesä toimii siis hänen vastaustensa perusteella perustarpeiden – nälän ja leikin tarpeen – tyydyttäjänä.

Poika ei ensin muistanut, oliko saanut Porkkanapesästä tukea tai apua jossakin tilanteessa, kunnes muisti tukihenkilön, joka hänelle oli löytynyt jokin aika sitten Porkkanapesän

kautta. Haastateltava kertoi haluavansa muuttaa paikkaa niin, että sinne voisi jäädä myös yöksi. Tärkeät asiat hän kertoi mieluiten Porkkanapesän ohjaajille.

Kysyessämme, missä paikassa on turvallista olla. Hän vastasi, että kotona ja yllättäen varmisti vielä, että voiko hän vastata näin. Vastasimme, että kaikki vastaukset ovat oikeita ja hyväksyttäviä. Kysymys sai meidät pohtimaan, että olivatko kysymyksemme jollakin tapaa ohjailevia. Kommentti oli osoitus siitä, että haastateltava pyrki ainakin osittain vastaamaan jonkin tahon odotusten mukaisesti.

Kavereitaan hän kertoi tapaavansa pääosin pihalla, mutta hetken mietittyään hän lisäsi vielä, että myös synttäreillä ja Hesburgerissa hän tapaa ystäviään. Tärkeimmiksi aikuisiksi hän nimesi omat vanhemmat.

Yhdeksänvuotias tyttö, jota haastattelimme viimeisenä tällä tapaamiskerralla, oli saanut tietää Porkkanapesästä ensin äidiltään ja sitten kaveriltaan. Hänen mielestään Porkkanapesä on tarpeellinen paikka, koska sieltä voi saada apua. Kysyessämme heti seuraavaksi, onko hän saanut apua Porkkanapesästä, hän kuitenkin vastasi, ettei oikein tiedä. Päättelimme hänen joko haluavan pitää asian omana tietonaan tai sitten hänelle oli vaikeaa määritellä, millaista apua hän oli saanut. Vastaaja muuttaisi Porkkanapesässä väliaikaa pidemmäksi. Väliaika on puolen tunnin mittainen tauko, jolloin lapset ovat pihalla ulkoilemassa tai käväisevät esimerkiksi kotona.

Tärkeät asiat tyttö sanoi kertovansa äidilleen ja Porkkanapesää koskevat asiat ohjaajille. Vastaaja halusi siis tehdä selvän jaon kotiasioille ja vapaa-ajalla tapahtuneille asioille. Hän kertoi, että turvallisinta on olla kotona isän luona. Kavereitaan hän tapaa ulkona, koulussa ja välillä Porkkanapesässä. Tärkeimpiä aikuisia hänelle ovat äiti, isä, siskot, veljet sekä mummu, pappa ja hänen biologinen isänsä.

13.4 Kolmannen lapsihaastattelun tulokset

Viimeisellä tapaamiskerralla haastattelu tehtiin vain yhdelle paikalla olleelle kahdeksanvuotiaalle tytölle. Haastateltava oli saanut tietää Porkkanapesästä ystäviltään, jotka

olivat käyneet aiemmin Porkkanapesässä. Paikka on hänestä tarpeellinen, koska siellä ”on kivaa”. Hän ei muistanut, onko saanut Porkkanapesästä apua tai tukea johonkin asiaan, mutta oletti, että jos sitä tarvitsisi, niin sieltä apua kyllä löytyisi. Haastateltavan mielestä käytettävissä pitäisi olla enemmän tietokoneita ja jätätelöä pitäisi olla tarjolla useammin. Kaverit ja Porkkanapesän ohjaajat hän koki henkilöiksi, joille voisi kertoa tärkeistä asioista. Kotona on hänen mielestään turvallisinta olla ja tärkeimmiksi aikuisiksi hän luetteli vanhemmat, veljet ja mummun. Oma koti ja kavereiden kodit olivat hänelle paikkoja, joissa voi tavata ystäviä.

14 VANHEMPIEN KYSELY

Pormestarinluodon Porkkanapesässä käyvien lasten vanhemmille toimitettiin saatekirjeellä (Liite 10) varustetut kyselylomakkeet (Liite 11), joilla kartoitimme lasten vanhempien mielipiteitä porkkanapesätoiminnasta. Kyselylomakkeet annettiin lasten mukana kotiin vietäviksi ja mukaan liitettiin palautuskuori. Kyselyitä jaettiin yhteensä 14 joista meille palautui neljä. Vastausprosentti (29 %) jäi siis kyselyiden osalta melko alhaiseksi.

14.1 Kyselyn taustatietoja

Kyselylomakkeella oli tarkoitus selvittää vanhempien mielipiteitä Porkkanapesästä – sen merkityksestä ja tärkeydestä heidän lapsilleen. Porkkanapesän ohjaajat jakoivat kyselylomakkeita lasten mukaan heidän lähtiessään kotiin. Kyselylomakkeet myös palautettiin ohjaajille. Tällä tavalla varmistimme vastaajien anonymiteetin eli yksityisyyden suojan säilymisen. Muutamille annettiin toinen lomake ensimmäisen mentyä hukkaan. Kaikki vanhemmat, jotka palauttivat kyselylomakkeen, antoivat lapsilleen myös luvan osallistua toiminnallisiin tutkimustehtäviimme.

Kaikki kyselyyn vastanneet olivat naisia. Perheestä numero yksi Porkkanapesätoimintaan osallistui kolme poikaa, jotka sijoittuivat iältään 7-8 vuotiaisiin, 9-10 vuotiaisiin ja 11-13 vuotiaisiin. Toisesta perheestä toimintaan osallistui yksi tyttö ja yksi poika, joista toinen on iältään 7-8 ja toinen 9-10-vuotias. Kolmannesta perheestä porkkanapesätoimintaan osallistui yksi 7-8 -vuotias tyttö ja neljännen perheestä yksi 11-13-vuotias tyttö. Kolme vastaajista kertoi lapsen/lasten käyneen Porkkanapesässä yli vuoden, mutta kolmannen perheen tyttö oli käynyt paikassa 4-6 kuukautta.

14.2 Kyselyn tuloksia

Kysyessämme, mistä vanhemmat olivat saaneet tietää porkkanapesätoiminnasta, kaksi vastaajista oli saanut tietää toiminnasta lasten kavereilta ja yksi naapureilta. Yksi vastaajista oli tutustunut toimintaan käytyään yhdessä lastensa kanssa Porkkanapesässä kysymässä, mitä toimintaa siellä järjestetään. Vastauksissa Porkkanapesätoiminta nähtiin vapaa-ajan toiminnan järjestäjäksi ja eräänlaiseksi kerhoksi. Yhden vastaajan mielestä siellä lapsilla on mahdollisuus pelata, leikkiä, harrastaa ja viettää aikaa valvotussa paikassa yhdessä muiden kanssa. Yksi vastaajista mainitsi, että Porkkanapesästä on tarvittaessa mahdollista saada apua ja tukea. Useimmiten toimintaan, joka mielletään järjestetyksi vapaa-ajaksi, on helpompi osallistua. Näin ollen myös kynnys tulla Porkkanapesään saattaa olla matalampi. Toisaalta paikan rooli tarvittaessa myös avun ja tuen antajana on tiedostettu.

Kaksi vastaajaa koki yhteistyön kodin ja Porkkanapesän välillä toimivan hyvin. Yhdessä oli rastitettu sekä hyvin että kohtalaisesti vaihtoehto ja yhdessä sanottiin yhteistyön toimivan kohtalaisesti. Kukaan vastaajista ei silti olisi halunnut muuttaa yhteistyötä mitenkään. Ehkäpä vanhempien mielestä vähäinenkin yhteydenpito oli riittävää, eivätkä he siksi kaivanneet muutosta. Yhteydenpidon lisäämistä ei ehkä nähty tarpeellisena, sillä Porkkanapesä mielletään usein vapaa-ajanviettopaikaksi. Yleensä vanhemmat eivät odotaakaan tällaisista paikoista yhteydenottoja.

Kysyttäessä, onko Porkkanapesä tukenut vanhemmuudessa, yksi vanhemmista vastasi, ettei hän ole saanut tukea. Yksi vastaajista katsoi saaneensa vanhempana tukea Pork-

kanapesältä. Vastaajan mielestä sieltä on löytynyt hyviä kuuntelijoita ja hän on saanut neuvoja lasten ongelmien käsittelyyn. Kaksi oli jättänyt kohdan kokonaan tyhjäksi.

Kyselylomakkeen viimeisellä sivulla tiedustelimme Porkkanapesän tärkeyttä perheen lapsille. Kolme vastaajista katsoi Porkkanapesän olevan lapsilleen tärkeä paikka. Yksi vastaaja perusteli näkökantansa sillä, että siellä lapset näkevät kavereitaan ja paikassa on kaikenlaista hauskaa tekemistä. Esimerkkeinä vastaaja mainitsi yhdessä tehtävän iltapalan ja pelailun. Toinen vastaaja perusteli ”kyllä” -vastaustaan näin:

”Siellä tapaa kavereita, saa tarvittaessa tietoa ongelmiin ja on ns. kerho”.

Kolmas vastaaja sanoi Porkkanapesän olevan kiva ja mukava paikka, johon mennä. Yksi vastaajista sanoi, ettei Porkkanapesä ole kovin tärkeä paikka lapselleen.

Pyydettyä arvioimaan paikan tärkeyttä koko Pormestarinluodon lapsille, syntyi yllättävän paljon hajontaa. Yksi vastaajista arvioi Porkkanapesän erittäin tärkeäksi paikaksi lähiössä. Kaksi vastaajista mielsi paikan tärkeäksi ja yksi melko tärkeäksi. Kukaan vastaajista ei valinnut vaihtoehtoja ”ei kovin tärkeä” tai ”ei yhtään tärkeä”.

Kyselylomakkeen lopussa annoimme vielä mahdollisuuden lisätä jotain, mitä emme olleet kysyneet. Kaksi vastaajista oli käyttänyt mahdollisuuden:

”Kiitollinen, että lapsilla on mahdollisuus tällaiseen toimintaan”.

Toinen vastaaja taas halusi vielä kuvailla itselleen muodostunutta kuvaa porkkanapesätoiminnasta ja korostaa tärkeimmäksi kokemiaan asioita:

”Kivat ohjaajat, mukavaa erilaista toimintaa, retket ym”.

14.3 Kyselylomakkeen arviointia

Pyrimme laatimaan kyselylomakkeesta mahdollisimman selkeän ja tiiviin kokonaisuuden, jotta vastausprosentti nousisi mahdollisimman korkeaksi. Puolistrukturoidun kyselylomakkeen oli tarkoitus tarjota vaihtelevuutta ja mahdollisuutta vastata sekä omin sanoin, että vaikeammissa kysymyksissä valita sopiva vaihtoehto. Saatekirjeeseen tiivitimme kaikkein tärkeimmän informaation itsestämme ja tutkimuksestamme.

Kysymys numero yhdeksän ”Onko Porkkanapesä tukenut Teitä vanhempana? Kertokaa omin sanoin miten?” olisi vaatinut tarkennusta. Vastaajien oli ehkä vaikea mieltää mitä tuella tarkoitetaan. Toisaalta kysymyksen muotoilu oli perusteltu, koska halusimme juuri sen avoimuuden avulla selvittää, minkälaisia eri tukimuotoja se vanhemmille tarjoaa. Ehkäpä siis vastaamattomuus tähän kysymykseen kertoo siitä, että Porkkanapesän tuki vanhemmuuteen on vähäistä tai vanhemmat eivät mieltäneet tarvitsevansa tukea. Lukuun ottamatta kysymystä numero yhdeksän, olivat vastaajat vastanneet kaikkiin kohtiin ja ymmärtäneet kysymyksemme oikein. Saimme vastauksia tutkimustehtäväämme.

Ongelmana kyselytutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on se, että tutkija ei voi varmistua, siitä kuka on toiminut vastaajana ja kuinka rehellisesti ja huolellisesti hän on vastannut. Tutkijan ei ole mahdollista havainnoida vastaustilannetta, jolloin väärinymmärryksiä ja vastausvaihtoehtoja ei voida korjata tai esittää tarvittaessa lisäkysymyksiä. Tutkittavat vastaavat niin kuin he kysymykset ymmärtävät. Lisäksi hyvän lomakkeen laatiminen on vaativaa ja aikaa vievää työtä. Huono puoli on se, että kato (vastaamattomuus) nousee joissakin tapauksissa suureksi. (Hirsjärvi ym. 2000, 182.)

15 LASTEN KOHTAAMINEN SOSIAALIPEDAGOGISESSA TYÖSSÄ

Huomion kiinnittäminen lapsen asemaan on myöhäismodernille yhteiskunnalle tyypillistä. Tutkimusten mukaan pyrkimys lapsilähtöisyyteen ja lapsikeskeisyyteen on ollut viime vuosina keskiössä sekä lastensuojelussa että muiden lasten palveluiden organisoinnissa. (Forsberg 2000, 10.) Lapsilähtöisyyden tulisi työssä näkyä esimerkiksi tavassa kuunnella lasta ja huomioida hänen tunteitaan ja kokemuksiaan. Tämä toteutuu parhaiten useimmiten toiminnallisuuden kautta. (Möller 2005b, 64-65.) Lapsilähtöisyyden ideologia ei kuitenkaan ole vielä täysin sisäistettyä sen paremmin auttamistyössä kuin lapsitutkimuksessakaan. Lapsilähtöisyys on edelleen ajankohtainen haaste kehittämissankkeissa ja projekteissa. Arviointitutkimusta tehdään kuitenkin jatkuvasti kehittämistyön tueksi. (Forsberg 2000, 10-11.)

15.1 Lapsilähtöisyys

Lapsen kohtaamista ja lapsilähtöisyyttä on tutkittu varsin vähän, sillä itse asiassa lapsilähtöisyys käsitteenä on vielä melko nuori ja jäsentymätön. Tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että lasta ei kuulla riittävästi palvelukäytännöissä eikä hänen kokemuksilleen ja näkemyksilleen välttämättä anneta niille kuuluvaa arvoa. Lapsi saattaa jäädä myös täysin huomiotta tai hänet sivuutetaan, sillä aikuisjohtoinen ajattelu on edelleen vallitsevaa. (Forsberg 2000, 10).

Lapsilähtöisyys julkisessa keskustelussa ja lasten kanssa tehtävässä työssä edellyttää lapsille ominaisten toimintatapojen huomioimista. Lisäksi tarvitaan lapsen maailman kohtaamiseen ja ymmärtämiseen sopivia menetelmiä. Tällaisia lapsen kohtaamiseen sopivia työmenetelmiä on vielä varsin vähän ja niitä tulisi kehittää jatkuvasti, jotta lasten ääni saataisiin paremmin kuuluviin. Lapsitutkimuksessa lapsille ominaisten toimintatapojen erottaminen on vielä ajankohtainen haaste, mutta kun siinä onnistutaan, lapsilta löytyy aivan uudella tavalla arvokkaita mielipiteitä ja taitoja. (Karlsson 2000, 35-37).

Lapsi tulisi nähdä arvokkaana, osaavana, sosiaalisesti aloitteellisena ja kyvykkäänä subjektina. Toisaalta lapsi on myös erityinen ja tarvitseva. Tämän vuoksi lapsi tarvitsee omaa tilaa, aikaa ja erityisiä kohtaamisen metodeja. (Forsberg 2000, 37.)

Lapsen kohtaaminen vaatii ammattilaisilta uskallusta ja rohkeutta. Lasten kanssa tehtävälle työlle tyypillistä on yleensä epävarmuus, jota työntekijöiden on vain pakko oppia sietämään. Toisaalta tämä mahdollistaa luovuuden toteuttamisen työssä. Työn sisällölle ja menetelmille ei aina ole olemassa selkeitä esikuvia tai toimintamalleja. Usein käy niin, että työntekijät joutuvat itse rakentamaan työhönsä sopivat toimintatavat eikä heidän auta muu kuin heittäytyä tilanteeseen ja katsoa toimiiko tämä tapa vai pitääkö suuntaa vaihtaa. (Forsberg 2000, 28.)

Porkkanapesän kaltaista tuki- ja turvapaikkatoimintaa ei ole paljoakaan muualla Suomessa, joten työntekijät ovat ajan kuluessa muokanneet työmenetelmiä työhön sopivaksi. Tutkimustamme tehdessämme huomasimme myös, ettei ole olemassa paljonkaan materiaalia lapsitutkimuksesta, joten kokosimme kaiken olemassa olevan vähäisen tiedon ja muokkasimme tutkimukseemme sopivat tutkimusmenetelmät.

15.2 Ammatillisen vuorovaikutussuhteen rakentaminen

Ammatillinen vuorovaikutus voidaan määritellä lukuisin eri tavoin. Se on monipuolinen taito, jonka taustalla on tietoa ja oppimista. Ammatillinen vuorovaikutus voi olla vaikuttamista, jakamista, tiedon hankkimista ja asioiden eteenpäinviemistä. Se on viestimistä eleillä, ilmeillä, sanoilla tai esimerkiksi toiminnan kautta. Vuorovaikutus voi olla myös toisen toiminnan havaitsemista, esimerkiksi lapsen leikin aktiivista seuraamista. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 21-22.)

Lasten kanssa työskenneltäessä kuten muussakin sosiaalialan asiakastyössä ihmisyyden herkkyys, usko ihmiseen ja läsnäolo ovat tärkeitä perusarvoja. Ne koetaan monesti jopa paremmiksi tavoiksi tehdä työtä kuin yksittäiset menetelmät. (Laine 2005, 106.) Edellä mainitut arvot ovat myös MLL:n ja porkkanapesätoiminnan työtä ohjaavia perusarvoja. Aidon vuorovaikutteisen viestinnän määritelmäksi voidaan sanoa, että sen tulee olla

kohtaavaa ja että sen pitää herättää kummassakin osapuolella läsnäolon tunne (Hjelt-Putilin 2005, 29). Vuorovaikutus edellyttää aina yhteisten pelisääntöjen luomista, aikaa ja läsnäoloa (Eskelinen, Heikkilä & Visavuori 2005, 91). Ennen tutkimuksen toteutusta varasimme aikaa tutustumiselle ja vuorovaikutussuhteen alustavalle rakentamiselle.

Aikuisen hyvillä vuorovaikutusvalmiuksilla on tärkeä merkitys lapsen kohtaamisessa ja luottamussuhteen luomisessa. Vuorovaikutusvalmiudet ovat oikeastaan olennainen osa ammattipätevyyttä. (Hjelt-Putilin 2005, 29.) Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot luovat pohjan aidolle asiakaslähtöisyydelle ja lasten kanssa työskenneltäessä nimenomaan lapsilähtöisyydelle. Lasten auttamistyössä lapsilähtöisyys merkitsee lapsen huomioonottamista, hänen näkökulmansa ja tarpeidensa tunnistamista sekä empatiaa eli lapsen tunteisiin eläytymistä. (Hjelt-Putilin 2005, 35-36.) Työntekijän on tietoisesti pidettävä huolta lapsen tilanteen huomioimisesta, jottei aikuisen hätä vie tilaa lapselta (Forsberg 2000, 30).

16 LAPSIKESKESKEISET MENETELMÄT SOSIAALIALAN TYÖSSÄ

Lapsikeskeisten työmuotojen käyttöönotto on edelleen opettelua ja hakemista (Forsberg 2000, 59). Lisäksi vanhempien motivaation puute ja sitoutumattomuus on hyvin yleistä (Forsberg 2000, 49). Lasten auttamistyö ei etene minkään mallien mukaisesti, sillä usein perimmäiset syyt lapsen pahalle ololle ja ongelmakäyttäytymiselle jäävät usein epämääräisesti määritellyiksi. Ratkaisuvaihtoehtoja on yleensä olemassa useita eikä ratkaisua ongelmaan löydy hetkessä. Lisäksi lasten, kuten ihmisten auttaminen yleensä, pohjautuu usein epävarmaan ja osittaiseen tietoon totuudesta. Auttamistoiminnan onnistumisen arviointi ei näin ollen ole yksinkertaista. (Forsberg 2000, 16.)

16.1 Työmenetelmän valinta

Nykyisessä hyvinvointiyhteiskunnassa kasvatuksen ammattilaisten määrä on lisääntynyt ja monipuolistunut merkittävästi. Ammattilaisten työorientaatiot, kuten ammatillisuus, asiantuntijuus ja koulutus, ovat myös kehittyneet. Etenkin sosiaalialan työssä työntekijän rooli ja asiantuntijuus ovat muuttuneet. Ammatilainen ei ole asiantuntija asiakkaiden ongelmissa, vaan hänen tehtävänä on luoda pohja keskustelulle, etsiä yhdessä asiakkaan kanssa uusia näkökulmia ja mahdollisia ratkaisuja ongelmiin. Nykyisessä sosiaalialan työssä puhutaan paljon voimaannuttamisen käsitteestä, jolla tarkoitetaan asiakkaan osallisuutta hänen omista asioistaan ja tavoitteisiin pyrkimisessä. Tätä osallisuutta työntekijän on tuettava. (Alasuutari 2003, 28-30.)

Porkkanapesässä tehtävän työn luonteeseen kuuluu vapaaehtoisuus, mikä aiheuttaa tiettyä epävarmuutta työhön. Toiminnalla ei ole selvää sosiaalityön leimaa eivätkä sen toimenpiteet ulotu kovin usein lasten perheisiin asti, joten koko totuutta lapsen tilanteesta ei aina saada selville. Tämä vaatii työntekijöiltä herkkyyttä havaita heikkojakin signaaleja lapsen käytöksessä ja puheissa. Työntekijän on kyettävä myös vastaamaan lapsen antamiin merkkeihin halustaan kahdenkeskiseen keskusteluun mahdollisessa ongelmatilanteessa. Porkkanapesässä tehtävälle työlle ei siis ole olemassa valmiita toimintamalleja, vaan jokaisen lapsen kohdalla ja jokaisessa tilanteessa toimitaan yksilöllisesti.

Työn arjessa asiantuntijuutta määritellään usein työmenetelmien ja -käytäntöjen kautta. Tällaisia ovat esimerkiksi asiakkaan osallisuuden korostaminen, asiakkaan tilanteen monikontekstisuuden ymmärtäminen, työntekijöiden kokemuksellinen tieto ja työlle annetut merkitykset. (Laine 2005, 83.) Sosiaalialan työyhteisöissä ei ole käytössä yksittäisiä menetelmiä, sillä niitä sovelletaan ja yhdistellään asiakkaan tarpeisiin sopiviksi. Työntekijän tietotaito, työn arvot ja eettisyys määrittelevät metodisuutta. Tällöin asiakas on tärkeämpi kuin yksittäiset menetelmät tai menetelmällinen osaaminen. (Laine 2005, 105.)

Hyvä sosiaalialan ammatilainen ei toimi rutiininomaisesti samoja työmenetelmiä käyttäen, sillä jokainen asiakas on aina hieman erilainen. Vuorovaikutustaidoiltaan taitava

sosiaalialan työntekijä kykenee arvioimaan asiakkaan tilannetta, omaa perustehtäväänsä ja omia menetelmiään rakentaessaan vuorovaikutusta. (Vilén ym. 2002, 13.)

Lapsen ensikohtaamiseen soveltuvia työmenetelmiä ovat muun muassa piirtäminen, leikki, sadut, draama, avoimet ja konkreettiset kysymykset ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen (Forsberg 2000, 42). Lapsen elämäntilanteen kartoituksessa on kyse työtavasta, jossa lapsi otetaan säännöllisesti ja systemaattisesti mukaan työskentelyyn (Möller 2005a, 17). Aikuiselta vaaditaan herkkyyttä havainnoida lasta ja peilata hänen kokemusmaailmaansa (Väliavaara 2004, 12). Ensikohtaamiseen soveltuvat menetelmät ovat myös käytössä Porkkanapesässä. Menetelmät näkyivät keskeisesti myös tutkimuksemme toiminnallisessa osiossa.

16.2 Keskustelutyö

Yksilötyö merkitsee sitä, että aikuinen on lapsen käytettävissä ja toimii lapsen henkisenä vaikeiden kokemusten käsittelyssä (Forsberg 2000, 40). Yksilötyön yleisin auttamismuoto on kahdenkeskinen keskustelu lapsen kanssa. Lapsi jakaa huolensa aikuisen kanssa ja yhdessä etsitään ongelmalle ratkaisua.

Aikuisen tehtävänä on kuunnella ja rohkaista lasta puhumaan. Jatkuva pettymysten kierre voi heikentää lapsen itsetuntoa synnyttämällä virheellisen, negatiivisen minäkuvan. (Kinnunen 2001, 27.) Porkkanapesä tarjoaa lapsille mahdollisuuden puhua, mikäli mieltä painava asia on liian vaikea kerrottavaksi kotona tai koulussa. Porkkanapesä on tarpeeksi kaukana kodin piiristä, mutta kuitenkin tarpeeksi turvallinen, jotta lapsi kykenee kertomaan luottamuksellisiakin asioita. Porkkanapesässä käytetään ratkaisukeskeistä ja voimavarakeskeistä työmenetelmää keskustelutyön apuna. Samalla pyritään ennaltaehkäisemään mahdollisia ongelmia jakamalla asioita ja puhumalla niistä.

Todellinen yhteys toiseen ihmiseen vaatii aikaa. Lyhyissä kohtaamisissa yhteydeksi riittää hetki, jolloin asiakas kertoo ja ammattilainen kuuntelee. Kuulluksi tuleminen ei ole pelkästään tunnetta siitä, että joku kuuntelee, vaan se on myös tunnetta siitä, että kuuntelija ymmärtää, mitä kertoja viestittää. (Vilén ym. 2002, 46.) Inhimillisyys, empa-

tia sekä selkeä ja aito vuorovaikutus ovat Porkkanapesän keinoja saada yhteys lapseen ja voittaa hänen luottamuksensa. Porkkanapesässä käyminen on lapsille vapaaehtoista, mikä aiheuttaa epäsäännöllisyyttä kävijäkunnassa ja tapaamisissa. Tällöin lyhytkin tapaamiskerta saattaa olla lapselle riittävä kokemus turvallisesta aikuisesta ja kuuntelemisesta. Lapsille kokemusten jakaminen aikuisen kanssa on tärkeää, sillä lapsi tarvitsee aikuisen esimerkkiä siitä, onko asia hyvä vai huono. Lapsi voi luottaa myös siihen, että aikuinen ottaa huolen kantaakseen

Porkkanapesässä pyritään keskustelutyön avulla saamaan käsitys lasten ajatuksista ja tunteista sekä elämäntilanteesta. Ohjaaja rakentaa luottamusta lapseen useiden tapaamisten aikana toiminnan ja tekemisen ohella. Lasten kanssa tehtävä keskustelutyö vaatii ohjaajalta luovuutta ja kärsivällisyyttä, sillä lapset eivät yleensä kykene ensi tapaamisella avoimeen vuorovaikutukseen.

Lapsityössä on aina muistettava se, että lapset ovat riippuvaisia vanhemmistaan ja ovat sen vuoksi hyvin lojaaleja heitä kohtaan. Tämä on otettava huomioon lapsen kanssa keskusteltaessa, jotta lapsi ei ahdistu liian tungettelevista kysymyksistä. (Forsberg 2000, 36.) Lapsen yksilöllisyyden ja integriteetin huomioiminen on erittäin tärkeää, jotta luottamus lapseen säilyy myös siltä osin.

Vanhempien kanssa on tehtävä yhteistyötä, jotta lasta pystyttäisiin auttamaan ja tukemaan parhaiten. Työntekijöiden on paljon helpompi auttaa lasta, jos heillä on vanhempien tuki ja luottamus takanaan. Vanhempiansa läsnä ollessa lapset ovat yleensä vaitoisempia perheen sisäisistä asioista. Toisaalta lapset saattavat olla hyvinkin avoimia kotiasioissa, mikäli he tuntevat olonsa turvalliseksi eikä kuulolla ole muita perheenjäseniä. Tällöin on huomattava myös se seikka, että lapsi on useimmiten aina aito. Lapsen puhuessa kotiasioistaan hän puhuu todennäköisesti totta. (Forsberg 2000, 36-37.)

16.3 Ryhmämuotoinen auttamistyö

Auttamistyö sosiaalialalla on usein vaativaa ja etenkin lasten kohdalla menetelmiä pitää miettiä tarkkaan. Työtä voidaan tehdä niin yksilötyönä kuin ryhmässä, jolloin mahdollistuu vertaiskokemusten jakaminen muiden lasten kanssa. (Forsberg 2000, 40.)

Ryhmä on lapselle leikkeinen ja peleineen luonnollinen toimintaympäristö. Lapsen toiminta ryhmässä on spontaanimpaa kuin kahdenkeskisissä tapaamisissa. Ryhmä yleensä vastaa paremmin lapsen todellista ympäristöä tarjoten mahdollisuuksia sosiaalisten taitojen, ongelmanratkaisun ja erilaisten selviytymiskeinojen harjaannuttamiseen. Ryhmässä lapsi joutuu myös ottamaan huomioon toiset lapset sekä harjoittelemaan itsensä ymmärretyksi tekemistä. Turvallisessa ja tutussa ryhmässä tunteiden ilmaisu on usein hyvin avointa. Lapsi voi oppia toisten tunneilmaisusta ja kehittää samalla myös omien tunteiden ilmaisua. (Välivaara 2004, 20.)

Lasten ryhmämuotoinen auttaminen toimii parhaiten kuitenkin vasta akuutin vaiheen jälkeen, jolloin lapsi on saanut riittävästi yksilöllistä huomiota, apua ja tukea. Tällöin vertaiskokemusten hyödyntäminen onnistuu paremmin. Ryhmien etuna on, että ne voivat vapauttaa ja antaa positiivista energiaa. Lasten samanlaisuus ryhmissä on kuitenkin tärkeää, sillä lasten eri-ikäisyys ja sukupuoli vaikuttavat vertaiskokemusten laatuun. Esimerkiksi tytöt ovat monesti paljon avoimempia ja puheliaampia kuin pojat. Mitä homogeenisempi ryhmä on, sitä paremmin ryhmämuotoinen auttaminen toimii. (Forsberg 2000, 45-47.)

16.4 Pienryhmän antama vertaistuki

Ihminen haluaa luottaa siihen, että hän kuuluu johonkin ryhmään silloin, kun hän ei ole vahvimmillaan. Pitkittyneet kriisit elämässä voivat johtaa siihen, että läheisten ja ystävien verkosto pienentyy tai katoaa kokonaan. Tällöin saattaa olla tärkeää tavata muita samassa tilanteessa olevia. Vertaisryhmä tukevana toimena voi olla äärimmäisen tärkeä jaksamisen ja elämän mielekkyyden säilymisen kannalta. Vertaisryhmä voi toimia ajoittaisena paikkana kokoontua ja vaihtaa näkemyksiä. (Vilén ym. 2002, 52.) Lapselle saat-

taa riittää pelkkä mahdollisuus osallistua lasten ryhmään. Johonkin ryhmään kuuluminen voi tuoda lapselle riittävää hyväksynnän ja turvallisuuden tunnetta. Vertaisryhmässä lapsi voi huomata olevansa samanlainen kuin muut samoine ongelmineen. Etenkin aralle ja sulkeutuneelle lapselle vertaisryhmä voi olla parempi avautumisen paikka kuin kahdenkeskinen keskustelu työntekijän kanssa.

Turvallisessa pienryhmätilanteessa lapsi voi vapautua ilmaisemaan sellaisia henkilökohtaisia asioita, joita ei muuten uskaltaisi kertoa. Muiden hyväksyntä tai ymmärrys saattaa vapauttaa syyllisyydestä ja häpeästä. Tilanteessa, jossa kaikkia ryhmän jäseniä koskettaa sama asia, lapsi kokee tulleensa ymmärretyksi. Ryhmän jäsen voi myös kokea muiden ryhmäläisten auttamisen itsetuntoa kohottavana. Muuttuminen autettavasta auttajaksi edes hetkellisesti voi lisätä tunnetta elämänhallinnasta. Ryhmän kiinteys ja sen yhdessä luoma kannustava ilmapiiri voivat auttaa muutokseen pyrittäessä. Pelkkä tieto ryhmän olemassaolosta ja seuraavasta tapaamisesta voi kannustaa lasta arjessa selviytymisessä. Oleellista on, että ryhmän keneltäkään jäseneltä ei vaadita liikaa. Jos kannustaminen muuttuu ahdistavaksi painostamiseksi, ei ryhmällä ole enää positiivista vaikutusta jäseniin. (Vilén ym. 2002, 203-204.)

Sekä ryhmätyöskentelyssä että yksilötyössä pätevät samat tavoitteet. Ongelma pyritään jakamaan, tunteet tunnistamaan ja käsittelemään. Aikuinen auttaa lasta kartoittamaan eri turvatahot sekä vahvistaa hänen itsetuntoaan ja itsesuojelukeinojaan. (Forsberg 2000, 47.) Parhaimmillaan yksilö- ja ryhmätyö täydentävät toisiaan. Toinen työmuoto saattaa tuoda samastakin lapsesta uusia, toisessa työmuodossa piiloon jääneitä puolia esille (Forsberg 2000, 51).

17 POHDINTA

Mannerheimin lastensuojeluliiton Satakunnan piirin organisoima Porkkanapesätoiminta Pormestarinluodon ja Sampolan lähiöissä on kohdistettu juuri tietyille pienelle erityisryhmälle, jolle on koettu olevan tarvetta. Toiminta on saavuttanut erityisesti Pormesta-

rinluodossa asuvien lasten sekä heidän vanhempiansa luottamuksen. Pormestarinluodon Porkkanapesä fokusoitui työmme kohteeksi kävijämäärän vuoksi. Olimme aluksi suunnitelleet tekevämme vertailevan tutkimuksen Sampolan ja Pormestarinluodon Porkkanapesien välillä. Keväällä 2006 Sampolan toimintayksikössä kävijämäärä oli kuitenkin niin alhainen, että sen ottaminen tutkimukseen oli mahdotonta.

17.1 Toiminnan erityisluonne

Porkkanapesätoiminnan erityisluonne tuli selkeästi esille jo harjoittelumme aikana, mutta erityisesti tutkimusta tehdessämme huomasimme työn lapsikeskeisyyden. Porkkanapesä toimii lasten ehdoilla ja osallistuminen on vapaaehtoista. Tämän vuoksi toimintaa ei ole tarkoituksenmukaista tai mahdollista suunnitella kovin paljon etukäteen, vaan se rakentuu joka kerta kävijöiden ehdoilla. Porkkanapesässä aikuiset ovat lapsia varten. Osalle kävijöistä jo pelkkä aikuisen läsnäolo ja saatavilla olo saattaa riittää. Lapsi päättää itse mistä asioista hän kertoo ohjaajille vai riittääkö hänelle pienryhmätoiminnan antama turvallisuus ja toiminta yhdessä ikätovereiden kanssa.

Toiminnan erityisluonne heijastui väistämättä myös tutkimukseemme. Huomasimme jo empiiristä osuutta suunnitellessamme, että tutkimukseen osallistuvien lasten määrää tai vanhempien kyselylomakkeiden vastausprosenttia emme kyenneet arvioimaan etukäteen. Tutkittavien saaminen tutkimukseen riippui monesta eri tekijästä. Työn ajankohta saattoi olla yksi vastausprosenttiin ja tutkittavien määrään vaikuttava tekijä, sillä Porkkanapesän kävijämäärät laskevat tilastojen mukaan juuri keväisin. Työmme empiirisen osan toteutus painottui keväällä 2006 huhti-toukokuulle. Tuolloin lasten käynnit Porkkanapesässä olivat hyvin satunnaisia. Koulut olivat loppumassa ja kesä alkamassa, jolloin lapset alkoivat hakeutua sisätiloista ulos.

17.2 Tutkimusmenetelmien valinnan vaikeus

Tutkimuksen toteutuksessa eivät pätenneet kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypilliset menetodit tai analyysimenetelmät. Lapsitutkimuksesta ja -haastattelusta oli yllättäen olemas-

sa varsin vähän ajankohtaista tietoa. Pohdimme pitkään, mitkä tutkimusmenetelmät sopivat Porkkanapesän toimintatapaan ja meidän tutkimustehtäviimme. Lisäksi mietimme, miten saisimme lapset osallistettua mahdollisimman hyvin tutkimukseemme niin, etteivät he kokisi tilannetta turvattomaksi ja epämiellyttäväksi.

Päädyimme lopulta siihen, että emme tulisi löytämään tutkimuksemme taustalle yhtä selkeää teoriaa tai tälle kyseiselle kohderyhmälle sopivia valmiita tutkimusmenetelmiä. Vaihtoehdoksi jäi metodien yhdisteleminen ja sopivan teorian etsiminen sen tueksi. Porkkanapesästä ja sen kävijäkunnasta saamiemme kokemusten pohjalta päädyimme käyttämään lasten kanssa toiminnallisia menetelmiä, havainnointia ja lapsen ajattelutapaan perustuvaa haastattelua. Toiminnallisten menetelmien viitekehyyksi yhdistimme omasta koulutuksestamme tuttuja teorioita muun muassa sosialisaatioteoriasta ja sosiaalipedagogiikasta. Tällä tavoin rakensimme tutkimuksestamme kokonaisuuden, joka sai myös toiminnallisen opinnäytetyön piirteitä.

Tutkimuksemme pohjaksi valitsimme kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluvan tapaus- tutkimuksen mallin. Tapaustutkimus sopi tutkimukseen, koska kohdejoukkonamme oli yhteisö. Yhteisön muodostivat pääasiassa lapset, jolloin tutkimuksessa oli tärkeää huomioida sekä ikätasolle ominaiset seikat, että koti- ja kaveripiiri. Tapaustutkimuksessa tämä on mahdollista. Tapaustutkimuksen juuret juontuvat sosiaalipedagogiikkaan ja amerikkalaiseen sosiaalityöhön, joten se tuntui soveltuvan parhaiten sosiaalipedagogisesti suuntautuneeseen tutkimukseemme.

Pohdimme tutkimuksen alussa paljon sitä, voimmeko käyttää videointia lapsitutkimuksemme tukena. Videoimalla lasten toimintaa ja käyttäytymistä, olisi myöhemmin ollut helppo palata tilanteisiin. Arvioimme kuitenkin, että se olisi hämmentänyt lapsia ja näin ollen myös vääristänyt tutkimustuloksia. Nauhurin käyttöä haastattelutilanteessa harkitsimme myös pitkään, mutta päädyimme lopulta sen käyttämiseen, jotta tulosten purkaminen tekstimuotoon sujuisi helpommin ja tulosten luotettavuus paranisi. Videoinnin korvasimme niin, että toinen meistä toimi tarkkailijana, toisen ohjatessa toiminnallisia tehtäviä.

17.3 Luotettavuuteen vaikuttaneita tekijöitä

Tutkimuksen toteutus vaati huolellista suunnittelua niin metodien kannalta kuin myös turvallisen vuorovaikutustilanteen luomiseksi. Halusimme korostaa toimintamme avoimuutta ja luotettavuutta, joten keräsimme vanhemmilta lapsitutkimukseen tutkimusluvut ja lähetimme heille saatekirjeen kyselylomakkeen mukana.

Kohdejoukkomme ollessa pieni, päätimme hakea lasten vastauksille vertailupohjaa lasten vanhempien mielipiteistä. Vanhemmat saivat mahdollisuuden tuoda esille omia mielipiteitään ja arvioida toiminnan merkitystä lastensa kannalta. Tällä tavoin pystyimme vertailemaan lasten ja vanhempien näkemyksiä porkkanapesätoiminnasta. Vertailulla pyrimme lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen alkuvaiheessa oli selvää, että emme kykene tekemään pienestä aineistosta kovin yleistettäviä tuloksia ja johtopäätöksiä. Tutkimuksemme tarkoitus olikin antaa vastaukset vain Pormestarinluodon Porkkanapesätoimintaa koskien.

Luotettavuutta tutkimuksessa rikkoi kohdejoukon pienuuden lisäksi myös jo aiemmin esille tullut seikka lasten kanssa työskentelyn ennustamattomuudesta. Lasten vastauksiin saattoi vaikuttaa toisten lasten läsnäolo tai heillä saattoi olla oletuksia siitä, miten pitää vastata. Lapset mahdollisesti havainnoivat muiden tutkimukseen osallistuneiden lasten toimintaa ja vastauksia, jolloin heidän omat todelliset mielipiteensä saattoivat jäädä tulematta esille. Vanhempien kyselylomakkeita palautettiin vähän. Tosin kaksi vastaajista oli useamman kuin yhden Porkkanapesässä käyvän lapsen huoltaja.

Toistamalla tehtävissä samoja asioita pyrimme lisäämään luotettavuutta ja saavuttamaan saturaatiopisteen. Asioiden kertaantuessa tulosten varmuus kasvaa. Vanhempien kyselylomakkeista ja lasten toiminnallisista tuokioista ja haastatteluista tuli esille samankaltaisia vastauksia, joten ne tukivat toisiaan.

Mietimme aluksi olisiko tarkoituksenmukaista haastatella myös Porkkanapesän ohjaajia, mutta päädyimme lopulta siihen, että ohjaajien olisi vaikea tarkastella työtään neutraalisti ja puolueettomasti. Työ toteutettiin Porkkanapesän toiminnan kehittämisen tueksi, joten ohjaajien ottaminen tutkimukseen mukaan olisi vähentänyt luotettavuutta. Halusimme keskittyä erityisesti juuri lasten eli kohderyhmän mielipiteisiin. Ennen tutki-

muksen aloittamista harkitsimme myös tiedotustilaisuuden järjestämistä lasten vanhemmille, jotta he olisivat tavanneet meidät henkilökohtaisesti ja osallistumisprosentti olisi kasvanut. Tilaisuudessa olisimme voineet kertoa tutkimuksestamme ja kerätä tutkimusluvut. Keskusteltuamme Porkkanapesän ohjaajien kanssa päädyimme siihen, ettei tilaisuutta kannattanut järjestää. Ohjaajien mukaan yhteistyö vanhempien kanssa ei ollut niin tiivistä, että monikaan vanhemmista olisi tullut tilaisuuteen. Vanhemmat kokivat Porkkanapesän tietynlaisena lasten kerhona, jonne heidän ei tarvitse olla yhtä paljon yhteyksissä kuin esimerkiksi kouluun.

17.4 Teoriataustan rajaaminen

Sosiaalipedagogiikan ja sosialisatioteorian ottamista mukaan tutkimukseemme perustelimme sillä, että niistä kummastakin löytyy yhteyksiä käyttämiimme tutkimusmetodeihin. Sosiaalipedagogiikka korostaa subjektiivista, yksilön voimaannuttamista ja osallisuutta, innostamista, elämänhallinnan taitojen tukemista, integrointia yhteiskuntaan sekä vastavuoroista asiakassuhdetta ja kunnioitusta asiakasta kohtaan. Kaikki nämä elementit näkyvät Porkkanapesässä tehtävässä työssä, joka taas vaikutti tutkimukseemme näkökulmiin ja käytettyihin metodeihin ja aineiston tulkintaan. Perehdyimme myös lapsen asemaan nykyisessä hyvinvointiyhteiskunnassa, lapsikeskeisyyteen, lapsen kohtaamisen tapoihin, vuorovaikutukseen ja lapsen kehityspsykologiaan sekä lapsitutkimukseen, jotta pystyisimme rakentamaan lapsen äänen huomioonottavat tutkimusmenetelmät. Näin pystyimme myös huomioimaan lapsen tyypilliset tavat toimia ja ajatella.

Vanhemmuuteen ja perheeseen keskittyvää kirjallisuutta oli paljon saatavilla. Siinä korostettiin yleisesti perheen ja vanhempien merkitystä lapsen elämässä sekä yhteistyötä kodin ja asiantuntijoiden välillä. Perehtymällä vanhemmuutta käsittelevään kirjallisuuteen, pyrimme rakentamaan vanhempien mielipiteitä arvostavan kyselylomakkeen, jolloin saisimme aineistoa tutkimukseemme myös vanhempien näkökulmasta. Sosialisatioprosessiin perehtyminen oli välttämätöntä, sillä se liittyy vahvasti kasvatukseen ja vertaisryhmiin sekä Porkkanapesässä tehtävään työhön. Käytämme myös Bronfenbrennerin sosialisatioprosessin kehämallia hyväksimme kehonkuva-tehtävän taustateorian.

17.5 Tuloksia pähkinänkuoressa

Halusimme tuoda tutkimuksessamme esille pienen aineiston kaikki yksityiskohdat, jolloin toiminnan tärkeys lähiöiden lasten elämässä tulisi yhä paremmin esille. Tutkimuksemme tarkoitus oli täydentää Porkkanapesästä tehtyjä tutkimuksia. Aikaisemmat tutkimukset on tehty toiminnan ollessa projektimuotoista, kun taas meidän tutkimuksemme tehtiin toiminnan vakiinnuttua. Aikaisemmissa tutkimuksissa hankittiin kattavasti tietoa Porkkanapesän alkuajasta, sen projektiluonteesta sekä roolin ja aseman löytymisestä. Tällä tutkimuksella hankittiin tietoa toiminnan ollessa vakiintunutta. Tutkimus selvitti paikan roolia, merkitystä ja tarvetta tulevaisuudessa lasten ja heidän vanhempensa näkökulmasta. Tutkimusten tulosten perusteella huomataan, miten merkittävä rooli Porkkanapesän kaltaisella pienryhmätoiminnalla todellisuudessa on lasten vapaa-ajan vietossa ja vaikeissa elämäntilanteissa. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että tällaista toimintaa tuettaisiin ja lisättäisiin ja se saisi ansaitsemaansa arvostusta.

Tutkimusta tehdessämme huomasimme lapsille olevan uutta sen, että heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan kysyttiin. Heidän luottamuksensa oli ansaittava vähitellen ja osoittautuen arvostusta heitä kohtaan. Lapset suhtautuivat tutkimuksen tekoon kuitenkin niin kuin olimme tarkoittaneetkin – eräänlaisena leikkinä ja olivat uteliaita tietämään, mitä seuraavaksi tehtäisiin. Pohdimme oliko luottamuksen puute syynä siihen, että eräs kahdeksanvuotias poika ei halunnut osallistua kuin yhteen toiminnalliseen tuokioon. Mietimme olivatko tehtävämme hänestä liian haastavia tai muistuttivatko ne liikaa koulussa tehtäviä harjoituksia.

Tuloksissa näkyi mielestämme selkeästi lasten tapa ajatella ja toimia. Tämä kertoo ehkä siitä, että toiminnallisten menetelmien valitseminen tutkimusmetodeiksi oli hyvä ja toimiva idea. Lasten mielipiteitä kerättiin piirtämällä, askartelemalla, luomalla mielikuvia, nallekorttien tunnetilojen avulla sekä lapsen käsityskyvyn mukaisella haastattelulla. Tuloksia kerättiin pienemmissä osissa useampana iltana, jotta lapsilla säilyisi mielenkiinto ja keskittymiskyky tehtävien tekemiseen. Toiminnallisuudella pyrimme saamaan lasten äänet kuuluviin. Tämä edellytti perehtymistä alan kirjallisuuteen, kuten lapsen tapaan ajatella ja toimia sekä vertaisryhmien vaikutuksiin. Toiminnalliset menetelmät olivat välineitä saavuttaa lasten todelliset ajatukset, eivät itse tarkoitus. Valitessamme tutkimuksen kohteeksi lapset, edellytti se myös erityisten menetelmien valintaa, jotta

luotettavaa aineistoa oli mahdollista kerätä. Toiminnallisten menetelmien avulla uskoimme lasten kykenevän ilmaisemaan itseään paremmin.

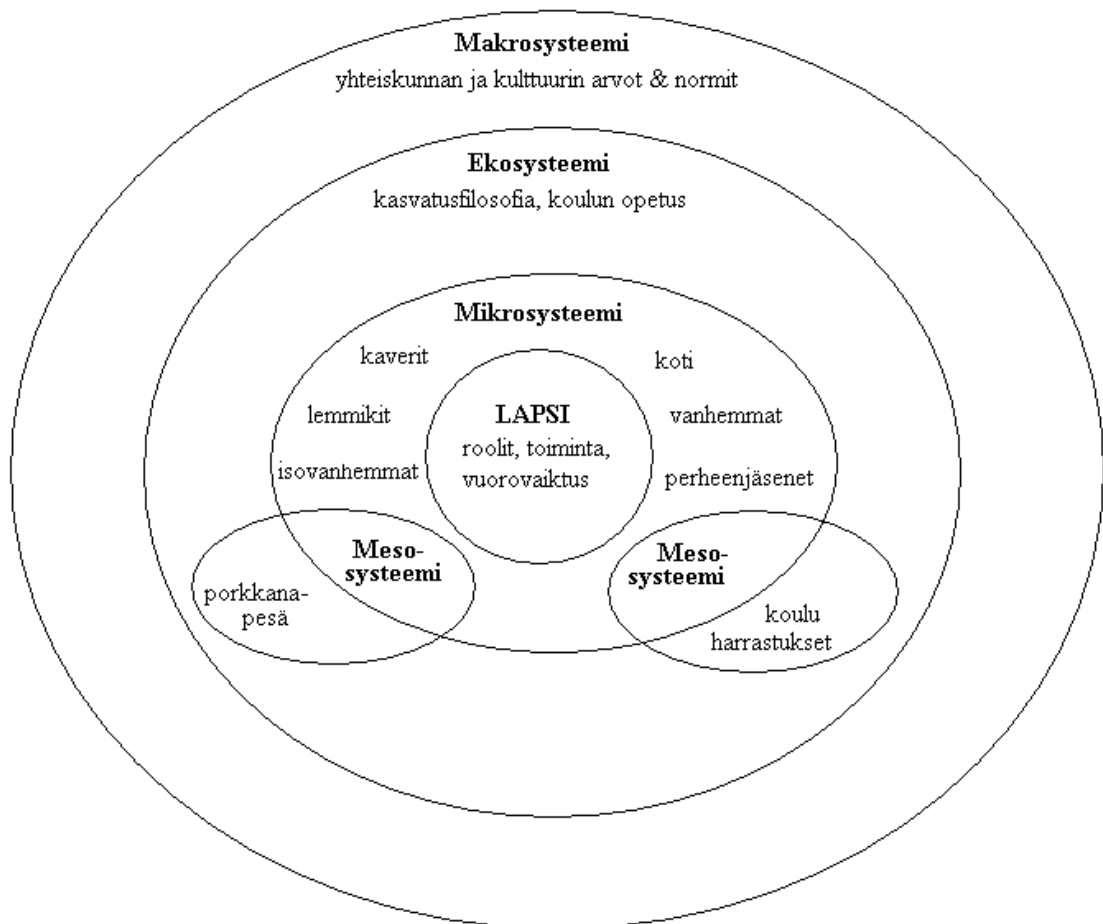
Lasten piirroksista tuli selkeästi esille Porkkanapesän rooli perustarpeiden tyydyttäjänä. Samat asiat kertaantuivat sateenkaaritehtävässä. Ulkoilu ja erilaiset elämykset, kuten retket sekä ohjaajien turvallisuus ja luotettavuus olivat vastauksissa lapsille tärkeitä aiheita. Sateenkaaritehtävässä tuli kuitenkin yllättäen esille kiusaaminen, jota lasten mukaan tapahtui joskus myös Porkkanapesässä. Omien havaintojemme mukaan lapset kuitenkin toimivat keskenään hyvin tiiviisti ja yhteisöllisesti. Kiusaamisen täydellistä välttämistä on kouluikäisten lasten keskuudessa vaikea toteuttaa. Porkkanapesän rooli materiaalien perustarpeiden tyydyttäjänä, vapaa-ajan ohjaajana ja turvallisina aikuiskontakteina tuli selkeästi esille vastauksista. Lapset hakivat Porkkanapesästä turvallista ja läsnä olevaa aikuista, joka tarjoaa rajat ja välittämistä sekä huolenpitoa. Lapsilla ei ollut mitään erityisodotuksia paikkaa kohtaan, vaan tavalliset arkiset jutut ja yhdessä tekeminen riittivät. Tästä johdimme Maslowin tarvehierarkia-malliin pohjautuen oman mallimme Porkkanapesän roolista lasten vapaa-ajan kasvattajina.

Kehonkuvan piirtämisessä lapset tutustuivat samalla myös omaan itseensä ja kehoonsa. Lapsi sai mennä ison paperiarkin päälle makaamaan ja meistä toinen auttoi häntä piirtämään oman kehonsa ääriiviivat paperille. Tämän jälkeen yhdessä tarkasteltiin paperille muodostunutta kuviota ja pohdittiin sitä, mahtuisiko joku ohjaajista samaan kuvioon. Moni lapsista oli kiinnostunut siitä, kuinka ihmeessä hän saattoi mahtua paperiarkille. Tämän jälkeen lapset saivat piirtää kehoonsa sydämen, tärkeiden asioiden keskuksen, jonne he saivat liimata joukon paperipaloille kirjoitettuja asioita. Yleisesti lapset sijoittivat sydämen keskiöön ensimmäiselle sijalle vanhemmat, kodin, perheenjäsenet ja isovanhemmat. Yllättäen muutama lapsi keksi sijoittaa sydämeen myös itsensä, vaikka tällaista vaihtoehtoa ei paperilapuissa edes ollut. Toiselle sijalle sijoittui useimmissa vastauksissa Porkkanapesä. Ainoastaan kaksi tyttöä sijoitti Porkkanapesän kauimmaksi sydäimestä, mutta he perustelivat vastaustaan sillä, etteivät ole käyneet paikassa kovin usein. Kiintoisaa oli se, että hyvin yleisesti lapset sijoittivat kakkossijalle myös lemmikit. Kaverit tulivat useimmiten vasta kolmantena tärkeysjärjestyksessä.

Harrastukset ja koulu olivat yleensä sijoitettu viimeiseksi ja kauimmaksi sydäimestä. Kouluikäiselle harrastukset ovat usein tärkeitä, jolloin myös lapsen tunne-elämän ja

sosiaaliset taidot kehittyvät. (Turunen 2005, 100-103.) Tutkimusta tehdessämme ja lapsia havainnoidessamme huomasimme, ettei harrastuksilla ollut läheskään kaikille Porkkanapesässä käyville lapsille niin suurta merkitystä kuin lukemamme kirjallisuus lapsen kehityksestä ja sosialisatiosta antavat ymmärtää. Tutkimuksessamme lapset sijoittivat harrastukset vastauksissaan yleensä viimeiseksi ja kokivat ne vähemmän tärkeiksi.

Alla olevassa Bronfenbrennerin ekologista kehämallia mukailevassa kuviossa on kuvattuna kehonkuvan tulokset eri tasoilla. Porkkanapesä sijoittuu kolmannelle tasolle eli on melko tärkeä ja läheinen asia siellä käyville lapsille.

Kuvio 2. Kehämalli Porkkanapesästä Bronfenbrenneriä mukaillen (Kankaanranta 1998, 10).

Lasten haastattelussa pyrimme selkeään ja ymmärrettävään kommunikointiin ja turvallisen ilmapiirin luomiseen. Vastausten mukaan Porkkanapesästä oli kuultu yleensä kavereilta ja lapset kokivat, että sinne saattoi mennä muuten vain tai sitten saamaan apua ongelmiin. Ruoka, ulkoilu, pelit ja leikit toistuvat jälleen tärkeimpinä asioina, mitä toiminta lasten mielestä heille tarjoaa. Kehittämiskohteina lapset näkivät paikan aukiolopäivien lisäämisen, yöpymisen mahdollisuuden ja sisustuksen muuttamisen. Yleisesti ottaen lapset pitivät paikkaa mukavana ja toimivana. Lapset kokivat, että ohjaajille saattoi puhua ongelmistaan, jos sellaisia on. He kokivat suhteet ohjaajiin luotettaviksi, tukeviksi ja turvallisiksi. Porkkanapesä miellettiin kaikille avoimeksi ja sieltä voisi hakea apua, jos tarvetta ilmenee. Toiset lapset tuntuivat kuitenkin tekevän selkeän eron siihen, mistä asioista jutellaan Porkkanapesässä ja mistä kotona. Kaikissa vastauksissa näkyi selkeästi kodin ja vanhempien merkitys lapsen tärkeimpinä ja läheisimpinä huoltajina. Oman kodin jokainen lapsi näki turvallisimpana paikkana.

Vanhemmat kokivat Porkkanapesän lapsilleen ja lähiön lapsiperheille tärkeäksi. Vain yksi vastaajista, oli sitä mieltä, ettei toiminta ollut kovin merkittävää. Vanhemmat olivat mieltäneet Porkkanapesän vapaa-ajanviettopaikaksi, jossa saa leikkiä, pelata ja tavata kavereita valvotusti. Kaksi vastaajista tiesi saavansa mahdollisessa ongelmatilanteessa apua ja tukea Porkkanapesältä ja osa oli kokenut saaneensa kuunteluapua. Pohdimme saattaisiko tähän vaikuttaa se, ettei porkkanapesätoiminnalla ole lastensuojelullista leimaa. Toisaalta tuen saannista oli vastaajien kesken eroavia näkemyksiä, sillä yksi vastaajista koki, ettei ollut saanut tukea. Jotkut taas olivat jättäneet vastauskohdan tyhjäksi. Vanhempien kyselyitä purkaessamme mietimme, että Porkkanapesän toiminta muistuttaa enemmän palvelua kuin kontrollia. Sekä lasten että vanhempien vastauksissa oli viitteitä tähän, joten ainakin Porkkanapesän kohderyhmä on mieltänyt toiminnan palveluhenkiseksi.

Kysyttäessä vanhemmilta oliko Porkkanapesä tukenut vanhemmuudessa, olivat puolet vastaajista jättäneet kohdan tyhjäksi. Arvioimme kysymyksen asettelun ymmärrettävyyttä ja selkeyttä. Pohdimme, olisimmeko voineet määritellä sanan ”tukeminen” paremmin. Kysymys olisi voinut olla esim. monivalintakysymyksen muodossa, jolloin olisimme antaneet esimerkkejä tuen muodoista. Vastaajan olisi ollut helpompi valita hänelle sopivin vaihtoehto. Vastauksista/vastaamatta jättämisistä voi kuitenkin päätellä, ettei vanhemmuuden tukeminen ole kuulunut selkeästi Porkkanapesän toimintaan. Poh-

dimme myös onko vanhemmuutta tukevien toimien vastaanottaminen kodin ulkopuolelta vaikeaa.

17.6 Tutkimus prosessina

Tutkimuksessamme on runsaasti kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä. Tutkimuksen toteutus tapahtui prosessinomaisesti. Ensin oli tutustuttava lasten luonnolliseen toimintaympäristöön ja suunniteltava, miten tutkimus voitaisiin siellä toteuttaa. Lapsiin tutustuminen ja vuorovaikutuksen aikaansaamiseen kului myös aikaa.

Tutkimuksen tekeminen oli oppimisprosessi muun muassa tiedon hankinnasta, sen analysoinnista ja tulkintatavoista sekä parityöskentelystä. Tutkimuksen näkeminen prosessina oli meille luonnollista, koska teoriaa ja käytäntöä ei ollut missään vaiheessa mahdollista erottaa toisistaan, vaan ne kietoutuivat tiiviisti yhteen ja niiden vertailu jatkui läpi työn. Aineistonkeruu, analysointi ja raportointi tapahtuivat tällöin kaikki lomittain. Jatkuva aineiston etsinnän, empiirisen osuuden toteutus ja teorian muodostuksen vuorottelu teki tutkimuksen teosta vaativan. Huomioita ja ajatuksia syntyi niin paljon, että huomiot oli heti kirjattava ylös, jotta mikään ei olisi jäänyt kirjaamatta. Toisinaan oli vaikea rajata, mitä ajatuksia käyttäisimme ja mitä jättäisimme pois. Työn keskeneräisyyden hyväksyminen vaati myös opettelua. Analysointi- ja tulkintavaihe oli prosessin työläin vaihe, koska se vaati eniten panostusta ja pohdintaa. Analyysi oli aineistolähtöinen, jonka lisäksi pyrimme vertailemaan aineistoa teoreettisen viitekehyksen kanssa. Työn prosessinomaisuudesta kertoo myös se, että käytimme tutkimuksessamme erilaisia tutkimusmenetelmiä, jotta saimme monipuolisen kuvan lasten mielipiteistä. Toiminnallisten tehtävien kautta toteutui myös tutkimuksen kokemuseräisyys eli empiirisyys.

Tutkimusta tehdessä meille tiivistyi sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehdon tärkein teoriatieto kouluikäisen lapsen elämämaailmasta, kohtaamisesta, vuorovaikutuksesta sekä hänelle tärkeistä verkostoista. Työssämme meidän piti soveltaa myös sosiaalipedagogiikkaa ja sosialisatioteoriaa käytäntöön muun muassa toiminnallisten menetelmien muodossa. Työ sai meidät refleктоimaan omia tapojamme kohdata sosiaalialan asiakas – erityisesti lapsi. Emme olleet aikaisemmin toteuttaneet kvalitatiivista tutki-

musta, joten tämä työ lisäsi valmiuksiamme toteuttaa vastaavanlainen tutkimus työelämässä.

17.7 Jatkotutkimusehdotukset

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tehdä vastaavanlainen tutkimus Sampolan Porkkanapesässä ja tämän jälkeen vertailla tulosten eroja ja yhtäläisyyksiä. Sampolan Porkkanapesä ei ollut tutkimuksessamme, koska paikassa oli tutkimuksen toteuttamishetkellä vähän kävijöitä. Nyt kun tilanne on muuttunut ja kävijöiden määrä kasvanut, voisi Sampolassa toteuttaa samankaltaisen toiminnallisen tutkimuksen muutaman vuoden päästä.

Lisäksi olisi arvokasta tietää, millainen merkitys Porkkanapesällä on ollut siellä käyvien lasten tulevaisuuteen ja elämäntulkun. Näin ollen voitaisiin tutkia Porkkanapesässä nyt käyviä lapsia pitkittäistutkimuksella esimerkiksi kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden väliajoin. Porkkanapesälläkin on saattanut olla arvaamattoman tärkeä merkitys lasten elämäntulkun. Jatkotutkimusehdotuksena ajatus on varsin mielenkiintoinen, mutta sen toteuttaminen vaatii aikaa ja mittareiden ja tutkimusmetodien löytäminen voi olla vaikeaa.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa. Teoksessa Ruusuvuori J. & Tiittula L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 145-162.

Airola, M. & Tarsalainen A. 2003. Perheessä on voimaa. Helsinki: LK-kirjat.

Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Helsinki: WSOY.

Bandura, A. 2002. Sosiaalis-kognitiivinen teoria. Teoksessa Vasta, R., suom. Toppi, A. 2002. Kuusi teoriaa lasten kehityksestä. Painettu Suomessa: OY UNIPress Ab.13-82.

Barkman, J. 2005b. Perhe lapsen alkutarinana. Pesäpuun lehti 2/2005. [Viitattu 15.3.2006]. Saatavissa: http://www.pesapuu.fi/Tiedote2_valmis_netti.pdf, 6-7.

Barkman, J. 2005a. Toiminnallisuuden 8 varovaista askelta. Pesäpuun lehti 1/2005. [Viitattu 15.3.2006]. Saatavissa: http://www.pesapuu.fi/Tiedote1_valmis_netti.pdf, 12-13.

Doverborg, E. & Pramling, I. 1998. Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer. Stockholm: Liber AB.

Eriksson, L. & Markström, A-M. 2000. Den svårfångade socialpedagogiken. Lund: Studentlitteratur.

Eriksson, L. & Markström, A-M. 2004. Interpreting the concept of social pedagogy. Teoksessa Gustavsson, A., Hermansson, H-E. & Hämäläinen, J. (toim.) 2004. Perspectives and theory in social pedagogy. Göteborg: Daidalos. 9-23.

Eskelinen, T., Heikkilä, M. & Visavuori, P. 2005. Sosiaalipedagogiikan mahdollisuudet arjessa. Teoksessa Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu. 86-94.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fog, E. 2004. A social pedagogical perspective on milieu therapy. Teoksessa Gustavsson, A., Hermansson, H-E. & Hämäläinen, J. (toim.) 2004. Perspectives and theory in social pedagogy. Göteborg: Daidalos. 24-43.

Forsberg, H. 2000. Lapsen näkökulmaa tavoittamassa: arviointitutkimus turvakotien lapsikeskeisyyttä kehittävästä toiminnasta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Gustavsson, A. 2004. The role of theory in social pedagogy and disability research. Teoksessa Gustavsson, A., Hermansson, H-E. & Hämäläinen, J. (toim.) 2004. Perspectives and theory in social pedagogy. Göteborg: Daidalos. 164-185.

Hermansson, H-E. 2004. Social economy, social pedagogy and new forms of work within the field of disability. Teoksessa Gustavsson, A., Hermansson, H-E. & Hämäläinen, J. (toim.) 2004. Perspectives and theory in social pedagogy. Göteborg: Daidalos. 46-60.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hjelt-Putilin, P. 2005. Turvallisuutta viestinnällä: kommunikaatio haastavissa asiakas- ja palvelutilanteissa. Helsinki: Edita.

Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2002. Tilastolliset menetelmät. Helsinki: WSOY.

Hyppönen, M. & Linnossuo, O. 2002. ZIP, ZAP ja BOING. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä hoito-, kasvat- ja sosiaalialan koulutukseen ja työhön. Helsinki: Lasten Keskus.

Hämäläinen, J. 2004. Developing social pedagogy as an academic discipline. Teoksessa Gustavsson, A., Hermansson, H-E. & Hämäläinen, J. (toim.) 2004. Perspectives and theory in social pedagogy. Göteborg: Daidalos. 133-151.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.

Häggman-Laitila, A., Euramaa, K-I. & Hotari, A-M. 2001. Sisäinen arviointi. Teoksessa Häggman-Laitila, A., Euramaa, K-I., Hotari, A-M., Kaakinen, J. & Hietikko, M. (toim.) 2001. Lapsiperheiden varhainen tuki, tuen vaikuttavuus ja kustannushyöty. Lapsiperheprojektin loppuraportti. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 13-54.

Juntunen, A., Mattila, K-P. & Myöhänen, A. 2004. Tästä tulee tori: näkökulmia turvalliseen kasvuun. Helsinki: Sininauhaliitto.

Kankaanranta, M. 1998. Kertomuksia kasvusta ja oppimisesta. Portfoliot siltana päiväkodista kouluun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Karjalainen, A. & Siljander, P. 1997. Pedagogisen tietoisuuden paradoksi. Siljander, P. (toim.) 1997. Kasvatus ja sosialisaatio. Jyväskylä: Gaudeamus. 66-76.

Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro, ammattikäytännön perusteet murroksessa. Helsinki: Edita.

Karlsson, L. 2004. Miten saada relevanttia tietoa lapsilta. [Viitattu 15.3.2006]. Saatavissa:

http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Tutkimus/Relevanttia_tietoa_lapsilta.pdf.

Katajisto, M. & Klink, S. 2002. Porkkanapesän verkostoissa – Porkkanapesä-projektin (1998-2002) merkitys ja yhteistyöverkostojen toimivuus Pormestarinluodossa. Pori: Diakonia-ammattikorkeakoulu & Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Kemppi, L. 2006. Maalauksia ja runoja. [Viitattu 16.10.2006]. Saatavissa: http://www.wetterhoff.hamk.fi/ohjausoiminta/curec/curec1_2001/lueja.htm.

Kinnunen, S. 2001. Keskilapsuuden tärkeät vuodet. Helsinki: Karas-sana.

Kiuru, S. 2000. Lapsen aseman tarkastelua Porkkanapesä-projektin näkökulmasta. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Kuivakangas, J. 2002. Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? Lähtökohtia lasten pahoinvoinnin tarkasteluun. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus, suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 30-50.

Laine, T. 2005. Turvakotityön käytännöt: asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Helsinki: Yliopistopaino.

Lastensuojelun keskusliitto. 2004. Lapsen hyvä elämä 2015 -toimintalinjaus. Lapsen Maailma -lehti 4/2005 [eripainos], Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Lindström, A. 2001. Vanhemmillä on vastuu kasvatuksesta. Teoksessa Sulku, S. & Aromaa, J. (toim.) 2001. Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Helsinki: Edita, 64-67.

Lönnqvist, J. 2001. Missä on lapsi ja lapsuus. Teoksessa Sulku, S. & Aromaa, J. (toim.) 2001. Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Helsinki: Edita, 7-10.

Mikkola, M. 2004. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. 61-76.

MLL-Satakunta. [Viitattu 2.1.2006.] Saatavissa: <http://www.mll-satakunta.fi/finnish/index>.

Murto, L. 2003. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskityksen tuottajina. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) 2003. Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskityksen tuottajina. Jyväskylä: PS-kustannus. 64-85.

Mäkelä, J. 2003. Aivojen varhainen kehitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) 2003. Pesästä lentoon, kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY. 13-43.

Möller, S. 2005a. Onko muutos mahdollinen – miten käy lapsilähtöisyyden lastensuojelutyön kaaoksessa? Pesäpuun lehti 2/2005. [Viitattu 15.3.2006]. Saatavissa: http://www.pesapuu.fi/Tiedote2_valmis_netti.pdf, 16-17.

Möller, S. 2005b. Suunnitelmallinen työskentely tekee lapsesta asiakkaan. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) 2005. Voimaa perhetyöhön: arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: PS-kustannus. 61-69.

Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Paajanen P. 2001. Lapsen vapaa-aika huoltajan silmin. Perhebarometri 2001. Katsauksia E 12/2001. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos.

Pesäpuu ry. [Viitattu 21.4.2006] Saatavissa: <http://www.pesapuu.fi/nallekortit.shtml>.

Pohjola, K. 2005. Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) 2005. Voimaa perhetyöhön: arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: PS-kustannus. 43-60.

Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus, suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 14-29.

Pölkki, P. 2004. Lastensuojelutyön tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. 270-319.

Ranne, K. 2002. Sosiaalipedagogiikan ydintä etsimässä: sosiaalipedagogiikka suomalaisten ja ruotsalaisten asiantuntijahaastattelujen sekä dokumenttien valossa. Turku: Turun yliopisto.

Ranne, K. 2005a. Lukijalle. Teoksessa Ranne, K.; Sankari, A.; Rouhiainen-Valo, T & Ruusunen, T. (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi, Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu. 10-11.

Ranne, K. 2005b. Sosiaalipedagogiikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. Teoksessa Ranne, K. Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T & Ruusunen, T. (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu. 14-19.

Reijonen, M. 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?” – ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) 2005. Voimaa perhetyöhön: arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: PS-kustannus. 7-15.

Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö, voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Rowland, M. & Michell, C. 2001. Dolphin Music for the inner child. Tranquillity. Oreade Music.

Ruohonen, M. 2003. Järjestöt vapaaehtoistoiminnan areenoina ja mahdollistajina. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) 2003. Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhatannella. Jyväskylä: PS-kustannus. 40-55.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori J. & Tiittula L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 22-56.

Räty, T. 2004. Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. 85-104.

Rönkä, A., Kuivakangas, J., Litsilä, R. & Poikkeus, A-M. 2002. Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) 2004. Perhe ja vanhemmuus, suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 51-70.

Röpelinen, A-M. 2004. The cocept of life control and always to support it. Teoksessa Gustavsson, A.; Hermansson, H-E. & Hämäläinen, J. (toim.) 2004. Perspectives and theory in social pedagogy. Göteborg: Daidalos. 154-163.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Semi, E. 2005. Sosiaalipedagogiikka sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa. Teoksessa Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T & Ruusunen, T. (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu. 39-44.

Siljander, P. 1997. Johdatus aiheeseen. Teoksessa Siljander, P. (toim.) 1997. Kasvatus ja sosialisatio. Jyväskylä: Gaudeamus. 7-13.

Sutinen, A. 1997. Miten sosiaalinen minä syntyy? G. H. Meadin teoreettisten näkemysten tarkastelua. Teoksessa Siljander, P. (toim.) 1997. Kasvatus ja sosialisatio. Jyväskylä: Gaudeamus. 77-105.

Tampereen yliopisto. [Viitattu 12.4.2006]. Saatavissa: <http://www.uta.fi/tyt/avoin/verkko-opinnot/sosiaalipsykologia/kulttuuri.html#Sosialisatio>.

Turunen, K. E. 2005. Ikävaiheiden kriisit, Jyväskylä: Atena.

Törhönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. 154-191.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosi-
aali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Pesäpuun raportit 1/2004. Jyväskylä: Pesäpuu ry, lastensuojelun erityisosaamisen keskus.

Väliavaara, C. 2005. Tejping – silta leikin ja todellisuuden välillä. Pesäpuun lehti. 2/2005. [Viitattu 15.3.2006]. Saatavissa: http://www.pesapuu.fi/Tiedote1_valmis_netti.pdf, 6-7.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Satakunnan piiri
Toiminnanjohtaja
Mika Metsäpalo
Antinkatu 8
28100 Pori

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS**OPINNÄYTETYÖ**

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomi (AMK) opiskelijaa Satakunnan ammattikorkeakoulusta, sosiaali- ja terveystieteiden Porin yksiköstä. Anomme lupaa toteuttaa opinnäytetyömme tutkimusosa Pormestarinluodon Porkkanapesässä. Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää porkkanapesätoiminnan merkitystä Pormestarinluodon lapsille ja heidän perheilleen. Tutkimuksemme keskiössä ovat Porkkanapesässä käyvät lapset. Aineistonkeruu lapsilta tapahtuu toiminnallisten menetelmien avulla. Vanhempien näkökulmaa selvitämme heille toimitettavilla kyselylomakkeilla. Opinnäytetyömme ohjaajana toimii Satakunnan ammattikorkeakoulun, sosiaali- ja terveystieteiden Porin yksikön lehtori Lenita Kumpulainen, puh. XXXXXX.

Porissa 3.5.2006

Sanna Painokallio

Leena Viitanen

TUTKIMUSLUPA

3.5.2006

OPINNÄYTETYÖ

Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK) sosiaali- ja terveysalan yksikön opiskelijoille Sanna Painokalliolle ja Leena Viitaselle myönnetään lupa toteuttaa opinnäytetyönsä empiirinen osa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin porkkanapesätoiminnan yhteydessä Porin Pormestarinluodossa.

Tutkimuksen on tarkoitus selvittää porkkanapesätoiminnan merkitystä Pormestarinluodossa asuville lapsille ja heidän perheilleen. Tietoa kerätään lapsilta toiminnallisin menetelmin. Vanhemmille toimitetaan kyselylomakkeet.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii Lenita Kumpulainen SAMK:sta.

Porissa, 3.5.2006

Mika Metsäpalo
Vt. toiminnanjohtaja

Keväinen tervehdys!

Haluaisimme kerätä opinnäytetyöhömmme tietoa Porkkanapesässä käyviltä lapsilta. Tarkoituksenamme olisi vierailla toukokuun aikana keskiviikkoisin Porkkanapesässä. Teemme lasten kanssa muutaman toiminnallisen harjoituksen. Näiden harjoitusten avulla on tarkoitus selvittää lasten ajatuksia Porkkanapesästä ja siitä, kuinka tärkeänä he pitävät paikan olemassaoloa. Lastenne mielipiteiden perusteella porkkanapesätoimintaa voidaan kehittää.

Haluamme ottaa huomioon myös Teidän mielipiteenne lasten vanhempina. Haluaisimme selvittää Teidän ajatuksianne Porkkanapesästä lähettämällä Teille tässä samassa kirjeessä kyselylomakkeen.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin luottamuksellista eli nimet tai muut tiedot eivät tule missään vaiheessa ilmi.

Toivoisimme, että allekirjoittaisitte alla olevan suostumuksen. Allekirjoittamalla suostumuksen osoitate meille, että lapsenne saa osallistua järjestämiimme harjoituksiin. Pyydämme Teitä palauttamaan allekirjoitetun suostumuslomakkeen **Porkkanapesään 10.5.2006 mennessä.** Suostumuksen voitte palauttaa lastenne mukana ohessa olevalla kirjekuorella. Seuraavalla sivulla oleva suostumuslomake jää vain Porkkanapesän ohjaajien tietoon.

Opinnäytetyömme onnistumisen kannalta on erittäin tärkeää, että saamme Teiltä vanhemmilta allekirjoitetun suostumuksen. Samalla voitte antaa palautetta Porkkanapesän toiminnasta.

Kiitos vaivannäöstänne! ☺

Kysyä saa: Sanna Painokallio, puh. XXXXX
Leena Viitanen, puh. XXXXX

(jatkuu)

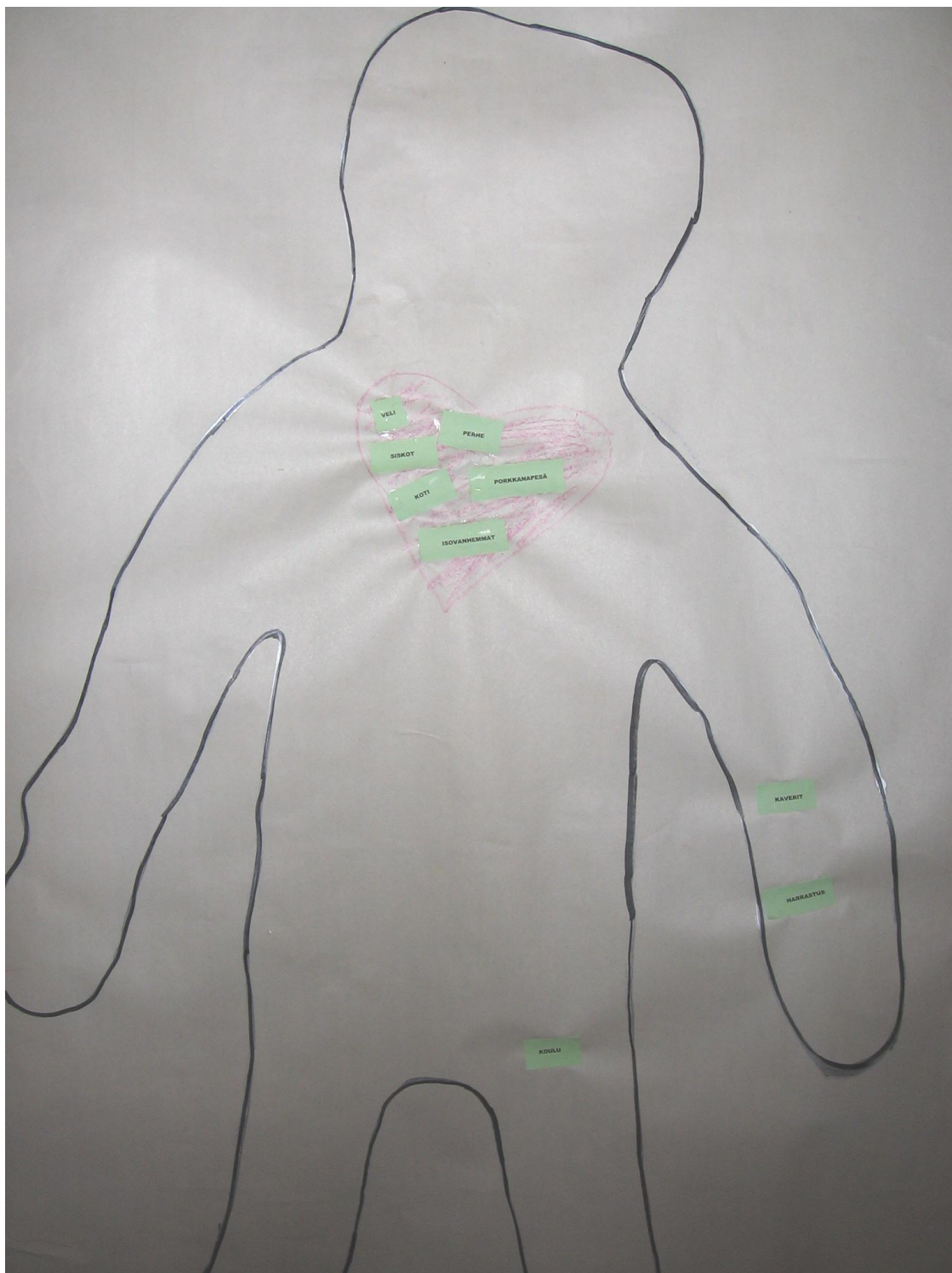
(jatkuu)

Tällä suostumuksella annan _____ luvan
lapsen nimi

osallistua Satakunnan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tutkimus-
osaan, johon kuuluu toiminnallisia harjoituksia sekä pienimuotoinen
haastattelu.

Aika, paikka, huoltajan allekirjoitus

KEHONKUVA

DELFIINI -RENTOUTUS

Ota mukava ja rento asento lattialta peiton päältä. Hengitä syvään.

Kuvittele käveleväsi hiekkarannalla, jossa varpaasi uppoavat syvälle pehmeään ja lämpimään hiekkaan. Kävellessäsi näet korkean kiven. Kiipeät kiven päälle istumaan. Tuuli puhaltaa lämpimästi. Huomaat rannalla valkoiset simpukat. Aallot ovat kuljettaneet ne rantaan. Otat simpukan käteen ja asetat sen korvaasi vasten. Aivan kuin sieltä kuuluisi meren kohinaa. Asetat simpukan takaisin hiekkaan.

Kiven päältä näet sinisen välkehtivän meren, jossa uiskentelee kaksi sulavaliikkeistä delfiiniä. Delfiinit heiluttavat evällänsä – ajattelet niiden heiluttavan sinulle. Vesi liplattelee rantahiekassa. Koitatat varpaillasi vettä. Se tuntuu lämpimältä. Päätät pulahtaa uimaan delfiinien kanssa. Kävelet vedessä rauhallisesti eteenpäin tunnustellen onko vesi lämmintä myös syvemmillä. Nyt vettä on vyötäröosi saakka, joten lähdet uimaan. Uit pikkuhiljaa delfiinejä kohti. Ne pyörivät ympärilläsi ikään kuin ne tanssisivat.

Lähdet uimaan takaisin rantaa kohden. Laineet kuljettavat sinua ja uiminen tuntuu kevyeltä. Rannalla käännyt vielä katsomaan delfiinejä ja heilutat niille. Lähdet hitaasti kävelemään kotiin päin.

Voit pikkuhiljaa avata silmäsi, nousta istumaan ja omaan tahtiisi seisomaan.

SATEENKAAREN TÄYDENNYSTEHTÄVÄ

SATEENKAAREN TÄYDENNETTÄVÄT LAUSEET

PESÄPUU RY:N NALLEKORTIT

Pesäpuu ry. [Viitattu 21.4.2006] Saatavissa: <http://www.pesapuu.fi/nallekortit.shtml>.

SULAVA KYNTTILÄ -RENTOUTUSTARINA

Asetu mukavaan makuuasentoon ja sulje silmäsi.
Kuvittele, että makaat auringossa lämpimänä päivänä.
Sinut on tehty vahasta. Olet kuin valtavan suuri kynttilä.
Auringon paistaessa varpaasi alkavat sulaa.
Seuraavaksi alkavat sulaa jalkasi ja nilkkasi.
Tunne lämmin auringonpaiste säärilläsi.
Polvesi sulavat... ja sitten reitesesi.
Takamuksesi ja lantiosi alkavat sulaa.
Alavartalosi on pehmeä ja lämmin.
Tunne, miten sormesi sulavat ruohikolle.
Sitten sulavat kätesi ja ranteesi.
Kyynärpäsi alkavat sulaa... ja sitten olkapääsi.
Tunne lämmin auringonpaiste rinnallasi ja kaulallasi.
Anna koko vartalosi sulaa maan sisään.
Olosi on aivan rento ja mukava.
Olet täysin rauhallinen.

Hyppönen, M. & Linnossuo, O. 2002. ZIP, ZAP ja BOING. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä hoito-, kasvatus- ja sosiaalialan koulutukseen ja työhön. Helsinki: Lasten Keskus. 47.

Aurinkoinen tervehdys!

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomi (AMK) opiskelijaa Satakunnan ammattikorkeakoulusta. Suuntautumisvaihtoehtomme on sosiaalipedagogiikka eli koulutuksemme keskittyy lasten ja nuorten kanssa toimimiseen. Tarkoituksenamme on valmistua joulukuussa 2006. Sitä ennen meidän on kuitenkin tehtävä opinnäytetyö, jolla osoitamme valmiutemme työelämään.

Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin kanssa. Tarkoituksenamme on selvittää, mitä porkkanapesätoiminta merkitsee Pormestarinluodon lapsille ja Teille vanhemmille.

Teillä lapsen vanhempana on tutkimuksemme kannalta arvokasta tietoa porkkanapesätoiminnasta. Ohessa olevalla kyselylomakkeella haluamme kerätä Teidän mielipiteenne Porkkanapesästä. **Vastauksenne on opinnäytetyömme onnistumisen kannalta erittäin merkityksellinen.** Vastaamalla kyselyyn voitte samalla antaa palautetta Porkkanapesästä.

Tutkimukseen voitte osallistua täysin anonymisti eli Teidän henkilöllisyytenne ei tule ilmi missään opinnäytetyön vaiheessa.

Toivomme Teidän palauttavan täytetyn kyselylomakkeen Porkkanapesään lastenne mukana **viimeistään 17.5.2006 mennessä.** Ohessa on kirjekuori palautusta varten.

Tuhannet kiitokset vastauksistanne jo etukäteen!

Mikäli haluatte kysyä jotakin tutkimukseen liittyen, voitte ottaa yhteyttä meihin:

Leena Viitanen XXXXX
Sanna Painokallio XXXXX

KYSELYLOMAKE VANHEMMILLE

Toivoisimme, että tähän kyselyyn vastaisi vain yksi huoltaja. Tarvittaessa kysymyksiä voi kuitenkin miettiä yhdessä toisen huoltajan kanssa. Kaikki vastaukset ovat arvokkaita ja tervetulleita! Vastausintoa!

Rastittakaa sopiva vaihtoehto. Tarvittaessa voitte valita useamman vaihtoehdon.

1. Vastaajan sukupuoli

Mies

Nainen

2. Perheestäni porkkanapesätoimintaan osallistuvan lapsen/osallistuvien lasten sukupuoli ja lukumäärä:

Poika, lukumäärä _____

Tyttö, lukumäärä _____

3. Porkkanapesässä käyvän lapseni ikä/lasteni iät:

7–8 vuotta

9–10 vuotta

11–13 vuotta

yli 13 vuotta

4. Lapseni on käynyt/ovat käyneet Porkkanapesässä?

Alle kuukauden

1–3 kuukautta

4–6 kuukautta

yli puoli vuotta

yli vuoden

(jatkuu)

(jatkuu)

Vastatkaa seuraaviin kysymyksiin omin sanoin. Tarvittaessa voitte jatkaa vastauksia lomakkeen toiselle puolelle.

5. Mistä olette saaneet tietää porkkanapesätoiminnasta?

---

6. Mitä porkkanapesätoiminta mielestänne on? Kertokaa omin sanoin.

Rastittakaa seuraavissa kysymyksissä sopiva vaihtoehto.

7. Miten yhteistyö kodin ja Porkkanapesän välillä toimii?

- Erittäin hyvin
- Hyvin
- Kohtalaisesti
- Ei toimi ollenkaan

8. Haluaisitteko muuttaa Porkkanapesän ja kodin välistä yhteistyötä jollakin tavalla?

- Kyllä, miten _____
- Ei

(jatkuu)

(jatkuu)

9. Onko Porkkanapesä tukenut Teitä vanhempana? Kertokaa omin sanoin miten?

---

10. Onko Porkkanapesä lapsellenne/lapsillenne tärkeä? Perustelkaa vastauksenne vieressä olevalle viivalle.

Kyllä, miksi _____

Ei, miksi _____

---

11. Kuinka tärkeä palvelu Porkkanapesä on Pormestarinluodon lapsiperheille?

Erittäin tärkeä

Tärkeä

Melko tärkeä

Ei kovin tärkeä

Ei yhtään tärkeä

12. Sana on vapaa, mikäli haluatte vielä lisätä jotain, mitä emme kysyneet.

(jatkuu)

(jatkuu)

**Kiitos vaivannäöstänne! Palautattehan kyselylomakkeen Porkkanapesään
17.5.2006 mennessä.**

